

**SAFRANBOLU İLÇESİ DOĞUM GELENEKLERİ ve
ÇOCUKLUK ÇAĞI UYGULAMALARI**

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI**

Yasemin GÜMÜŞ

**Danışman
Doç. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA**

**SAFRANBOLU İLÇESİ DOĞUM GELENEKLERİ ve ÇOCUKLUK
ÇAĞI UYGULAMALARI**

Yasemin GÜMÜŞ

Doç. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

Karabük

Ocak 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYSASI.....	8
DOĞRULUK BEYANI	9
ÖNSÖZ	10
ÖZ.....	12
ABSTRACT.....	13
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	14
ARCHIVE RECORD INFORMATION	15
KISALTMALAR	16
ARAŞTIRMANIN KONUSU	17
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	17
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	17
ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ/PROBLEM	18
KAPSAM ve SINIRLILIKLAR	18
1. BÖLÜM: SAFRANBOLU İLÇESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	19
1.1. Safranbolu İlçesinin Coğrafi Özellikleri.....	19
1.2. Safranbolu İlçesinin Tarihi	19
1.3. Safranbolu Adının Kökenleri	21
1.4. Safranbolu'nun Kültürel ve Sosyal Hayatı	21
2. BÖLÜM: SAFRANBOLU İLÇESİNDE DOĞUM GELENEKLERİ.....	23
2.1. Doğum Öncesi	23
2.1.1. Çocuk Sahibi Olma Zamanı ve Yaşı	23
2.1.2. İstenen Çocuk Sayısı.....	24
2.1.3. Çocuk Sahibi Olmayı Sağlamaya Yönelik Uygulamalar	26
2.1.3.1. Evlenmeden Önce Yapılan Uygulamalar	26
2.1.3.2. Evlilik Töreninde Yapılan Uygulamalar	27
2.1.4. Evlendikten Sonra Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Uygulamalar	30
2.1.4.1. Tıbbi Sağaltma	30
2.1.4.2. Halk Hekimliği Kapsamına Girenler	31

2.1.4.3. Dinsel ve Büyüsel Nitelikte Olanlar	35
2.1.5. Çocuk Sahibi Olmak İçin Tedavi Dışındaki Uygulamalar	40
2.1.5.1. Evlat Edinme	40
2.1.5.2. Yeniden Evlenme	42
2.1.6. Çocuğu Olmayan Kadın ve Erkeğe Verilen İsimler ve Toplumun Çocuğu Olmayan Kadın ve Erkeğe Karşı Tutum ve Davranışları	42
2.1.6.1. Çocuğu Olmayan Kadın ve Erkeğe Verilen İsimler	42
2.1.7. Gebeliği Engellemeye Yönelik Yöntemler	44
2.1.8. İstenmeyen Gebeliğin Sonlandırılması	45
2.1.8.1. Çocuk Düşürme İle İlgili İnanmalar	47
2.1.9. Düşük Olmaması İçin Yapılan Uygulamalar	48
2.1.9.1. Düşük ile İlgili Diğer İnanmalar.....	49
2.1.10. Hamilelik.....	50
2.1.10.1. Hamileliğin Adlandırılması ve Anlaşılması.....	50
2.1.10.2. Hamileliğin Anlaşılması	50
2.1.10.3. Hamileliğin Aile İçerisinde Duyurulması.....	51
2.1.11. Hamilelik Belirtileri	51
2.1.11.1. Aşerme	51
2.1.12. Çocuğun Canlanmasıyla İlgili Uygulama ve İnanışlar.....	54
2.1.13. Cinsiyet Tayini	55
2.1.14. Cinsiyet Tercihi ve Doğacak Çocuğun İstenilen Cinsiyette Olması için Yapılan İnanma ve Uygulamalar	58
2.1.14.1. Kız Çocuğun Tercih Edilmesi.....	58
2.1.14.2. Erkek Çocuğun Tercih Edilmesi	59
2.1.14.3. Kız Çocuk Olmasına Yönelik Uygulamalar	60
2.1.14.4. Erkek Çocuk Olmasına Yönelik Uygulamalar	60
2.1.15. Hamilenin Kaçınmaları.....	61
2.1.15.1. Çocuğun Fiziki Yapısını Etkileyeceğine İnanılan Kaçınmalar...	61

2.1.15.2. Çocuğun Kişiliğini Etkileyeceğine İnanılan Kaçınmalar	64
2.1.15.3. Doğumun Güçleşmesine Neden Olacağı Düşünülen Kaçınmalar.....	65
2.1.16. Hamilenin Özellikle Yapması İstenilen Davranışlar	65
2.1.16.1. Çocuğun Fiziki Yapısını Etkileyeceğine İnanılan Davranışlar...	65
2.1.16.2. Çocuğun Kişiliğini Etkileyeceğine İnanılan Davranışlar	66
2.1.16.3. Doğumun Kolay Olmasına Neden Olacağı Düşünülen Davranışlar	66
2.1.17. Doğum Hazırlıklıları.....	67
2.1.17.1. Anne, Bebek Yatağı	67
2.1.17.2. Kıyafet Hazırlığı.....	67
2.1.18. Doğum Öncesi Belirtiler ve Bunların Adlandırılması	68
2.2. Doğum Sırası	69
2.2.1. Doğum Belirtileri	69
2.2.2. Doğum Odasının Hazırlığı ve Doğum İçin Gerekli Araç ve Gerecin Hazırlığı	70
2.2.3. Doğumu Yaptıran Kişiye Verilen Adlar	70
2.2.4. Doğum Odasına Alınan Kişiler İle İlgili İnanma ve Uygulamalar.....	71
2.2.5. Kolay Doğum İçin Alınan Tedbirler ve Yapılan Uygulamalar	72
2.2.6. Doğumun Zorlaşması Sırasında Yapılan Uygulamalar ve İnanmalar....	72
2.2.7. Doğum Pozisyonu ve Doğumun Yaptırılması	74
2.2.8. Doğumda Ölüm	76
2.2.8.1. Kadının Ölmesi	76
2.2.8.2. Çocuğun Ölmesi	76
2.3. Doğum Sonrası	76
2.3.1. Doğumun Hemen Sonrası Bebeğe Yönelik Uygulamalar	76
2.3.1.1. Doğunca Ses Vermeyen Çocuk İle İlgili İnanış ve Uygulamalar	76
2.3.1.2. Göbek Kesimi-Göbek Bakımı ve Düşen Göbekte İle İlgili Uygulamalar	77

2.3.1.3.	Yıkama ve Tuzlama	80
2.3.1.4.	Kundaklama / Yatırma /Altının Bağlanması	81
2.3.1.5.	Memeden Önce Verilen İlk Yiyecek ve İçecek	83
2.3.1.6.	İlk Meme Verme ve Bununla İlgili Uygulama ve İnanışlar	84
2.3.1.7.	Yeni Doğan Çocuk İle İlgili Diğer Uygulamalar	85
2.3.2.	Doğumdan Hemen Sonra Kadına Yönelik Uygulamalar	85
2.3.2.1.	Eş	85
2.3.2.2.	Temizleme	87
2.3.2.3.	Kadına Yedirilen İlk Yiyecek ve İçecek	87
2.3.2.4.	Yatırma Yatak	87
2.3.3.	Ebe	88
2.3.4.	Müjde	88
2.3.5.	Zar İle Doğan / Sünnetli Doğan / Engelli Doğan Çocuk İle İlgili Uygulama ve İnanmalar	89
2.3.6.	Kırk Güne Kadar Yapılan Uygulama ve İnanışlar	90
2.3.6.1.	Kadınla İlgili Uygulama ve İnanışlar	90
2.3.7.	Sütle İlgili Uygulamalar	93
2.3.7.1.	Anne Sütünü Artırmak İçin Yapılan Uygulamalar	93
2.3.7.2.	Anne Sütünün Kesilme Sebebi ve Sütün Kesilmemesi İçin Alınan Önlemler	94
2.3.7.3.	Anne Sütünü Geri Getirmek İçin Yapılan Uygulamalar	94
2.3.7.4.	Çocuğun Memeden Kesilmesi İle İlgili Uygulama ve İnanmalar	95
2.3.7.5.	Sütanne İle İlgili Uygulama ve İnanmalar	96
2.3.7.6.	Anne Sütü ile İlgili Diğer İnanma ve Uygulamalar	97
2.3.8.	Bebekle İlgili Uygulamalar ve İnanmalar	97
2.3.8.1.	Ad Verme	97
2.3.8.2.	Doğup da Yaşamayan Çocukların Yaşaması İle İlgili İnanma ve Uygulamalar	101
2.3.8.3.	Nazardan Koruma İçin Yapılan İnanma ve Uygulamalar	101
2.3.9.	Lohusa ve Bebek Ziyareti İle İlgili İnanma ve Uygulamalar	103
2.3.10.	Kırk Basması İle İlgili İnanma ve Uygulamalar	104

2.3.10.1. Kırk Basmaması İçin Alınan Önlemler	105
2.3.10.2. Kırk Basmasının Belirtileri İle İlgili İnanmalar	106
2.3.10.3. Kırk Basmasının Tedavisine Yönelik Yapılan Uygulama ve İnanmalar	107
2.3.11. Albasması İle İlgili İnanma ve Uygulamalar.....	108
2.3.12. Diğer Basmalar İle İlgili İnanma ve Uygulama	108
2.3.13. Kırklama İşlemi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar	109
2.3.13.1. Kadının Kırklanması.....	109
2.3.13.2. Bebeğin Kırklanması	110
2.3.13.3. Kırklama ve Çocuğu Yıkama İle İlgili Diğer Uygulamalar	111
2.3.14. Lohusa ve Bebeğin İlk Defa Dışarı Çıkarılması.....	112
2.3.14.1. İlk Defa Ziyaret Edilen Yer ve Özellikleri.....	112
2.3.14.2. Ziyaret Edilen Evde Yapılan Uygulamalar	112
2.3.15. Kırk Mevlidi	113
3. BÖLÜM: ÇOCUKLUK ÇAĞI	117
3.1. Çocuğun İlk Tırnağının, Saçının Kesilmesi ve Dişinin Çıkması	117
3.1.1. Çocuğun İlk Tırnağının Kesilmesi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar.....	117
3.1.2. Çocuğun İlk Saçının Kesilmesi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar ...	118
3.1.3. Çocuk Dişi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar.....	118
3.1.3.1. Dişi Geç Çıkan Çocuklar.....	118
3.1.3.2. İlk Diş İle İlgili İnanmalar	119
3.1.3.3. Diş Hediği /Buğdayı	119
3.1.3.4. Diş Çöreği	120
3.1.3.5. Çocuğun İlk Defa Dişinin Dökülmesi.....	120
3.2. Çocuğun Emeklemesi ve Yürümesi.....	120
3.3. Konuşamayan, Konuşması Geciken Çocuk ile İlgili İnanmalar ve Uygulamalar	122
3.4. Ninni.....	123

3.5.	0-1 Yaş Arası Çocukların Davranışları İle İlgili İnanma ve Uygulamalar (Uykusunda Gülmesi, Ağlaması, Bacağının Arasından Bakması, Korkması vb.).....	126
3.6.	Çocuklara Yedirilen Yemekler.....	126
3.7.	Çocukların Terbiyesi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar	127
3.7.1.	Yörede Çocukluk Döneminde Tespit Edilen Bazı Uygulamalar ve İnanmalar	128
3.7.1.1.	Besmele Töreni.....	128
3.7.1.2.	Kapı Kızı.....	129
3.7.1.3.	Çoban Çocuklar	129
3.7.1.4.	Ergenliğe Geçiş.....	129
3.8.	Bazı Çocuk Hastalıkları İle İlgili İnanış ve Uygulamalar	130
3.8.1.	Alerji	130
3.8.2.	Ağız Yarası	130
3.8.3.	Altını Islatan Çocuk.....	131
3.8.4.	Arpacık	131
3.8.5.	Ateş.....	131
3.8.6.	Bağırsak Kurdu.....	131
3.8.7.	Boğmaca.....	131
3.8.8.	Çok Ağlayan, Uyumayan Çocuk	131
3.8.9.	Çıban	132
3.8.10.	Çiçek.....	132
3.8.11.	Gaz Çıkarma	132
3.8.12.	Geyrek Batması.....	132
3.8.13.	Göz Ağrısı	132
3.8.14.	İshal	133
3.8.15.	Kabakulak	133
3.8.16.	Kabızlık.....	133
3.8.17.	Karın Ağrısı.....	134
3.8.18.	Kızamık.....	134
3.8.19.	Konak.....	134
3.8.20.	Kulak Ağrısı	135

3.8.21.	Öksürük.....	135
3.8.22.	Pamukçuk.....	135
3.8.23.	Pişik.....	135
3.8.24.	Sarılık.....	136
3.8.25.	Sigil.....	137
3.8.26.	Soğuk Algınlığı.....	137
3.8.27.	Yanık.....	137
3.8.28.	Yara/Morluk.....	137
3.8.29.	Yılancık.....	137
3.8.30.	Zayıf Çocuk.....	138
SONUÇ		139
KAYNAKÇA.....		143
EKLER		151
ÖZGEÇMİŞ		163

TEZ ONAY SAYFASI

Yasemin GÜMÜŞ tarafından hazırlanan “SAFRANBOLU İLÇESİ DOĞUM GELENEKLERİ VE ÇOCUKLUK ÇAĞI UYGULAMALARI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA

.....

Tez Danışmanı: Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Çokluğu ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. Savunma sınavı tarihi:13/01/2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI (AİBÜ)

.....

Üye : Doç. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA(KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV(KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Adı Soyadı : Yasemin GÜMÜŞ
İmza :

ÖNSÖZ

Bir toplumun maddi manevi değerlerinin tümüne “kültür” denir. Toplumun kendine ait davranış kalıpları ve değer yargıları o toplumun kültürünü oluşturan örf, adet, gelenek, görenek ve inanışlar ile şekillenir. Bu kültür ürünlerinin incelenmesi ve gelecek nesillere ulaştırılması halk bilimi çalışmalarının temelini oluşturur.

Halk biliminin önemli inceleme konularından olan geçiş dönemleri, insanın sahip olduğu bireysel ve toplumsal statü değişimlerini incelemektedir.

İnsan hayatının üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; “doğum, evlenme ve ölüm” dür. Geçiş dönemleri bireysel ve toplumsal yönleriyle kişiyi “beşikten mezara kadar” toplumsal normların gerekliliklerini yerine getirmeye zorlar. Bunun sonucunda kişinin eski durumundan yeni durumuna geçmesi kolaylaşır ve yeni durumu kutlanır. Anadolu’da geçiş dönemlerine zengin gelenek ve görenekler eşlik eder.

“Safranbolu İlçesi Doğum Gelenekleri ve Çocukluk Çağı Uygulamaları” başlıklı çalışmada geçiş dönemlerinin ilki olan “doğum” ve “çocukluk” aşamalarının geleneksel unsurları incelenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmadaki amacımız Karabük iline bağlı Safranbolu ilçesinde doğum gelenekleri ve çocukluk çağı uygulamalarının günümüzdeki durumunu tespit etmek, bunları kayıt altına almak ve bu kültür birikimini gelecek kuşaklara aktarmaktadır.

Çalışmanın giriş kısmında; çalışmanın amaç ve hedefleri, araştırma hipotezleri, kapsam ve sınırlılıkları ve yöntemi gibi temel konular ele alınmıştır. Birinci bölümde Safranbolu ilçesinin coğrafi özellikleri, tarihi, ekonomisi tanıtılmıştır. İkinci bölümde Doğum Gelenekleri, üçüncü bölümünde Çocukluk Çağı Uygulamalarına yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise tezde ulaşılan veriler kısaca özetlenmiştir.

Bu tezin hazırlanmasında; tez konusunun tespitinden tezin bitiş aşamasına kadar bana yol gösteren ve değerli görüşlerine her zaman başvuracağım danışman hocam Doç. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA’ a teşekkürü bir borç bilirim.

Bu vesileyle yıllar sonra akademi ile tekrar yollarımın kesişmesinde bilgi ve tecrübeleriyle bana destek olan hocalarım Doç. Dr. Enver KAPAĞAN ve Doç. Dr. Mustafa KUNDAKÇI’ ya çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans boyunca her konuda yardımlarını esirgemeyen Yeliz YILDIRIM ve Zeynep SOYTÜRK' e ilgi ve destekleri için çok teşekkür ederim.

Son olarak her zaman sevgi ve özveriyle yanımda olan çok Kıymetli babam Mustafa ÖZÜBERK, annem İmmihani ÖZÜBERK ve Sevgili eşim Semih GÜMÜŞ' e sonsuz şükranlarımı sunarım.

Yasemin GÜMÜŞ

ÖZ

İnsan hayatının başlıca üç ana geçiş dönemi bulunmaktadır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Her toplum kendi kültür yapısı içerisinde bu dönemlere farklı anlamlar yüklemekte ve bu dönemleri kendi inanç ekseninde şekillenen çeşitli inanış ve geleneklerle yaşamaktadır. Geçiş dönemlerinde yapılan bu uygulamalar; yeni bir durum yaşayan ve sürece adapte olmaya çalışan bireye yardımcı olurken o toplumun kültürünün korunmasında ve devamlılığında da etkin rol oynar. Ayrıca geçiş dönemleri toplumun her katmanında meydana gelen değişim ve gelişim süreçlerini yansıtan en önemli aşamalardır.

Geçiş döneminde yapılan inanma ve uygulamalar “eşik” basamağında yapılır. Kişi bu basamakta ne önceki ne de sonraki durumuna aittir. Bu anlamda doğum, sünnet, askere gitme, evlilik, ölüm gibi hayatın çeşitli dönemleri ve çıraklık, kalfalık, ustalık gibi yetenek geliştirme ve kanıtlama basamakları birçok geçiş ritüeline sahne olur. Bu ritüellerle kişi yalnız bırakılmaz, kişinin yeni durumu kutlanır ve böylelikle kişinin geçişi kolaylaşır (Günay, 1995, s. 2).

Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum fiziksel bir olgu dışında sosyal kültürel bir durumdur. Anne ve bebeğin bu uyum sürecini ruhsal ve fiziksel yönden sağlıklı atlatabilmeleri için bir dizi gelenek ve ritüeller uygulanır.

Bir milletin kültürel kodlarını taşıyan bu geleneklerin dijital çağda değişime uğraması hatta unutulması kaçınılmazdır. Bu nedenle kültürel kodlarımızı taşıyan geleneklerin kaynak kişilerimizi kaybetmekten kayıt altına alınması ve arşivlenmesi çok önemlidir.

Karabük ilinin köklü bir geçmişe sahip olan ilçesi Safranbolu, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu çalışma ile yöre halkının zengin doğum gelenekleri ve çocukluk çağı uygulamalarını derlemek ve halkbilimi açısından incelemek istenmiştir. Yapılan çalışmada yörede unutulmaya yüz tutmuş, uygulama alanı daralmış gelenekler ile sosyokültürel yapıda meydana gelen değişimler sonucu yeni ortaya çıkan uygulamalar bir arada incelenmeye gayret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Doğum, Safranbolu, İnanış, Uygulama

ABSTRACT

There are three main transition periods in human life. These are; birth, marriage and death. Each society attributes different meanings to these periods within their cultural structure and experience such periods with various beliefs and traditions shaped within their belief system. These practices exercised during transition periods help the individual who experience a new condition and tries to adapt to this new condition and also has an active role in protection and maintenance of the culture of that society. In addition, transition periods are important phases reflecting the change and improvement occurring in each layer of the society.

Belief and practices in transition periods are conducted in “threshold” step. In this “threshold” step, the individual does not belong to the previous or next condition. In this sense, different periods of life like birth, circumcision, joining the army for military service, marriage, death and steps of developing and attestation of a talent like apprenticeship, assistant mastership and mastership present many transition rituals. With the help of these rituals, the individual is not left alone, his/her new condition is celebrated and his/her transition becomes easier (Günay, 1995, p. 2).

The first transition period, the birth, is not only a physical condition but also a socio-cultural condition. Some traditions and rituals are practiced so that the mother and the baby overcome this adaptation period in a mentally and physically healthy manner.

It is inevitable for these traditions, which has cultural codes of a nation, to change and be forgotten in this digital age. For that reason, it is very important to record and archive these traditions, bearing our cultural codes, before we lose source-persons.

Safranbolu district of Karabük city, which has an old history, hosted many civilizations throughout the history. In this study, rich birth traditions and childhood practices of the local community is investigated and compiled from the viewpoint of folklore. In the study, old traditions, which are sinking into oblivion and have less implementation in the district and newly emerging practices after socio-cultural changes are investigated together.

Keywords: Child, Birth, Safranbolu, Belief, Practice

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Safranbolu İlçesi Doğum Gelenekleri ve Çocukluk Çağı Uygulamaları
Tezin Yazarı	Yasemin GÜMÜŞ
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	13/01/2022
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ-LUEEE
Tezin Sayfa Sayısı	163
Anahtar Kelimeler	Çocuk, Doğum, Safranbolu, İnanış, Uygulama

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Birth Traditions and Childhood Practices in Safranbolu District
Author of the Thesis	Yasemin GÜMÜŞ
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Zhyldyz ISMAILOVA
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	13/01/2022
Field of the Thesis	Turkish Language and Literature
Place of the Thesis	KBÜ-LUEEE
Total Page Number	163
Keywords	Child, Birth, Safranbolu, Belief, Practice

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazreti
m.	: metre
MÖ.	: Milattan Önce
MS.	: Milattan Sonra
KK	: Kaynak Kişi
km.	: Kilometre
s.	: sayfa
S.	: sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TFA	: Türk Folklor Araştırmaları
UNESCO	: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
Ünv.	: Üniversitesi
vb.	: ve benzeri
vs.	: vesaire
Yay.	: yayınları
Yay. Haz.	: yayına hazırlayan

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Tezimizin konusu; Safranbolu ilçesi doğum gelenekleri ve çocukluk çağı uygulamalarının kendine özgün yapısı ve bu dönemlere eşlik eden inanış ve uygulamaların geçmişten günümüze geçirdiği değişimdir.

Bu çalışmada kültürel kimliğin bir parçası olan çocuğun doğum öncesinde başlayıp ergenlik dönemine kadar geçen sürede hayatını etkileyen gelenekler, görenekler ve inançlar belirlenmeye çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Safranbolu ilçe merkez ve köylerinde, doğum öncesinden başlayarak ergenlik evresine kadar olan sürece eşlik eden inanış ve uygulamaların tespit edilmesine yönelik bir çalışma amaçlanmıştır.

Zengin bir halk kültürüne sahip Safranbolu'nun doğum geleneklerine ait inanış ve uygulamalarının halk kültürü bakımından incelenmesi yolu ile Anadolu'ya ait doğum geleneklerindeki yerinin belirlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca alan çalışmalarında elde ettiğimiz tespitlerimizin gelecek kuşaklara aktararak unutulmamasına ve bundan sonra bu alanda yapılacak olan araştırmalara fayda sağlayacağına inanmaktayız.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmamız kuramsal ve uygulamalı olarak iki aşamada yapılmıştır. İlk aşamada yazılı kaynakların taraması yapılarak konunun kuramsal çerçevesi belirlenmiştir. İkinci aşamada ise alan araştırması gerçekleştirilmiştir.

Alan araştırması halk biliminin derleme ve araştırma yöntemlerinin başında gelmektedir. Alan araştırması, bilgi alınacak topluluğun yaşadığı yere giderek araştırmacının derleme yapmasıdır.

Halk bilimcilerin alan araştırması sırasında en çok başvurduğu yöntemler olan “gözlem tekniği” ve “görüşme tekniği” ile sahada derleme yapılmıştır. Ayrıca çalışmamızda kaynak kişi seçiminde de titiz olunmuştur. Konu gereği derleme yapılacak kaynak kişinin evli, çocuklu, yaşlı kadınlardan seçilmesi hatta yörede ebelik yapmış/doğuma yardım etmiş kişilerin seçilmesinin daha doğru olacağı düşünülmüştür.

Ayrıca derleme esnasında fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı ve video kamera gibi teknik malzemeler kullanılarak, konuşma ve görüntüler kaydedilmiştir.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ/PROBLEM

Doğum gelenekleri ve çocukluk çağı uygulamaları ile ilgili olarak zaman içerisinde uygulamaların unutulması, kayıt atına alınmaması endişe vericidir. Çünkü bu inanış ve uygulamaların bireylerin ve toplumların hayatlarının şekillenmesinde önemli etkileri vardır.

Yapılan çalışmalar ile bu inanış ve uygulamaların gelecek nesillere aktarılması sağlanacaktır. Bu anlamda alan çalışmamızda derlenen her veri bilim dünyası için değerli olacaktır.

KAPSAM ve SINIRLILIKLAR

Alan araştırmamız Safranbolu merkez ve mahalleriyle sınırlandırılmıştır. Alan çalışmamızın tamamının pandemi sürecine denk gelmiş olması çalışmamızı olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle planlanan birçok alan çalışması iptal olmuştur.

Ayrıca çalışmada belirtilen tespitler, esas olarak araştırmaların gerçekleştirildiği ilçe merkez ve köylerine ait dair çıkarımlar olup, aynı bölgelerdeki diğer yerleşimler hakkında kesin yargılar taşımamaktadır.

1. BÖLÜM: SAFRANBOLU İLÇESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Safranbolu İlçesinin Coğrafi Özellikleri

Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan Safranbolu, Karabük ilinin en büyük ve gelişmiş ilçesidir. İlçe denizden 65 km içerde olup 1013 kilometrekare yüzölçümüne sahiptir (Kalyoncu ve Tunçözgür, 2012, s. 9).

Safranbolu'nun Karabük il merkezine uzaklığı yaklaşık 8 km'dir. İlçe kuzeyinde Bartın ili, doğusunda Eflani ilçesi, güneydoğusunda Kastamonu ile Çankırı illeri, güneyinde Karabük ve batıda Yenice ilçesiyle çevrilidir (Oral, 2018, s. 5).

Coğrafi koordinatları 41 derece 16 dakika kuzey paraleli, 32 derece 41 dakika doğu meridyenidir (Günay, 1998, s. 92).

“İlçe toprakları akarsu vadileriyle parçalanmış olan dağlık bir alanda yer alır. İlçe sınırları içindeki dağların yüksekliği 2000 metreyi geçmez. Ormanlar ilçe yüzölçümünün yüzde otuz beşini kaplamaktadır. Kaynakları ilçe topraklarında olan sular, Karadeniz'e doğru akmaktadır. İlçe topraklarından doğu batı doğrultusunda geçen Araç Çayı, Karabük şehrinde Soğanlı Çayı ile birleşerek Filyos Çayı'ndan Karadeniz'e dökülmektedir. İlçenin kuzey kesiminde yer alan Ovacuma yöresinin suları da Bartın Çayı'nın başlangıç kollarını toplamaktadır” (Oral, 2018, s. 5).

Safranbolu'nun tarihi çarşı bölgesi, yamaç molozu dere dolgusu üzerinde bulunmaktadır. Tarihi şehir dokusu olan bu bölgede kalker oluşumlar gözlenmektedir. Yüksek dağ ve tepelerle çevrili ilçe, havza karakteri göstermektedir (Kalyoncu ve Tunçözgür, 2012, s. 9).

İlçenin iklimi, karasal iklimi ile Karadeniz iklimi arasında geçiş özelliği gösterir. İlkbahar ve kış mevsimleri uzun sürerken, yaz mevsimi temmuz başından eylül sonuna kadar devam eder (Günay, 1998, s. 92).

1.2. Safranbolu İlçesinin Tarihi

Doğal güzellikleri ile bölgenin gözdesi olan Safranbolu, MÖ. 3000 yıllara dayanan köklü bir geçmişe sahiptir (Şendil, 2017, s. 54).

İlçenin çevresindeki köylerden Ilbarıt (Üç bölük), Gündoğan, Bürnük, Çavuşlar ve Hacılarobası'nda bulunan tarihi kalıntılar ve kaya mezarlar bölgenin tarihi hakkında bilgi vermektedir. Safranbolu, MÖ. 3000'li yıllarda İyon Prensi Teodora tarafından

kurulmuştur. Bu bağlamda şehir kaynaklarda Teodara'nın kenti anlamında Teodorapolis olarak geçmektedir (Tunçözgür, 2012, s. 15).

Bununla birlikte Hulusi Yazıcıoğlu ilçenin Bizans döneminde kurulduğunu ifade ederken Feridun M. Emecen 2003 yılında “Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu” adlı yayında yer alan bildirisinde Safranbolu'nun Geç Roma ve Erken Bizans döneminde var olduğu görüşünü savunmaktadır (Şendil, 2017, s. 54).

Şehir Homeros'un İlyada destanında geçen Paflagonya bölgesinin sınırları içinde kalır. Bölgedeki ilk medeniyetler Hititlerin komşuları olan Gaspalar ve Zalpalardır. Bölgede sırasıyla Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Helenistik Krallıklar (Pondlar), Romalılar (Bizans), Selçuklular, Çobanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlılar egemenlik kurmuşlardır (Akman, 2000, s. 11-12).

MS. 395 yılında Roma imparatorluğu ikiye bölününce bölge Doğu Roma İmparatorluğu'nun eline geçmiştir. 1071 Malazgirt Savaşını takip eden yüzyıl içerisinde Paflagonya Bölgesi Türklerin egemenliğine girmiştir. Bölgeyi, 1196 yılında Selçuklu Sultanı II. Kılıçaslan'ın oğlu Ankara Meliki Muhittin Mesut fethetmiştir (Tunçözgür, 2012, s. 16-17). Bu dönemden sonra da bölge Türkler arasında el değiştirmiştir.

1213- 1280 yılları arasında Çobanoğlu Beyliğinde kalan Safranbolu, 1326 yılına kadar Gerede'ye kadar hüküm süren bir beylik olarak yaşamıştır. Bu bilgi tarihçiler tarafından tartışılmaktadır. Bununla birlikte ünlü gezgin İbni Batuta, seyahatnamesinde bu dönemde merkezi Safranbolu olan Gerede'de hüküm süren bağımsız bir beylikten söz eder (Akman, 2000, s. 14-16).

1326'da ilçeyi Orhan Bey'in oğlu Gazi Süleyman Paşa, Osmanlı Devletine katmıştır. 1402 yılında başlayan Fetret Devrinde yaşanan siyasi boşluktan ve iç karışıklıktan yararlanan Candaroğulları Safranbolu'yu tekrar ele geçirmiştir. Yıllarca çekişmeye sahne olan bölge son olarak 1416 yılında Çelebi Mehmet'in Kastamonu seferlerinde Osmanlı egemenliğine girmiştir (Tunçözgür, 2012, s. 20).

Osmanlı döneminde Safranbolu yöresi “Medine-i Taraklı Borlu” ve “Yörükhan-i Taraklı Borlu” olmak üzere iki kazadan meydana gelmektedir. 1811 yılında Bolu ve Viranşehir adıyla iki sancak kurulmuş ve Safranbolu Viranşehir Sancağının merkezi olmuştur. 1870 yılında Safranbolu kaza olarak Kastamonu

Sancağına bağlanmış ve belediyesi kurulmuştur. Safranbolu Hacı Mehmet Ağa ilk belediye başkanı olmuştur. 1927 yılına kadar Kastamonu'na bağlı olan Safranbolu aynı yıl Zonguldak'a bağlanmıştır. 1995 yılında Karabük il statü kazanmasıyla Safranbolu ilçesi Karabük'e bağlanmıştır (Yazıcıoğlu, 2003, s. 9).

1.3. Safranbolu Adının Kökenleri

İlçenin adıyla ilgili çok çeşitli görüşler vardır. 19. yy. Paflagonya 'da araştırma yapan Ramsay, bölgedeki Hadrianapolis şehrinin ve eski kaynaklarda geçen Germia-Theodorias'ın da Safranbolu olabileceği görüşünü ileri sürmüştür. Ayrıca Ortaçağ kaynaklarında adı geçen Dalibra adlı antik yerleşmenin de Safranbolu olduğu kabul görmüştür (Emecen, 2008, s. 481).

Safranbolu, Selçuklular tarafından 1196 tarihinde fethedilmiş olup Zalifre adını almıştır. Ayrıca küçük bir kasaba olan Krandaros'un adı da Kıranköy olmuştur. Osmanlı Döneminde şehir, kale burçlarının tarak şekline benzediği için Borlu ve/ veya Taraklıborlu diye anılmıştır. Safranbolu'nun bugünkü adının dayandığı Zağfiranborlu adı resmi kayıtlarda ilk olarak 1749'da geçmektedir. Zağferanbolu adı ise 1881'den sonra kullanılmıştır. Safran bitkisinin üretimi yapılan kentin adı 1940'da son şeklini alarak Safranbolu olmuştur (Yücer, 2010, s. 14).

1.4. Safranbolu'nun Kültürel ve Sosyal Hayatı

Safranbolu, Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine geçmesiyle birlikte canlı bir ticaret ve el sanatları merkezi haline gelmiştir (Yücer, 2014, s. 63).

Safranbolu'da kent ekonomisinin yarattığı kültür birikimi; aile yapısını, günlük yaşamı etkili bir şekilde biçimlendirmiş ve ailenin bütün bireylerini barındıracak büyüklükte evlerin yapılmasına neden olmuştur. Safranbolu'nun kent içi mekansal yapısı "Şehir Kesimi", "Bağlar Kesimi" ve "Kıranköy (Misak-ı Milli) Kesimi"nden oluşmuştur (Oral, 2018, s. 6).

Safranbolu evleri geleneksel büyük aile düzenine göre tasarlanmıştır. Bu geleneksel düzende evin en yaşlı erkeği ailenin başkanıdır. Erkek çocukları evlense de babanın mutlak egemenliği altındadır. Bu gelenek ile toplumsal ve ekonomik yönden aile beraber yaşar. Çünkü büyük evlerin temizliği, büyük bahçelerin ekilip biçilmesi, ürünün değerlendirilmesi, aile üyelerinin yemeklerinin hazırlanması, yaşlı aile büyüklerinin bakımı hep çalışan insan gücü ister (Günay, 1998, s. 106).

Safranbolu’da bulunan Cinci Han ve Arasta gibi mesleki ve ticari merkezler ilçenin ticaret ve zanaat hayatına şekil verdiği gibi ilçenin her yönden gelişmesine de katkı sağlamıştır (Yücer, 2014, s. 25).

1937 tarihinde Karabük Demir-Çelik Fabrikası’nın kurulması ve lonca örgütlerinin kaldırılması ile 1940’lı yıllarda Safranbolu’nun ekonomik yapısı değişmiştir (Acar, 2011, s. 59). Safranbolu halkının fabrikada çalışmayı tercih etmesi bölgenin sanatsal faaliyetlerini ve tarımsal üretimini de olumsuz yönde etkilenmiştir.

Safranbolu’nun nüfusu 2020 verilerine göre 67.245’dir (<http://www.nufusu.com/ilce/safranbolu-karabuk-nufusu>, 2021).

Ayrıca 2007 yılında kurulmuş olan ve gün geçtikçe büyümekte olan Karabük Üniversitesi’nin genelde Karabük özelde Safranbolu ‘da etkisi görülmektedir. Üniversitesi öğrencileri, şehirde üretim tüketim ve kültürel hareketlilik oluşturmuştur (www.kulliye.karabuk.edu.tr, 2020).

Osmanlı- Türk mimarisinin bozulmadan günümüze kadar korunduğu ve sahip olduğu birçok tarihi ve kültürel değeri ile Safranbolu 1994 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesine alınmıştır (Bayazıt, 2014, s. 16).

Safranbolu günümüze kadar özgünlüğünü bozmadan ulaşan sanat ve mimarlık tarihi bakımından önemli birçok yapıya sahiptir. Safranbolu’nun sahip olduğu tarihi ve kültürel değerler yanında doğal güzelliklerinin de olması bölgenin turizmini çeşitlendirmektedir. 1975 yılında Yüksek Anıtlar Kurulunun Safranbolu’yu “Kentsel Sit” ilan etmesiyle, kente olan ilgi ülke sınırlarımızı açmıştır. O yıllarda maddi kazanç beklemeden gelen ziyaretçileri evlerinde misafir eden Safranbolular turizm olgusu ile tanışmıştır. 1990’lı yıllardan günümüze kadar hizmete sunulan küçük ve orta ölçekli turistik tesislerle turizm ilçe için vazgeçilemez bir sektör haline gelmiştir (www.karabuk.ktb.gov.tr, 2021).

Günümüzde ivme kazanan turizm faaliyetleri hem bölgenin hem de bölgedeki sektörlerin gelişmesine katkıda bulunmaya devam etmektedir.

2. BÖLÜM: SAFRANBOLU İLÇESİNDE DOĞUM GELENEKLERİ

İnsan hayatının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar doğum, evlenme ve ölümdür. Kendi içinde alt bölümlere ayrılan geçiş dönemleri bünyesinde birçok dinsel-büyüsel inanç ve uygulamalar barındırır. Yapılan bu uygulamalar ile bu dönemlerde zararlı etkilere açık olan bireyi korumak ve bireyin geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutlamak ve kutsamak amaçlanır (Örneş, 1977, s. 131).

Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum dünyanın her yerinde mutlu bir olay olarak kabul edilir. Dünyaya gelen her çocuk sadece aile için değil yakın çevresi için de çok değerlidir. Çünkü doğan her çocuk ailenin ve ait olduğu topluluğun sayısını artırmakta ve geleneksel dayanışmaya katkı sağlamaktadır (Balıkçı, 2009, s. 8).

Doğum biyolojik bir olaydır. Dünyaya gelen çocuk sadece fiziksel bir varlığa sahiptir. Ancak doğumdan hemen sonra yapılan uygulamalar ile “canlı” statüsü kazanmakta ve ait olduğu aileyle ve toplumla bütünleşmektedir.

Geleneksel doğum çevresinde gelişen uygulamalar morfolojik özellikleri bakımından üç evredir. Bunlar; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasıdır (Artun, 2018, s. 153-154).

2.1. Doğum Öncesi

Evli çiftlerin çocuk sahibi olmaya kararı vermesinden doğuma kadar olan süreyi kapsar. Bu dönemde alınan önlemler yapılan uygulamalar gebe kadının/gebe kalmak isteyen kadının içinde bulunduğu kültür sistemi içerisinde yer alan inanç, gelenek ve tutumlardır (Santur, 2000, s. 323).

Çocuk bütün toplumlarda geleceğin umudu ve geleneğin taşıyıcısıdır. Geleneksel toplumlarda çocuk evliliğin amacı ve sonucu olarak görülür. Kadının hamile kalması ve sağlıklı bir çocuk dünyaya getirmesi toplumun ona yüklediği önemli bir işlevdir (Arısoy, 1974, s. 7134).

2.1.1. Çocuk Sahibi Olma Zamanı ve Yaşı

Evlilik, doğuma ruhsat veren bir geçiş olduğuna göre, toplum tarafından evli çiftlere çocuk sahibi olmaları için telkinde bulunulur (Güvenç, 1999, s. 243). Bu karar ise evli çiftler için hayatlarının en önemli aşamalarından biridir.

Yöre genelinde evliliğin ilk yıllarında kadının hamile kalması bütün aileyi çok mutlu etmekle birlikte evli çiftin çocuk sahibi olma zamanını belirleyen diğer toplumsal görüşler şunlardır:

- Hemen çocuk isteriz. Sen istemesen de etraftakiler torun var mı, diye durmadan sorar (KK35), (KK46), (KK47).
- Çok acele edilir, altı ay geçti mi gelin kısırmış, diye konuşmaya başlanır (KK41).
- Çocuk sahibi olmadan adam yerine konmazsın (KK30).
- Bir yıl içinde torunu olmayan babaanne “artık ben torun sevmek istiyorum”, diyerek düşüncesini dile getirir (KK8).
- Çocuk düşman kilididir. “Bir tane olsun bir daha olmasın” deriz. Ama şimdi gençler “biraz gezelim” diyorlar (KK11), (KK33).
- Gençliğimizde küçük yaşta evlilik çok yapıldı. Gelinin yaşı küçük olursa hemen hamile kalmazdı. Bu duruma “çocuk annesinin yaşını bekliyor” denilir birkaç yıl sabrederdik (KK47).
- Geçmişte on beş, on altı yaşında evlenilir, on sekiz yaşında anne olunurdu (KK29).
- Önceden kadın kırkıdan sonra doğum yaparsa ayıplardık. Ama şimdi normal geliyor (KK43).

Günümüzde ise “çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumluluk ve yük ebeveynin mutluluğunu ne düzeyde etkiliyor” gibi soruların tartışılması; çiftlerin dünyaya çocuk getirme kararlarını irdelemeye yönlendirmiştir (Uğur, 2018, s. 97).

- Günümüzde aile büyükleri hemen torun istese de gençler “biraz gezelim, birkaç yıl gençliğimizi yaşayalım” der. Önceden böyle değildi (KK9), (KK29).
- Çocuk dünyaya getirmenin sorumluluklarını anne baba iyi ölçüp biçmeli. Hatta eğitim verilmeli sonuçta doğduktan sonra iade olacak bir şey değil (KK14).

2.1.2. İstenen Çocuk Sayısı

Safranbolu'daki kalabalık aile baba, anne, oğullar, gelinler, torunlar, amca, teyze ve halalardan oluşur. Safranbolu'da aileler genellikle iki çocukludur, daha fazlası ender görülür. Buna bağlı olarak kent merkezinin nüfusu çok uzun yıllar beş-altı bin dolaylarında kalmıştır (Günay, 1998, s. 106).

Safranbolu’da iki çocuktan sonra hamile kalmak istenmeyen bir durumdur. Bu düşünce Safranbolu’da “biri az, ikisi karar, üçü zarar” şeklinde ifade edilmiştir (Mazıcı, 2012, s. 106). Köylerde bu durum kısmen farklıdır. Köylerde, çocukların bağ bahçe işlerinde yardım etmesine yönelik iş gücü olarak görülmesi ve yöre halkının korunma yöntemleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmamalarının sonucu olarak çok çocuklu aileler mevcuttur.

- Safranbolu’da anneler gelin olurken kız çocuklarına çok çocukları olmasın diye bir ilaç yapmayı öğretirlermiş. O yüzden iki çocukları olurmuş (KK32), (KK35).
- Safranbolu, aile planlamasını yüzyıllar önce yapmış bir ilçedir (KK3), (KK16).
- Safranbolu merkezde genelde iki çocuk, çok nadir üç çocuk vardır (KK3), (KK4), (KK6), (KK8), (KK12), (KK13), (KK33), (KK38), (KK50).
- Mal fazla bölünmesin diye en fazla iki çocuk isteriz (KK9), (KK33), (KK50).
- Biri az, iki karar, üçü zarar, dördüncüsü çingene yarar deriz (KK28), (KK29), (KK48).
- Kadının iki kızı olursa üçüncüyü de dördüncüyü de dener (KK38), (KK44).
- Bir çocuk yalnız ve çok problemlili oluyor. İki çocuk olması iyidir (KK43).
- Çok doğuran kadın ayıplanırdı. Üç, dört çocuklu kadın parmakla gösterilirdi. Üç çocuğu olan kadın ya kazara ya da son doğumundan çok sene geçtiği için analıktan kesildiğini (menopoza girmek) düşünür, dikkat etmez hamile kalır (KK11), (KK29).
- Çok çocuğu olanlara “ne yaptın Ovacumalıları gibi” denir. İki çocuklu olanlara da sen Safranbolulu musun diye sorulur (KK37).
- Köylerde aileler kalabalık olurdu. Öyle hemen çocuk olsun diye bakılmazdı. Zaten bir yol da bilinmediği için istesek de istemesek de çok çocuk olurdu (KK12), (KK13).
- Köy halkı zengindi. Çocuktan faydalanmak diye bir şey yoktu. Bağda bahçede sığırdı çocuk olsun istenmezdi, çoban tutulurdu. O yüzden iki çocukla kalınırdı. Ama erkek çocuğu olana kadar doğum yapan kadınlar da vardı. Garibin şansı varsa erkek çocuğu olurdu yoksa doğurmaya devam (KK38). Çok kızı olana, kötü kabağın da çekirdeği çok ama işe yaramaz, derlerdi (KK38), (KK39).

- Safranboluların iki çocuğu olur; köylüler çok çocuk doğurur. Çünkü çocuk köydeki işlere ihtiyaç sayılır (KK4), (KK6).
- Benim annem çocuğu çok severmiş, “cinsinden iki tane olsun” demiş. Dört kardeştik. Safranbolu’da biz istisnaydık (KK35).
- Hamile kalınca düşürmeye çalışılırdı. Çok çocuk istenmezdi (KK9).
- Burada adet iki çocuktur. Artık kız ya da erkek, o Cenabı Allah’ın takdiridir. Onların da aralarında iki- iki buçuk yaş olurdu (KK11).
- Büyükler bir kız bir erkek iki çocuk yeter, derdi (KK48).

Bazı kaynaklarda Safranbolu’da ailelerin çoğunun biri erkek biri kız iki çocuklu olmalarının ardında Cinci Hoca’nın tedavi bilgisinin yattığı söylenir (www.karabukmeydanhaber.com/safranboludan-osmanli-sarayina-cinci-hoca, 2021).

Safranbolu’da istenilen çocuk sayısı hatta çocukların cinsiyeti ile ilgili temenniler düğün sonrası semet/duvak töreninde söylenen manide karşımıza çıkar.

Ezme ezme kapı kapı gezme
İşini gücünü bırakıp kapı kapı gezme
Kaynananın gücünü üzme
Ahirin akibetin hayır gelsin
Bir oğlun bir kızın olsun (KK3), (KK21).

2.1.3. Çocuk Sahibi Olmayı Sağlamaya Yönelik Uygulamalar

Safranbolu’da çocuk sahibi olmaya yönelik inanma ve uygulamalar; ilk aşamada doğum gelenekleri ile başlayıp evlenme geleneklerini de içine alan geniş bir konudur.

2.1.3.1. Evlenmeden Önce Yapılan Uygulamalar

Yörede çocuk sahibi olmaya yönelik evlenmeden önce yapılan uygulamalar kişinin kendi doğumu ile başlayıp bütün çocukluk çağını içine alır.

- Kabakulak hastalığı geçiren erkek çocuğun ateşine çok dikkat edilir. Hastalığı ağır geçiren çocuğun ileride kısır olacağından endişe edilir (KK9), (KK10), (KK31), (KK47).
- Çocuk kabakulağı geç yaşta çıkarırsa kısır olur. O yüzden çocuk, kabakulak olan çocukların yanına koyulur ve hastalığın bulaşması sağlanır (KK27).

- Kız çocuğunun altı bezlenirken biraz kalın bez koyulur. Bu uygulama yöre tabiri ile “çatısı geniş olsun, kolay doğursun” diye yapılır (KK24, (KK31).
- Kız çocuğun bacakları açılsın, doğumu kolay olsun diye sırtta alınır (KK53), (KK54).

2.1.3.2. Evlilik Töreninde Yapılan Uygulamalar

Safranbolu’da çocuk sahibi olmak çok önemlidir. Bu nedenle aile ve toplum “çocuksuzluk yaşanmaması için” alınan tedbirleri evlenme aşamasında daha da artırır ve gençlerin de bu konuda hassas davranmasını bekler.

- Kız alırken de kız verirken de aile de kısır olup olmadığı soruşturulur (KK4).
- Ablası kısır olan kız alınmazdı (KK13).
- Gelin arabasına katır koşulursa gelinin çocuğunun olamayacağına inanılır (KK18).
- Çocuğu olmayan kadının, gelinin çeyiz vs. işleriyle ilgilenmesi hoş karşılanmaz. Aksi halde yeni gelinin çocuğunun olmamasından endişe edilir. Bu durumu bilen kadının kendisi bu işlere karışmaz ve kadın bu tür törenlere bakmakla yetinir (KK1).
- Gelinin kınasını mutlu bir evliliği ve sağlıklı çocukları olan bir kadın yakar. Bu işlere çocuğu olmayan ya da dul kadın yanaştırılmaz (KK1), (KK2).
- Gelin koca evine gelince ilk çocuklarının erkek olması dileğiyle kucağına bir erkek çocuk verilir (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK6), (KK8), (KK9), (KK10), (KK11), (KK12), (KK13), (KK19), (KK20), (KK27), (KK28), (KK31), (KK33), (KK38), (KK44), (KK45), (KK46), (KK47), (KK48), (KK50), (KK53), (Mazıcı, 2012, s. 105).
- Gelin koca evine gelince, hemen çocukları olsun diye kız, erkek fark etmez kucağına bir çocuk verilir (KK4), (KK6), (KK7), (KK8).
- Yeni çiftin ilk çocuklarının erkek olması için, gerdek yatağında erkek çocuk yuvarlanır (KK3), (KK7), (KK12), (KK13), (KK35), (KK46), (KK47), (KK48), (Mazıcı, 2012, s. 105).

Kimi zaman da gelin kucağına verilen erkek çocuğunu gerdek yatağında kendisi yuvarlar (Kara, 2005, s. 101).

Genç kadının çocuk sahibi olabilmesi için özellikle de erkek çocuğu olması için gerdek yatağında erkek çocuk yuvarlanır ve kucağına erkek çocuk verilmesi vb. uygulamalar gelini doğurgan ve erkek çocuk anası yapmaya yöneliktir (Erdentuğ, 1969, s. 244; Boratav, 1984, s. 143).

- Geline koca evine gelince tavuk gibi yumurtlasın, diye yumurta yedirilir (KK12).
- Geline koca evine gelince yumurta gibi çoğalsın, diye yumurta yedirilir (KK27).
- Damat düğün sonrası kız evini ilk ziyaretinde kaynanasının tere yağda pişirdiği yumurtayı yer (KK25).

Damada ya da geline düğün günü yumurta yedirilmesi hem eşlere refah hem de bol zürriyet teminine yönelik uygulamalardır (Erdentuğ, 1969, s. 265).

- Gelin baba evinden çıkarken başından şeker, buğday ve para atılır (KK8), (KK14), (KK21).

Gelin başından hububat tanelerinin saçılması bol zürriyeti ve refahı temsil eder (Erdentuğ, 1969, s. 243).

- Gelin alayı, yeni doğum yapmış/ kırkı çıkmamış bir kadının evinin önünden geçmez. Aksi halde yeni gelinin baskına uğrayacağı ve ilerde çocuğu olmayacağına inanılır (KK1).
- Evleneli kırk gün olmamış taze gelinin, bir başkasının düğününe gitmesi istenilmez. Aksi halde eski gelinin yeni gelini basacağına ve yeni gelinin çocuğunun olmayacağına inanılır (KK11), (KK13).
- Geline gerdekten sonra ayaklarını ve sırtını üşütmemesi söylenir. Eskiden biz ayağımıza patik sırtımıza yelek giyerdik (KK28), (KK29).
- Gençler çocuk olmaması için korununca rahim büzüşüyor, sonra isteseler de çocukları olmuyor. Gençlere “bir tane olsun da öyle çaresine bakın” diye öğüt verilir (KK53).
- Düğün sonrası gençlerin denize gitmesi sakıncalıdır. Yeni gelin kendini koruyamaz, kanalları hemen iltihaplanır ve çocuğu olmaz (KK28), (KK29).
- Gerdek gecesi gelin ve damat birlikte namaz kılıp hayırlı çocukları olması için dua eder (KK12).

- Eskiden gerdek gecesi gelin ve damada hemen çocukları olsun diye şifa niyetine bir elmayı bölüştürüp verirlerdi (KK53).

Bu anlamda “elma” motifi Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Örneğin; Manas’ın annesi Çayırda’ya rüyasında aksakalı bir ihtiyarın ak bir elma verdiği ve Manas’ın bu kerametli elmadan doğduğu ileri sürülür (Ünal, 2015, s. 17).

Safranbolu halk kültüründe elma, kaynaklarda şöyle geçmektedir. Sağdıç içine para konulmuş bir elmayı gelin adına seyircilere atar ve bu elmayı kim kaparsa güveye götürüp teslim ederek bahşiş alır. Güvey gerdeğe girdiği zaman, bu elmanın yarısını geline yedirir yarısını da kendi yer (Ataman, 1994, s. 97). Başka bir uygulamada ise gelinin sağdıçı elmayı en yakın suya atar. Damat elmayı sudan çıkarıp kendisine getirene bahşiş verir ve elmayı gerdekte eşiyle birlikte paylaşarak yer (Oral ve Çalışkan, 2016, s. 236).

Bir Safranbolu masalı olan “Sebilci Güzeli”nde çocukları olmayan Hacı Ahmet Ağa ve karısı Fatma Hanım evliyanın verdiği elmayı paylaşarak yer. Ayrıca evliyanın dediği üzere, elmanın kabuklarını da tayı olmayan kısrağa yedirir. Besmele ile elmayı yedikten sonra Hacı Ahmet Ağa ve karısı Fatma Hanım’ın bir oğulları, kısrağın da bir tayı olur (Dağı, 2008, s. 67).

Yörede evlenen yeni çiftin birleşmesinde sıkıntı olmaması ve hemen çocukları olması için, yöre tabiri ile çiftin bağlanmamaları için, bazı önlemler alınır. Genç çifti bu tür durumlardan korumak için alınan önlemler ve tedavi yöntemleri şunlardır:

- Hoca nikahı sırasında çiftin ve orada bulunanların ellerini kenetlememeleri ve yüzükleri ile oynamamaları istenir (KK7), (KK13).
- Hoca nikahı sırasında gelinin yazmasının ucuna düğüm atılır. Düğümü damat gerdek odasına gelince çözer (KK13).
- Nikah gizli kıyılır. Çiftin sıkıntı yaşamasını isteyenlerin böylelikle önüne geçilir (KK12).
- Bağlanan damat hocaya götürülür (KK12), (KK13).

“Cuma gecesi yatsı namazından sonra 4444 adet salatı şerif okuyup, “bağlı olan falanın bağı çözülsün” denilirse bağı çözülür” (Barlas, 1974, s. 116).

2.1.4. Evlendikten Sonra Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Uygulamalar

Çocuk sahibi olmak, İslamiyet başta olmak üzere tüm semavi dinlerin ve semavi olmayan dinlerin öğretilerinde teşvik edilmiş ve dinsel saygıya layık görülmüştür.

Buhari, Müslim ve Tebrizi' den rivayet edildiğine göre Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) “Cennet annelerin ayaklarının altındadır” buyurmuştur. Bu anlamda anne olmak cennete bu kadar yakın olmaya neden olacak, sevap kazandıracak bir durumdur (Arısoy, 1974, s. 7134).

Geleneksel toplumda evlendikten bir süre sonra çocuğun olması beklenir. Ailenin ve çevrenin bu isteği ve beklentisi gerçekleşmediyse kadında kusur olduğu düşünülür. Bu nedenle tedaviye kadından başlanır (Örnek, 1977, s.132). Çocuğu olmayan kadın evliliğinin devamı ve sağlamlığı için yaşlı kadın büyüklerine ve benzer sorunları yaşayan tecrübeli kadınlara danışır.

Günümüzde modern tıbbın bütün imkanlarından yararlanılır. Ayrıca modern tıpla birlikte başvuru alan diğer yolları üç başlıkta toplayabiliriz. Bunlar; tıbbi sağaltma, halk hekimliği ve geleneksel sağaltma ve dinsel büyüsel nitelikte sağaltmadır (Örnek, 1977, s. 132; Artun, 2018, s.156-158).

2.1.4.1. Tıbbi Sağaltma

Geçmişte çocuk sahibi olamayan aileler geleneksel uygulamaların yanı sıra olanaklar ölçüsünde az da olsa doktora, ebeye ve hastaneye gitmektedir. Günümüzde ise doğumun ilk aşamasından itibaren modern tıbbın bütün olanaklarından yararlanılmaktadır. Ayrıca uzun süre çocuğu olmayan aileler tıbbın sağaltma ve koruma işlemleri ile “halk hekimliği ve geleneksel sağaltma” ve “dinsel büyüsel nitelikte sağaltma” yöntemlerine aynı zamanda başvurmaktadır.

- Safranbolu modern bir şehirdi. Bir yıl içinde olmadıysa doktora gidilirdi (KK35).
- Karabük'te kadın doğumcu Alaattin Bey vardı. Herkes ona giderdi (KK28), (KK29), (KK37), (KK46), (KK53).
- Zayıf kadının çocuğu olmazdı. Alaattin Bey iğne ve ilaç tedavisi uygulardı (KK28), (KK46).

- Kadının bedeni zayıfsa beli gevşek olur, uşaklığı bebeği kabul etmez. O kişinin doktora gitmeden vitamin almadan çocuğu olmaz (KK28).
- Her zaman doktor, ebe vardı. 1940'ta annemin çocuğu olmayınca İstanbul 'a doktora götürmüşler (KK46).
- Köylerde diplomalı hükümet ebeleri vardı. Hikmet Ebe, Huriye Ebe, Fatma Ebe. Bunlar doktor kadar tecrübeli idi. Ebeler hamile iken her ay bizi yoklardı. Doğuma yakın gün aşırı kontrole gelirdi (KK28), (KK29), (KK37).
- Sıkıntı kadında ise doktor iğne, ilaç verir. Ancak sıkıntı erkek de ise ilacın iğnenin faydası olmaz (KK7), (KK27).
- Çocuk olmazsa önce aşılama sonra tüp bebek yapılır (KK10) (KK27).
- Kadın takvim yöntemini kullanır. Adetinin 13. 14. ve 15. günü eşiyle birlikte olursa hamile kalır (KK10), (KK42), (KK44).

2.1.4.2. Halk Hekimliği Kapsamına Girenler

Geleneksel tedavi yöntemleri çoğunlukla kadınlara uygulanmaktadır. Yapılan uygulamalar kadının çeşitli buğulara oturması; belini çektirmesi, beline yakı vurulması, kasıklarının sarılması ve rahime çeşitli ilaçların uygulanması olarak karşımıza çıkar (Örnek, 1977, s. 133).

A. Kadına Yönelik Geleneksel Uygulamalar

- Karabiber ve bal ile bir karışım hazırlanır. Kadın adet bitiminden itibaren bu karışımdan sabah aç karnına ve akşam yatarken bir yemek kaşığı yer. Bu karışım kadının içini baharatlandırır yani ısındırır ve hamile kalmasını kolaylaştırır (KK9).
- Kadın sabah aç karnına kaynatılmış maydanoz suyu içer (KK37).
- Kadın havaciva otu kaynatıp içer (KK48).
- Köy ebesi, kadının rahmine çiğ sarımsak saldıktan sonra dışardan birinin gelmesini ister. Gelen kişi kadınla kucaklaşınca sarımsak kokusunu alırsa; ebe, kadının rahminin açık olduğunu ve hamile kalabileceğini söyler, tedaviye başlar. Eğer koku alınmazsa ebe, kadının zor hamile kalacağını söyler (KK9).
- Kadının iltihabını söksün diye rahmine çiğ sarımsak ezilip sokulur (KK9), (Akçiçek 1989, s. 27).

- Eski köy ebeleri çeşitli otlardan fitil yapardı. Nasıl yapıldığını hatırlamıyorum (KK1).
- Tavşan yağı ile mor menekşe/ebegümeci birlikte ezilir ve ılık küle gömülür. Bu karışım yarım saat külde yumuşaması için bekletilir. Daha sonra bu karışım bir fitil şekline getirilir ve ucuna ip bağlanarak kadının rahmine salınır. İpin ucu ise kadının iç çamaşırına bağlanır. İki üç saat sonra fitil iple çekilerek rahimden çıkartılır (KK9), (KK37).
- Ebeler ebegümeci ile bazı otları kaynatırdı. Kadın sabah akşam bu ot çayını içerdi (KK9).

Kaynaklarda içine ebegümeci katılan karışımların içine kekik ve kuzukulağı da eklendiği geçmektedir (Savaş, 2007, s. 7). Ayrıca kadın pırasa yer, ısırgan otu kaynatıp içer. Bunlara ek olarak kadın eşiyle birleşmeden vişne ağacının kabuğunu kaynatarak elde ettiği su ile ve bal şerbeti ile yıkanır (Mazıcı, 2012, s. 179- 181).

- Kadının karnı ve kasıkları has zeytinyağı ile ovulur (KK9).
- Karasakızla bir şey yapardı ebe anneler ama hatırlamıyorum (KK14).

Yörede kullanımın nasıl olduğu tespit edilemeyen “karasakız”ın kullanımına Urfa’da kısırlığı giderme için yapılan uygulamalarda rastlanılmıştır. Uygulamada karaçamlardan elde edilen sakız bir bezin üzerine dövülerek serilir ve kadının beline sarılır. Bez kadının belinde on beş- yirmi gün kalır (Nahya, 1984, s. 73).

- Kasıklarda iltihap olursa çocuk olmaz. Eski ebeler iltihap demezdi de “bu gelin soğuklamış” derdi. İltihabı sökmek ve uşaklığı yumuşatmak için ya buğu yapılır ya da hamama gidilirdi (KK9).
- Kadın su buharına oturur (KK1), (KK4), (KK9), (KK13), (KK37), (KK48), (KK50).
- Kadın arpa buğusuna oturur (KK37), (KK47).
- Kadın saman buğusuna oturur (KK9), (KK11).
- Kadın süt buğusuna oturur (KK40), (KK43).
- Kadın ebegümeci otunun buğusuna oturur (KK38), (KK39), (Akbulut, 2002, s. 3).
- Kadın ısırgan otu buğusuna oturur (KK9), (Akbulut, 2002, s. 3).

- Kimi yaşlılar yedi kimi yaşlılar kırk ot buğusu ilaç ederdi. Ama hangi ot/ bitki olduğunu bilmem. Babaannem ebeydi kulağımda bu kadar kalmış (KK38).
- Buğuya oturma yöntemi şu şekildedir. Büyük bir kapta kaynama noktasına gelen su/süt/ içine bol miktarda ne kaynatılacaksa (saman/arpa/ebegümeci/ ısırgan otu) eklenir. Karışımından buhar çıkmaya başlayınca kadın, oturur vaziyette buhara yaklaşır. Anne adayının üstüne battaniye örtülüp buharın üzerine çömelmesi istenir. Bu yöntemle rahmin yöre tabiri ile uşaklığın açılacağına, iltihabın temizleneceğine inanılır. Adet dönemi bitince yapılan bu işlem sonrası kadına, eşiyle birlikte olması söylenir (KK9), (KK48).
- Hamamda yıkanan kadının karnı yukarı çekilip kasıklarına gelecek şekilde iki tane hiç kullanılmamış sabun kalıbı bağlanır. Kadının o gece kocasıyla birlikte olması istenir. Bu uygulama genellikle kilolu kadınlara yapılır (KK13).
- Kadın hamama götürülür, rahim içine sülük tutturulur (KK28), (KK46).
- Köy ebesi tarafından, kadına birkaç gece üst üste hacamat yapılır (KK9).
- Bilen birine kadının beli çektirilir. O gün kadına eşiyle birlikte olması ve birkaç gün kadının ani hareket etmemesi, ağır kaldırmaması söylenir (KK37), (KK46), (KK47), (KK48).
- Köy ebesi tarafından kadının rahimini kaldırmak için bel ve kasık bölgesine küp vurulur ve o gün eşiyle birlikte olması söylenir (KK9), (KK11), (KK13).
- Ebe ya da bilen biri kadını yüzüstü yatırır ve kadının belinin etrafındaki etleri tutup bırakır. Daha sonra kadının beli enli kuşakla sarılır (KK9), (Akbulut, 2002, s. 3).
- Eski köy ebeleri kadının kasıklarına bastırdıklarında kısır olup olmadığını anlar ve ona göre tedavi uygulardı (KK11).
- Kadın baş aşağı sallandırılıp, kasık bölgesindeki korkuluklarına basılır. Bu işlemi el almış bilgili bir kadın yapar. Bu işlemle kadının kasıkları yukarı çıkar ve yumurtalıkları çalışmaya başlar (KK47).
- Uslu/tecrübeli kadınlar, birliktelik sonrası kadınların hemen kalkmamasını ve bacaklarını yukarı kaldırmasını tembih ederler. Ayrıca kadına, günlük yaşamda kendine dikkat etmesi ve üşütmemesi gerektiği söylenir (KK1), (KK7), (KK9), (KK10), (KK20), (KK23), (KK26), (KK38), (KK39), (KK42), (KK46), (KK47), (KK48), (KK53).

B. Erkeğe Yönelik Uygulamalar

Geleneksel toplumlarda erkeklerin çocuk sahibi olmaları için başvurulan yöntemler oldukça sınırlıdır. Bunlara; erkeklerin fındık-fıstık, bal-yağ, koç yumurtası yemeleri; türbe ziyareti yapmaları, içmece ve kaplıcalara gitmeleri örnek verilebilir. Ayrıca erkekte bir sıkıntı varsa bu durum kolaylıkla kabul edilmez ve gizliden tıbbi sağaltma yöntemlerine başvurulur ve olayın üzeri kapatılır (Örnek, 1977, s. 134).

- Erkek, keçi boynuzu yer (KK1), (KK2), (KK9), (KK10), (KK13), (Mazıcı, 2012, s. 105).
- Televizyondan “erkek kırk gün boyunca çakşır otu ile hakiki balı karıştırıp yemeli” diye duydum (KK26).
- Eski hikayelerde Cinci Hoca’nın yaptığı macunlarla padişahın çocuğu olduğu anlatılır (KK32).

Cinci Hanı Efsanesinde, Cinci hoca tarafından çeşitli bitkilerden hazırladığı macunlar ile devrin padişahının çocuk sahibi olduğu, ödül olarak da Kösem Sultan tarafından kendisine bağışlanan servet ile memleketine Cinci Hanı yaptırdığı anlatılır (Oral, 2018, s. 206-207).

Cinci Hoca padişahın sinirlerini kuru incir, amber, buhur ve safranı koyun sütü ile pişirdiği macunla tedavi ettikten sonra; Cinci Hoca’nın padişaha erkek çocuğu olması için kakao, karanfil tohumu, zencefil, kuru incir, çam fıstığı, bolca safrandan oluşan bir macun hazırladığı söylenir (www.karabukgundem.com/cinci-hoca-ve-safran, 2021).

Ayrıca erkek kısırlığı için “*dört ölçü misk, ikişer ölçü sümbül, havuç, birer ölçü karanfil ve bal dövülüp içine susam ve safran katılıp misk macunu yapılır*” (Mazıcı, 2012, s. 181).

C. Aynı Anda Kadın ve Erkeğe Yönelik Uygulamalar

- Kırk adet ya da daha fazla kuru incir zeytinyağı içinde biraz bekletilir. Her sabah aç karnına birer tane kadın ve erkek yer (KK47).
- Kabe’ye gidenler patatese benzeyen sert bir meyve getirir. Bu meyvenin çekirdeğini kaynatıp içen kadın ve erkeğin şifa bulup, çocuğu olacağı söylenir. Önceden bundan haberimiz yoktu (KK12).

- Hacca giden bir akrabamız sert bir meyve getirdi. Meyvenin dışındaki sert kabuğu kırıp içindeki çekirdeğini un gibi öğüttükten sonra balla karıştırıp sabahları aç karnına karı kocanın yemesi gerektiğini söyledi. Belki birilerine şifa olur diye birkaç tanesini saklıyorum (KK50).
- Siyah üzüm, bal, tarçın ve tereyağı ile macun yapıldı. Kadın ve erkek bu karışımdan akşamları yatmadan bir kaşık yedi (KK9).

İlçede çocuk sahibi olmak isteyen kadın ve erkeğin birlikte tükettikleri farklı karışımlar da vardır.

Tarçın, üzüm çekirdeği, sümbül, bal ve safranın birlikte pişirilmesiyle hazırlanan macun; bal, aksoğan suyu, safran ve dövülmüş ceviz içinin suda kaynatılmasıyla yapılan karışım; kara ot çiçeği kökü ile balın karışımıyla elde edilen macun bunlardan birkaçıdır (Mazıcı, 2012, s. 181).

2.1.4.3. Dinsel ve Büyüsel Nitelikte Olanlar

Çocuk sahibi olmak isteyen çiftler özellikle de anne adayları Safranbolu’da bulunan türbeleri ziyaret eder, adak adar, hocaya gider. Günümüzde anne adayları bu uygulamaları kutsal günlerde; 3, 7 gibi formülistik sayıları kullanarak yapmaya kısmen devam etmektedir.

A. Türbe/Yatır Ziyaretinde Yapılan Uygulamalar

Anadolu’da en yaygın inanış yatır ve türbelere gitmektir. Eski bir Türk inancı olan bu uygulama sırasında orada verilen bir şey yenir, varsa suyundan içilir, yatılır ya da bez bağlanır (Şar, 1987, s. 47-66). Sil 1992, s. 53).

Aynı zamanda türbe/yatır ziyaretinde dua edilir ve adakta bulunulur. Dileği gerçekleşen kişi, yatıra verdiği sözü yerine getirir. Sözü yani adağı kurban ise bir hayvan keser ve fakirlere dağıtır; para ise türbenin ihtiyaçlarını gidermek için ya türbe bekçisine ya da fakirlere verir; Kur’an okumak, namaz kılmak, oruç tutmak vs. gibi dini eylemlerse yerine getirir (Boratav, 1984, s. 42).

Dede Korkut Hikayelerinde çocuk sahibi olmak için önce Tanrı’nın rızasını kazanmak gerektiğine yer verilir. Bunun için açlar doyurulur, çıplaklar giydirilir, borçlu borcundan kurtarılır ve kutlu kişilerin duası istenir (Gönel, 2005, s. 106).

Manas destanında çocuğu olmayan Cakıp Han karısına “ata mezarlarını ziyaret etmesini, elmalı yerlerde ve kutlu pınarlarda yatmasını” söyler. Bu bağlamda Kırgız-Kazaklarda çocuğu olmayan kadınlar sahrada tek başına biten bir ağaç, bir pınar yanında koyun kesip geceler (İnan, 1986, s. 168).

- Cuma günü Yıldız Türbesi’ne gidilir (KK4), (KK12), (KK13), (KK14).
- Ergülle Türbesi’ne gidilir (KK4), (KK49).
- Çocuğu olmasını isteyen kadın Ergülle Türbesi’nin üzerine düşen çam kozalaklarından birini alır ve dua eder. Çocuğu olduğunda tekrar türbeye gelir ve kozalağı türbenin üzerine koyar (KK49).
- Safranbolu Çavuş Mahallesi’nde bulunan Ali ve Hasan Baba Türbesi’ne gidilir. Kadın türbenin etrafını üç kez dua ederek dolanır. Eğer çocuğu olursa adağını keser (KK43).
- Göğeren Türbesi’ne gidilir (KK4), (KK11), (KK14), (KK28), (KK29), (Akbulut, 2002, s. 3).
- Madam Dede Türbesi’ne gidilir ve türbede gönülden dua edilir (KK28), (KK29), (KK48).

Ayrıca çocuğu olmayan, çocuğu yaşamayan ve çocuğu yaramaz olan kadın Madam Dede Türbesi’ne giderken havlu, tesbih, mum ve seccade gibi eşyalar götürür (Akman, 2000, s. 125).

- Konarı köyünde bulunan Gavsı Baba ve Veli Baba Türbesi’ne gidilir (KK38), (KK39).
- Hacılarobası köyünde bulunan Karakoyunlu Dede Türbesi’ne gidilir (KK9), (KK35), (Mazıcı, 2012, s. 105).
- Hacılarobası köyünde bulunan Karakoyunlu Dede Türbesi’nde çocuğu olmayan kadın ve erkek boynuna at dizgini takarak türbeyi üç defa dolanır, türbede dua edip adak adar ve türbeye havlu koyar (KK9).

At dizgini ile yapılan bu uygulama türbedar Kevser Ana lakaplı kişinin vefatından sonra devam etmemektedir (Korkmaz, 2019, s. 94).

- Köyümüzdeki (Hacılarobası köyü) diğer türbede de dua edilir ve kurban kesilirdi. Burada kesilen et mutlaka çocuklara tattırılırdı (KK9).

Hacılarobası köyünde kaynak kişimizin adını hatırlayamadığı evliya türbesinin, Yusuf Efendi adı ile bilinen ancak hayatı hakkında ayrıntılı bilgiye ulaşılamayan evliyaya ait olduğunu düşünmekteyiz

Yusuf Efendi Türbesi'ne adanan hayvanlar küçük yavrudur. Kesilen kuzu ya da oğlak eti türbedar tarafından pişirilir ve özellikle çocuklara ikram edilir (Akman, 2000, s.127).

Safranbolu'da Adak ve Adak Yerleri adlı eserinde Eyüp AKMAN, kaynak kişilerimizden tespit edemediğimiz birçok türbeyi ayrıntıları ile incelemiştir. Eserde yer alan Guz Türbesi, Çakman Türbesi, Kurt Dede Türbesi ve Koru Türbesi çocuk sahibi olmak ve çocukların sağlıklı yaşaması amacıyla gidilen türbelerden sadece birkaçıdır.

B. Kutsal Günlerde ve Hıdrellezde Yapılan Uygulamalar

Araştırma sahamızda türbelere gitmenin ve dua etmenin daha makbul olduğu zaman dilimleri ile gibi önemli veriler tespit edilmiştir.

- Cuma günü sela ile ezan arasında duaların kabul olduğu bir an vardır. Bu ana denk gelmesi umuduyla türbelere Cuma günü öğlen vaktinde gidilir (KK4), (KK11), (KK13), (KK14), (KK28), (KK29).
- Perşembe gecesi ve kandil gecelerinde hayırlı bir evlat için dua edersin (KK54).
- Hıdrellezde çocuğu olmayan kadın, Yasin-i Şerif okuyup bebek gibi bir şey yapıp, gül dalına bağlar. Bağlanan bu bebek dört beş gün gül dalının dibinde durur (KK12), (KK14).

Ayrıca 6 Mayıs sabahı Hıdırlık Tepesinde bulunan Hasan Paşa ve Beş Kızlar adı ile bilinen türbelerin çukurlarına kundak bırakılması (Barlas, 1990, s. 27), gül ağacının dibine çocuk kıyafeti vs. bırakılması (Kapağan, 2019, s. 39) gibi bazı uygulamalar da yapılmaktadır.

- Hıdrellezde Konarı Köyü'nde bulunan Gavsı Baba ve Veli Baba Türbesi'nde toplu dua yapılır. Daha sonra çocuğu olmayan kadın türbenin etrafını döner. Bu durum “gelin türbeye satıldı” şeklinde ifade edilir. Ayrıca başka zaman da kadın ve erkek türbeye gelip dua edebilir ve türbenin etrafında dönebilir (KK38).

- Hıdırellezde çocuğu olmasını isteyen kadın Emzikli Kaya'yı ziyaret eder ve damlayan sudan şifa niyetiyle içer. Bu şifalı su sadece Hıdırellezde akar (KK35).

Safranbolu Eski Çarşı Bölgesine 2-3 km uzaklıkta olan Emzikli Kaya ile ilgili anlatılar şunlardır;

- Düşmanlardan kaçan bir kadın, bebeğiyle bir kayanın bulunduğu mağaraya sığınmış. Korkudan sütü kesilen kadın, bebeğini mağaranın ortasında bulunan iki sarkıttan damlayan su ile beslemiş. Bu nedenle bu kayanın kutsal; suyun ise şifalı olduğuna inanılmış. Günümüzde de Emzikli Kaya'nın bulunduğu sarkıtlardan yalnızca Hıdırellez'de su damladığı için, Emzikli Kaya çocuğu olmayan ve sütü kesilen kadınlar tarafından Hıdırellez günü ziyaret edilir (KK32), (Akman, 2000, s. 90; Kapağan, 2019, s. 40).
- Bir Türk kızı ile Bir Rum delikanlısı birbirini çok sever ve evlenmeye karar verirler. Delikanlının ailesi kızın ailesine nazaran gençlerin bu isteklerine olumlu bakar. Ancak kızın ailesi kızlarını gayrimüslim bir gence vermek istemez. Hal böyle iken iki genç anlaşarak kaçır. İki aşkın izini mağarada bulan kızın babası, gençlere mağaradan çıkmalarını söyler. Kavuşamayacaklarını anlayan gençler ağlayarak “bizi birbirimizden ayırma, bizi taş et” diye Allah’a dua ederler. Duaları Hıdırellez günü kabul olan gençler mağara içinde taş kesilirler (KK32), (Mazıcı, 2012, s. 77).

Bu bağlamda hıdrellez ile ilgili inanç ve uygulamaların önemli bir bölümü kismet ve şans talebine yönelik adet ve uygulamaları içerir. Anadolu’da Hızır ve İlyas Peygamberin Hıdırellez gecesi gül dalının dibinde, yeşilliklerin arasında buluşup ve herkesin niyetlerinin karşılığını vereceklerine inanılır (Ocak, 1990, s. 157-158).

C. Adak Adama

Safranbolu’da çocuk sahibi olmak için ailelerin türbe ziyareti sırasında adak adadığı gibi herhangi bir türbeye gitmeden de kurban adadığı tespit edilmiştir.

- Çocuk olması için adak adanır (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK28), (KK35), (KK38), (KK46), (Kara, 2005, s. 160).
- Çocuğu olmayan aile bir tane küçükbaş adar (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK35).

- Uzun yıllar çocuğu olmayan aile yedi tane küçükbaş adar (KK46).
- Babam on beş yıl sonra olunca dokuz tane koyun kesilmiş (KK28).
- Çocuğu olmayan baba zenginse deve bile adar (KK38).
- Adak, çocuk dünyaya gelince kesilir ve adağın etini adağı adayan yemez. Köylüye dağıtır (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK28), (KK35), (KK38), (KK46).

D. Hocalara Başvurma

- Çocuğu olmayan kadına hoca muska yazar. Kadın doğum yapana kadar bu muskayı üzerinde taşır (KK4), (KK7).
- Çocuğu olmayan kadına ağırlığı gitsin diye kurşun dökülür ((KK2), (KK4), (KK30).

Yörede, ebe çocuğu olmayan kadını “bunu cin tutmuş” diyerek yere yatırır. Elindeki bıçakla kadının etrafında döner ve bıçağı havada tutarak kesiyor gibi yapar. Bu işlem sırasında üç veya yedi defa “alın hastanızı verin sağınızı” diye seslenir. Bu sırada kadının çocuk sahibi olmasını engelleyen kötü ruhun kesip çıkarıldığına inanılır. Başka bir uygulamada ise ebe, yedi türlü malzemeden oluşan “şerbet” adı verilen bir karışım hazırlar. Bu karışım içinde mısır, fasulye, soğan, yağ, şeker, tuz bulunur. Ebe hazırlamış olduğu bu şerbeti kuytu bir yere döker. Dökerken “atınıza arpa yem götürüverdim, beyinize yem götürüverdim gelin yiyin” diyerek çocuğu olmayan kadının adını söyler. Yörede bu uygulamadan sonra kadının hamile kalacağına inanılır (Savaş, 2007, s. 8).

E. Diğer Uygulamalar

- Kabe’ye gidenlerden dua istenir (KK14), (KK37).
- Hacca gidene zıbın verilir. Çocuğu olmayan kadın bir bebeği olup bu zıbını bebeğe giydirmeyi murat eder (KK37).

Safranbolu’da olduğu gibi Anadolu’da kutsal mekanlarda yapılan duanın kabul olacağı, kutsal mekanlardan getirilen malzemelerin şifaya vesile olacağı düşüncesi yaygındır. Örneğin; Adana’da çocuğu olmayan kadının hacdan getirilmiş kırk taş ve kırk buğdayın içine konulduğu su ile yıkanmasıyla çocuğu olacağına inanılır (Başçetinçelik, 1998, s. 3).

Yörede çocuksuz bir kadının, doğum yapmış çocuklu bir kadının malzemesini kullanmasının çocuk sahibi olmasına katkı sağlayacağına inanılır.

- Çocuğu olmayan kadın oğullu kızlı bir kadının elinden “şifa niyetiyle” diyerek bir şeyler yer ya da kadının hediye ettiği bir eşyasını kullanır (KK39).

Benzer uygulama çocuğu olmayan kadının, çocuklu kadının yastığında uyuması, giysilerini giymesi, tabağından yemesi şeklinde Tatar Türklerinde karşımıza çıkmaktadır (Yeşil, 2014, s. 120).

2.1.5. Çocuk Sahibi Olmak İçin Tedavi Dışındaki Uygulamalar

Çocuk sahibi olamayan çiftler kimi zaman kişisel tutum ve algılarına kim zaman da çevrenin etkisiyle bazı seçenekleri değerlendirir. Bu seçenekler evliliği çocuksuzluğa rağmen devam ettirmenin yanında evlat edinme ve yeniden evlenmedir.

2.1.5.1. Evlat Edinme

Bütün denemeleri sonuçsuz kalan ailelerin evlat edinmeleri ve bu konu ile ilgili inanış ve uygulamaları şunlardır:

- Huyu suyu kime çekeceği belli olmadığı için evlatlık alınmaz. Onun yerine kardeşlerinin çocuklarını seversin. Onlar da evlat sayılır (KK46), (KK47).
- Evlatlık alınmasa da komşu ve yakın akraba çocuklarını seversin onlara maddi ve manevi destek olursun (KK10), (KK14), (KK30).
- Erkekten dolayı çocuk olmuyorsa evlatlık alınır. Eğer sorun kadındaysa evlatlığa sıcak bakılmaz; erkek kadını boşar tekrar evlenir (KK11), (KK12), (KK13).
- Evlat alınan çocuğun huyları ailesine çekeceği için, evlat alınan ailenin çok iyi araştırılması gerekir. Aksi halde evlat alan aile çok sıkıntı yaşar (KK14).
- Evlilik bozulmasın diye yakın bir akrabanın çocuğu evlatlık alınır ve gizli tutulur (KK8), (KK9), (KK11), (KK12).
- Evlatlık almadan önce tüm aile toplanır, birlikte karar verir (KK37).
- Kadınlar evlatlık almayı hemen kabul eder ama erkek istemez (KK30).
- Eskiden kardeşinin çocuğu evlatlık alınırdı. Şimdi ise yurttan çocuk alınıyor (KK23).

- Geçmişte çocuk esirgeme kurumundan çocuk alınmazdı. Yakın birine “bana bir tane doğur” denirdi. Bazısı da uşağını yoksulluktan ve çaresizlikten evlatlık verirdi (KK38).
- Şimdi nüfusuna geçirmeden koruyucu aile olunuyor. Benim çevremde çok. Bir çocuğa sahip çıkmak cennette köşk almaktır (KK10), (KK35).
- Evlatlığa iyi davranan çiftte Allah kendi hazinesinden de verir. Evlat edindiğin çocuğun duasını alanın kendi çocuğu da olur. Ama evlatlığı o zaman özden üstün tutman lazım (KK28), (KK29).
- Çocuğa ailenin gerçeği söylemesi gerekir. Aksi halde üstüne vazife olmayan biri mutlaka söyler ve çocuğun kafasını karıştırır (KK37).
- Evlatlık alınan çocuk, ailede emzikli bir kadın tarafından emzirilirse akrabalık kurulur. O zaman çocuk aileye namahrem olmaz (KK31).
- Uslularımız evlat edinilen çocuğu kadının koynundan geçirirdi. Sonra kadına “bu senin öz evladın oldu” derlerdi (KK24).
- Evlat alınan çocuk ve kadın kırklanır. Daha sonra kadın içine bir şey giymeden geniş bir gömlek, elbise gibi bir şey giyer. Çıplak çocuk kadının kıyafetinin yakasından koynuna sokulur eteğinden çıkartılır. Bu işlem üç kere yapılır. Bunu yapan kişi bazı dualar okur (KK52).

Kaynak kişilerimiz tarafından “öz evlat gibi benimsemek” için yapıldığı ifade edilen bu uygulama yazılı kaynaklarda “yakadan/gömlektan geçirme” şeklinde deyim olarak karşımıza çıkar.

Yakadan geçirme deyimini TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğünde “evlatlığa kabul etmek” olarak belirtilmiştir (www.sozluk.gov.tr, 2021).

Yörede derlenen “Sebilci Güzeli” adlı masalda evlat edilen aile “bunu biz gömleğimizden geçirelim, böylece evladımız olsun” diyerek evlat edinilen çocuğun söz konusu uygulama sonrası öz çocukları gibi olacağını anlatılmıştır (Dağı, 2008, s. 68).

Balıkesir Manyas’ta yapılan benzer uygulamada, çıplak bebek evlat edilen kadının çıplak tenine değerek kıyafetinin yakasından sokulur ve eteğinden alınır. Bu işlemi üç defa anne ve bebeğe yapan kişi her defasında besmele ve Ayetel Kürsi okur. Böylece bebek, kadının “Hak evladı” olur (Akın, 2001, s. 338).

2.1.5.2. Yeniden Evlenme

Yörede çiftlerin çocuksuzluğu durumunda yeniden evlenme seçeneği sadece erkeklere sunulmaktadır.

- Çocuk olmayınca kadınlar suçlanır, horlanır. Çocuk kadının sağlık sorunları nedeniyle olmuyorsa erkek boşanır, boşanmazsa da erkeğin ailesi kadına hayatı zehir eder. Şayet sorunun erkekte olduğu anlaşılırsa konunun üstü kapatılır (KK44).
- Erkek tekrar evlenmez. Başka geçimsizlikleri yoksa ikisi de kaderlerine razı olur (KK35), (KK46), (KK47), (Akbulut, 2002, s. 3).
- Çocuğu olmayan kadın horlanır, baba ocağına gönderilir. Büyüklerden kulağımda kalmış bir olay var. Burada bir adam çocuğu olmadığı için karısına yapmadığı kalmamış. Sonunda kadını boşayıp tekrar evlenmiş ama adamın yine çocuğu olmamış. Boşanan kadını da kendinden büyük birine vermişler. Kadının bu evlilikten çocuğu olmuş. O zaman kusurun kimde olduğu ortaya çıkmış (KK3).
- Çocuğu olmayan kadının kocası “kuru ağaç mı olacağım” der ve yeniden evlenir (KK9), (KK37).
- Adam evlenmek istemezse de çevresi teşvik eder ve adamı evlendirir. Kimi adam da “soyum mu kuruyacak” der ve haklı olarak evlenmek ister (KK11).
- Bizde tekrar evlenme olmaz. Bir Köroğlu ayvaz yaşar gidersin (KK25), (KK30).

2.1.6. Çocuğu Olmayan Kadın ve Erkeğe Verilen İsimler ve Toplumun Çocuğu Olmayan Kadın ve Erkeğe Karşı Tutum ve Davranışları

Safranbolu’da genellikle çocuksuzluk kadından kaynaklanan bir durum olarak algılanmaktadır. Bu nedenle erkeğe göre kadına yönelik ifadeler ve tavırlar daha ağırdır.

2.1.6.1. Çocuğu Olmayan Kadın ve Erkeğe Verilen İsimler

Safranbolu ilçesinde çocuğu olmayan kadına verilen isimler:

- Kısır (KK1), (KK2), (KK9), (KK11), (KK12), (KK13), (KK28), (KK35), (KK37), (KK38), (KK39).
- Soysuz (KK1), (KK2).

- Kuru ağaç, meyvesiz ağaç (KK7), (KK9), (KK12), (KK13), (KK37), (KK42), (KK45), (KK47).
- Dölsüz (KK37), (KK38).
- Züriyetsiz (KK53).
- Gurbaç, Kurubaş (KK37), (KK38), (KK39), (KK42), (Akbulut, 2002, s. 3).

Safranbolu İlçesinde çocuğu olmayan erkeklere verilen isimler:

- Kısır (KK35).
- Hadım (KK38).
- Dölsüz (KK38), (Akbulut, 2002, s. 3).
- Köse (KK3), (Akbulut, 2000, s. 3).

İlçede çocuksuz kadının meyvesiz ağaç olarak tanımlanması Anadolu’da sık karşılaşılan bir ifadedir. Aileye katılan çocuğun soya verdiği güç “kaba çamın/ağacın gürlemesi dalı ile yaprağı ile” anlatılır (Üçer, 2019, s. 86). Ayrıca “çocuklu kadın kargalı çınar”, “çocuksuz kadın meyvesiz/yemişsiz ağaç” (Yurtbaşı, 2014, s. 96-98) olarak tanımlanır.

2.1.6.2. Çocuğu Olmayan Kadın ve Erkeğe Toplumun Tutum ve Davranışları

Türk topluluklarında çocuk sahibi olamamak bir ailenin yaşayabileceği en olumsuz durumlardan biri olarak algılanmaktadır. Dede Korkut Hikayelerinden biri olan Dirse Han oğlu Bohaçhan hikayesinde işlenen “çocuksuzluk motifi” bunun en trajik örneğidir. Hikayede, Dirse Hanı’nın çocuğu olmadığı için Bayındırhan’ın çadırında kara otağa konup, altına kara keçe serilmiş ve kara koyun yahnisi önüne konulmuştur. Bunun Bayındırhan’ın buyruğu olduğu söylenmiş “oğlu kızı olmayanı Yüce Tanrı hor görmüştür, biz de hor görürüz” denmiştir (Gönel, 2005, s. 105).

Tarih boyunca bütün toplumlarda çocuk sahibi olmaya ve/veya olamamaya birçok anlam yüklenmiştir. Antik çağdan itibaren bir kadının çocuk doğurma becerisi kadının kadınlığını gerçekleştirmesi için bir ölçüt olmuştur. Kısırlık ise kötü bir davranışa karşı kadına verilen bir ceza olarak görülmüştür (Ergun ve Alptürker, 2017, s. 80).

- İyi bir insan olsaydın Allah sana bir evlat verirdi, derler (KK1).

- Bir tartışmada bir kavgada kadının “kısır oluşu” yüzüne vurulur ve “sen gölgesiz, meyvesiz ağaçsın” denir (KK9).
- Kavgada kadının yüzüne söylenir, kadın horlanır. Kadına “katır gibi doğurmamış” (KK37) “katır gibi içi çıkmamış dışı çıkmamış” denir (KK28).
- Kavgada yüzüne hayın karı, katır karı, kısır karı derler (KK28).
- Kadına eziyet edilir, suçlayıcı gözle bakılır. Boşa ne duruyon denir. Herkes bir laf söyler, bir akıl verir (KK28), (KK30), (KK35).
- Adet olan her kadın doğum yapabilir. Aslında kısırlık erkek de olur. Ama yine de kadın suçlanır (KK9), (KK35), (KK47), (KK48).
- Çocuğu olmayan kadının yaşı ne kadar büyük olursa olsun küçümsenir pek önemsenmez (KK35).
- Allah istediğine verir, istediğine vermez, istediğinden de alır. O yüzden çocuğu olmayan kadını ayıplamak çok günahtır (KK12), (KK14), (KK30).
- Çocuğu olmayan kadının boynu bükük olur. Çocuğu olmayan o acıyı bilmez (KK27).
- Çocuğu olmayan kadına acınır (KK4).
- Kısır kadın asabi, kavgacı olur (KK11).
- Çocuğu olmayan kadının kendisi çok alıngan olur. Yanında uşağına dokunsan küser (KK7), (KK27).
- Kısır kadına kına yaktırılmaz ve gerdek yatağı hazırlatılmaz (KK1),(KK9) uğursuzluğu bulaşmasın denir (KK13).

Diğer Türk topluluklarında ve Anadolu’da benzer uygulamalar vardı. Çocuksuz kadının Kırgızlarda beşik toyu, düğün gibi törenlere katılmasına izin verilmez (Yeşil, 2014, s. 120). İzmir’de ise çocuksuz kadının geline kına yakması ve çeyiz işleriyle ilgilenmesi istenilmez (Dülger, 2019, s. 61).

2.1.7. Gebeliği Engellemeye Yönelik Yöntemler

Anadolu’da çok çocuk sevmekle birlikte aileler bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olmak istemektedir. Araştırma sahamızda gebelikten korunma yöntemi olarak tıbbi yöntemler yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak az olmakla birlikte geleneksel yöntemler de varlığını devam ettirmektedir.

- Kadın adet gördükten sonra ilk bir hafta ve adet olmadan önceki hafta korunmasına dikkat eder (KK10).
- Kadın ilişki sonrası rahmine limontuzu koyardı (KK1), (KK2).
- Annelerimiz ilişki sonrası şap koyarlarmış (KK47).
- Rahim içine ilişki sonrası gribin ve aspirin konulduğunu duydum (KK44).
- Erkekler korunur (KK9), (KK13).
- Köyümüzde sağlık ocağı ve ebe vardı. Her konuda bilgi verirdi (KK38), (KK39).
- Kadın doğum kontrol hapı içer (KK4), (KK12), (KK13).
- Kadınlar spiral kullanır (KK4), (KK12), (KK28), (KK29), (KK46), (KK47), (KK48).
- Safranbolu’da bir kadından çivi gibi bir şey alırdık. İlişki öncesi ondan küçük bir parça kırıp rahime koyardık. O kadın da onu yakın köylerden bir kadına yaptırdığını söylerdi (KK11).
- Büyükler farekuyruğu şeklinde bir ilaç yapardı. Ya birleşmeden önce ya da birleşmeden sonra kırıp rahime koyduklarını duydum (KK28).
- Sabun fitil haline getirilip hazırlanır. Birleşince rahime bu fitillerden bir tanesi yerleştirilir (KK13), (KK28).
- Kadın ilişki sonrası soğuk suyla yıkanırsa çocuk tutmaz (KK9).
- Kimi kadını sütü korurdu. O yüzden çocuğunu emzirmeye devam ederdi. Ama sütüm koruyor diye çok hamile kalan da olurdu (KK47), (KK53).

Başka bir uygulamada ise kadın ilişki öncesi rahmine kil yerleştirir, sonrasında ise rahmini sabunlu su ile yıkar (Akbulut, 2002, s. 4).

2.1.8. İstenmeyen Gebeliğin Sonlandırılması

Günümüzde istenmeyen gebeliği sonlandırmak için genelde hastaneye gidilmektedir. Geçmişte yapılan geleneksel uygulamaların anne sağlığını tehdit edecek boyutlarda olduğu kimi zaman da annenin ölümüne sebep olduğu tespit edilmiştir.

- Kazara hamile kalınca hemen düşürme yoluna gidilir (KK38).
- Bizde kadın hamile kalırsa doğurur, çocuğu bozmaz/düşürmez (KK39).
- Bazı kadın hamile kalamazken bazı kadın hemen peş peşe hamile kalır. Aramızda sık sık hamile kalan kadınları “kocasını ceketini üstüne atsa hamile

kalıyor” diye ayıplarız. Böyle durumlarda kadın sanki kabahatli gibi gizli gizli bebeği düşürmeye çalışır (KK13).

- Büyüklerimiz saman buğusuna oturlarmış (KK1).
- Sütle ebeğümeci kaynatılır, buğusuna oturulmuş (KK9).
- Şeftali ağacının küçük filizleri rahime sokulurdu (KK1), (KK2), (KK38).
- Kadın şeftali ağacının küçük filizlerini rahimine yerleştirip ata binerdi (KK38).
- Kibrit ucu ve zehirli bir ot rahime sokulurdu. Zehirli otu bir iki gün sonra sancıyla birlikte rahim atardı (KK1), (KK2), (Akbulut, 2002, s. 4).
- Sabun inceltip rahim ağzına koyulurdu (KK35).
- Kuş tüyünün ucuna ilaç yapılır rahim ağzına koyulurdu (KK35).
- Rahime aspirin konur (KK13).
- Ebeğümecinin beyaz bir kökü olur. O kök rahime yerleştirilir (KK12), (KK28), (KK29), (KK37), (KK38) (KK46), (KK47), (KK53), (KK54), (Akbulut, 2002, s. 4).
- Soğan ve soğan kabuğu kaynatılıp içilir (KK9), (KK10), (Mazıcı, 2012, s. 129).
- Tavuk teleği ve örgü şişi ile rahim şişlenir (KK9), (KK13), (KK48), (KK53), (Akbulut, 2002, s. 4).
- Kına özenip, suyu içilir (KK1), (Mazıcı, 2012, s. 177).
- Eczacıdan aldığımız ilacı aç karnına içerdik. O kanama yapardı, çocuk düşerdi (KK13).
- Aç karnına aspirin ya da gribin içilirdi (KK53), (Akbulut, 2002, s. 5).
- Kadın önce yüksekte atlar ve sonra kaydattığı zehirli otun buğusuna oturur (KK9).
- Yüksek yerden atlanır, sallanılır (KK4), (KK11), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29), (KK38).
- Bere taşı/köprü taşı denilen büyük taşları kadın defalarca karnına bastırıp bırakır (KK38).
- Kadın sırtına ağır bir yük alıp evde gezer ya da ip atlar (KK11), (KK53).
- Günün yeni geçtiyse iğne vurdurur, kanamayla çocuk da bozulur (KK9).
- Kürtaç olunur (KK1), (KK2), (KK11), (KK28), (KK29), (KK46), (KK47), (KK48).

- Çocuk düşürmeye çalışan kadınların kan kaybından öldüğü anlatılırdı. O nedenle bir şey yapmaya korkardık (KK48).
- Günü geçen kadın kendine çocuğu bozmak için olmadık işler yapardı. Bu yüzden önceden ölenler olurmuş (KK47).

Ayrıca araştırma sahamızda tespit edilemeyen ancak Safranbolu ile ilgili kaynaklarda geçen çocuk düşürmek için yapılan uygulamalardan bazıları ise şunlardır:

“Yeni gebe kadın düşük yapmak için bol bol sarımsak yer.

Maydanoz suyu içer.

Kavrulmuş susam kaya tuzu ile karıştırılıp suda ezilerek içilir.

Soğan kabuğu, nar kabuğu, nöbet şekeri kaynatılıp içilir.

Menekşe çiçeği, Antep fıstığı, safran, rezene, baldırı kara, manda sütü suda kaynatılır. Limon sıkılıp bir gün dinlendirilip süzülüp içilir” (Mazıcı, 2012, s.177).

Geçmişte bu yöntemleri ya köy ebeleri ya da bu yöntemleri tecrübe etmiş kadınlar birbirlerine tavsiye etmiştir.

2.1.8.1. Çocuk Düşürme İle İlgili İnanmalar

Araştırma sahamıza “çocuk rızkı ile gelir” inancı hakimdir. Bu nedenle kadının bilerek çocuk düşürmek istemesi ya da kürtaj yaptırması hoş karşılanmaz.

- Günü geçen kadın kendine eziyet eder, kimseye bir şey diyemez (KK12), (KK28), (KK29), (KK48).
- Çocuk düşürmek gizli saklı yapıldı. Herkesin öğrenilmesi istenilmezdi (KK33), (KK35), (KK53).
- Spiralle bile hamile kalınırdı. Doğacak olanın önüne geçemezdin (KK47).
- Hoplamak zıplamakla bebek düşmez. Annelerimiz, “ne doğacağın ne öleceğin önüne geçilmez”, derdi (KK35).
- Çocuğun yiyecek ekmeği varsa ne yapılırsa yapılsın çocuk düşmez ve sağlıklıca doğar (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK37).
- Bebek daha yeni ise düşürürsün. Yoksa ne yapsan kar etmez (KK9).
- Geçmişte kürtajın bu kadar günah olduğu anlatılmazdı. Normal bir şey gibi günü geçen kadın kürtaja giderdi (KK46), (KK47).
- Aldırdığın çocuk “anne ben bu dünyaya sığmadım mı” diye hesap soracakmış (KK37).

- Aldırdığın çocuğun etini öbür dünyada yiyecekmişsin (KK28), (KK29).
- Mahşerde bilerek çocuk düşüren ya da çocuk aldırın kadının boynuna, aldırıldığı bebeğin göbek bağı dolanacakmış (KK11).
- Geçmişte çocuk aldırmanın bu kadar günah olduğunu bilmiyordum. Şimdi her namazımda tövbe ediyorum (KK9).
- Kürtaj hemen günün gecikince yani çocuk düzülmeden yapılırsa çok günah olmaz (KK48).
- Eski uslu ebeler, çocuğu düşürecek korkusu ile kadına çocuğun kız olduğunu söylemezdi (KK9).
- Çocuk düşüren ya da kürtaj olan kadın, tıpkı lohusa gibi olur. O nedenle kendine kırk gün dikkat etmesi gerekir. Besmelesiz yere ayak basmamalı, soğuk yememelidir (KK47).

2.1.9. Düşük Olmaması İçin Yapılan Uygulamalar

Kimi anne adayı için hamile kalmak ne kadar zor bir süreç ise sık sık düşük yapan anne adayı için hamileliğin sağlıklı devamı da o kadar zordur.

Bu dönemde bir takım kötü kuvvetlerin tehdidinde olduğuna inanılan anne ve anne karnındaki bebek korunmaya muhtaçtır. Bu nedenle bazı tedbirler alınır. Örneğin Sivas'ta düşük yapan kadının beline bir ip bağlanır ve ucuna bir düğüm atılır. İpin herhangi bir yerine okunmuş kilit takılır. Kilit doğum zamanına kadar kadının belinde kalır ve açılmaz (Örnek, 1966, s. 64-65).

- Düşük yapan kadının beline hoca dua ile ip bağlar ve otuz- kırk tane düğüm atar. Bu ip doğuma kadar kadının belinde kalır. Aynı ip doğumdan sonra da beşiğe bağlanır (KK13), (KK33).
- Hoca, bebeği sübyan perisi boğuyor, der. Kitaba bakar dua yazar (KK50).
- Kadının çamaşırına kilit takılır (KK38). Asma kilit takılırken ihlas-ı şerif okunur (Ağaoğlu vd., 2015, s. 126).

Düşük tehlikesi olan anne adayı üzerinde bir parça eski değirmen taşı taşır (Mazıcı, 2012, s. 177).

- Kadın safran çayı gibi safranlı bir şey tüketmez (KK17).
- Kadın ıhlamur içmez (KK35).
- Kadına çok uyumaması söylenir (KK9).

- Kadına ağır iş yaptırılmaz (KK8), (KK10), (Mazıcı, 2012, s. 106).
- Kadın ağır kaldırmaz, kolunu yukarı kaldırarak dolaba uzanmaz ve çok sıcak su ile banyo yapmaz (KK4), (KK7), (KK26), (KK27).
- Kadın sırt üstü yatırılır ve bacaklarının altına yastık koyulur. Dokuz ay boyunca lavabo ihtiyaçları dışında yerinden çok kaldırılmaz (KK8), (KK19), (KK27), (KK35), (KK43).
- İlk çocuğun düşük olması iyi sayılmaz. Rahim çocuk tutmayacak diye aile telaşlanır (KK47).
- Kanama olursa çocuk bozuldu denir. Doktor iğne vurur ve kadın birkaç gün yatar (KK28), (KK29).
- Düşük tehlikesi varsa doğuma kadar doktor aylık iğne verir (KK10), (KK26).

Eskişehir’de ağır iş yapan ya da fazla yük kaldıran kadının sancısı olursa “çocuk yatağından oynadı” denir ve bu durumu yaşayan hamilelere “tutuk” denir. Kadın her gün rahimine sarımsak yerleştirilir. Sarımsak kokusu ağızdan gelinceye kadar bu işleme devam edilir (Akçiçek, 1988, s. 27).

2.1.9.1. Düşük ile İlgili Diğer İnanmalar

Yörede düşen parçaya göre kadının kız mı erkek mi düşük yaptığı konusunda yorumlar yapılır.

- Kız çocuk topak et parçası gibi parça parça; erkek çocuk bütün şeklinde bardak büyüklüğünde düşer (KK9), (KK11), (KK13), (KK31), (KK33), (KK53).
- Erkek çocuğu kolay düşer; kız çocuğu ise anneye sarılır ve zor düşer (KK9).
- Bebek büyükse bir zarın içinde düşer. Düşen parçanın perdesi yırtılır ve öyle gömülür (KK9).
- Düşük yapan kadın aynı lohusa gibi olur. Çatı dibinden yürümez ve kül atmaz (KK38).
- Düşükten sonra doktor rahmin güçlenmesi için iğne ve ilaç verir (KK46).
- Düşük yapan kadına içi temizlensin, çok kanaması olsun diye sıcak maydanoz suyu içirilir (KK9), (KK13).

Düşük sonrası kadın fiziksel ve psikolojik olarak kendini iyi hissetmez. Bu durum karşısında çevresindeki kadınlar ve aile üyeleri düşük yapan kadına telkinlerde bulunur ve destek olurlar.

- Düşük insanı düşürür (KK1), (KK9).
- Düşük “ya düşerim ya düşürürüm” dermiş. Yani anne karnında durmayacak bebek eğer düşmezse anneyi zehirler öldürür. O nedenle düşük yapan kadın ölümünden dönmüş gibi olur (KK9).
- Düşük yapan kadına üzülmemesi gerektiği söylenir. Çünkü düşükten sonra kadın kolay hamile kalır (KK8), (KK9), (KK13), (KK46), (KK47).
- Kadın düşükten kısa bir süre sonra hamile kalır. Bu durum “düşüğün bir bacağı içerde olur” şeklinde ifade edilir (KK1), (KK7), (KK13), (KK19), (KK46), (KK47).

2.1.10.Hamilelik

2.1.10.1.Hamileliğin Adlandırılması ve Anlaşılması

Geleneksel kültürümüzde hamilelik dönemine, kadının fiziksel değişimine bağlı olarak bedensel yapısına, psikolojik durumuna ve toplumsal durumuna göre çeşitli adlar verilmiştir. Bunlar hamile, gebe, yüklü yaygın olmakla beraber ön eteği uzamış arka eteği kısalmış, orta kata kiracı gelmiş, iki canlı, aylı günlü, karnı burnunda, ağır ayak gibi adlandırmaların yanında çatlayasica gene neye dönmüş gibi ayıplayıcı adlandırmalardır (Örnek, 1977, s. 135).

Safranbolu ilçesinde çocuk bekleyen kadına genelde hamile ve gebe denilmekle birlikte yüklü (KK11) iki canlı (KK38), (KK39) gibi adlar da verilir.

2.1.10.2.Hamileliğin Anlaşılması

Hamileliğin ilk belirtisi kadının adet olmamasıdır. Geçmişte kadın hamile olduğunu adet dönemindeki gecikme ile anlarken günümüzde eczaneden temin edilen gebelik testi ve hastanelerde yapılan tahlil ile anlamaktadır.

- Kadın hamile kaldığını; aybaşı olmadığı (KK1), (KK2), (KK9), (KK13), (KK19) adet olmadığı (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK10), (KK11), (KK12), (KK14), (KK46), (KK47) adeti geciktiği (KK46), (KK47) üstüne görmediği (KK7), (KK9), (KK24) günü geçtiği (KK4) (KK12), (KK13), (Akbulut, 2002, s. 5) kirlenmediği zaman (KK11) anlar.
- Bazı çocuk kıvışlayana kadar hissedilmez. Çünkü kadın bazen üstüne görür. Yani hamile olmasına rağmen adet olmaya devam eder (KK12).

2.1.10.3.Hamileliğin Aile İçerisinde Duyurulması

Geleneksel kültürümüzde hamilelik ayıp sayılmaktadır. Bu nedenle hamile kadının kusması, karnının büyümesi vb. hamilelik belirtileri erkek büyüklerine hissettirilmemeye çalışılır (Örnek, 1977, s. 135).

- Gece yarısı kaynanam, kayınbabama ebeyi getirmesini söylediğinde kayınbabam, “gelinin uşağı mı olacak” demiş (KK11).
- Önceden kayından, kayınbabadan utanılırdı. Ben hamile iken kendi babamın karşısına çıkamadım (KK37).
- Büyüklerimiz karnımız belli olana kadar bilmezdi (KK26), (KK27).
- Hamile olduğumuzu nazar değer diye birkaç ay sonra söyledik (KK26).
- Hamile olunca ilk önce eşe söylenir. O da herkese söyler (KK1), (KK2), (KK9), (KK26), (KK40).
- Eltime ya da görümcene söylersin (KK27), (KK31).
- Bulantın olunca evdeki herkes anlar (KK42).
- Şimdiki gelinler, kızlar kimseye söylemekten utanmıyor (KK33).

2.1.11.Hamilelik Belirtileri

Safranbolu’da kadının adetten kesilmesiyle akla gelen “hamile olma ihtimali” kadının aşermesi ve fiziksel değişimi ile netleşir. Ancak günümüzde bu belirtiler hastanede yaptırılan tahlil ve kontrol sonuçlarından sonra dikkate alınır.

2.1.11.1.Aşerme

Aşerme, gebeliğin fark edilmesinde en önemli belirtidir. Anadolu’da aşerme; aşeren, aşeriyor, aşyeren, aşveren, aş çalıyor, yerik, yerikli, yerikleme, yeriyo, yeriklio, yerüklü, yergin, başıbozuk, başı döngün, başı kel, başı bulanık ve gönlü kötü gibi ifadelerle adlandırılır (Örnek, 1977, s. 135).

Yiyecek şeylerden tikslenme olarak bilinen “aş yerme” deyimini aslıdır. Yermek fiili “kötülemek, beğenmemek” anlamına gelirken aşermek deyimini giderek anlam değişikliğine uğrayarak hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi ve onları tatmayı çok istemesini de karşılamaktır (Boratav, 1984, s. 146).

Bu döneme araştırma sahamızda aşyergünlüğü (KK28), (KK29), aşermek (KK27), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43), (KK44) gönlü kötü (KK38) denir.

- Hamile kadının ağzının tadı değişir, istifra eder (KK1), (KK2).
- Hamile kadının ağzının tadı bozulur (KK46), (KK47).
- Hamile kadın bu dönemde tiksindiği şeyleri yıllar geçse de candan yiyemez (KK11).
- Doğum yaptıktan sonra tiksintin geçer eski yediklerini yemeğe devam edersin (KK28), (KK29), (KK38) (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43),(KK46), (KK47).
- Hamile kalan kadının özellikle sabahları bulantısı olur (KK1), (KK4), (KK11), (KK26), (KK27).
- Hamile kalan kadın mide bulantısından mutfağa girip yemek pişiremez (KK1), (KK4), (KK11), (KK26), (KK27).
- Kadının canı her hamilelikte başka şey çeker (KK13).
- Kadının vücudunda hangi vitamin eksikse canı onu çeker (KK10)
- Aşerme döneminde kadının vücudunda ne vitamin eksikse onu ister. Eskiden kadınlar duvarlardaki kireci kazıyıp yermiş. Önceden vücudunun eksikliği noksanı bilinmezdi. Şimdi doktorlar hamileye folik asit ve bazı vitaminler veriyor (KK35).
- Kadının canı yazın kış, kışın yaz meyvesi ister (KK11), (KK28).
- Kadının canı ne yoksa onu ister (KK9), (KK27).
- Kadının canının istediği şeyi aslında çocuğun canı ister (KK4).
- Aşerme kiminde ilk üç ay kiminde ise doğum yapana kadar sürer (KK1) (KK9), (KK11) (KK28), (KK29), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK46), (KK47).
- Aşerme kız çocukta uzun ve çok; erkek çocukta kısa ve hafif geçer (KK13), (KK33), (KK53)

A. Aşerme Döneminde Çevrenin Hamile Kadına Tutumu

Yörede aşeren kadının canının istediğini yemediğinde çocukta bir eksiklik olacağı inancı yaygındır. Bu nedenle hamile kadına aşerdiğini bulmak, ikram etmek önemlidir.

- Hamile kadın istediğini yemezse bebekte bir eksiklik/özür olur (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29), (KK31), (KK33), (KK37), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43), (KK44), (KK45), (KK46), (KK47), (KK48), (KK52), (KK53), (KK54).
- Aşeren kadına istediğini vermemek çok günahtır. Burada gelin istemese de muhakkak yediririz (KK46), (KK47), (KK48).
- Aşeren kadının canının çektiğini vermek ya da pişirmek çok sevaptır (KK12), (KK13).
- Aşeren kadına ikramda bulunmak çok sevaptır. Biz “aşerene köpek bile kusarmış” deriz (KK28), (KK29), (KK30), (KK31).

Benzer inanış, Adana’da aşeren kadının istediğini yemezse bebeğin şaşı olacağına ya da çocuğun vücudunda istediği yiyeceğin lekesi olacağı şeklinde karşımıza çıkar. Ayrıca aşeren kadının canının istediği şeyi yemesiyle de çocuğun akıllı olacağına inanılır (Başçetinçelik, 1998, s. 38-39).

B. Aşerme Dönemi İle İlgili Diğer İnanma ve Uygulamalar

Safranbolu’da aşerme dönemi hamileliğin en önemli aşaması olarak değerlendirildiği için bu dönemde alınan tedbirler kısmen günümüzde de yaşamaktadır.

- Aşeren kadın istediğini yemeden huzur bulamaz (KK12).
- Hamile kadının bazı şeyleri canı o kadar ister ki dudakları titrer (KK1), (KK2).
- Eskiden yokluk çoktu canının istediği alınamazdı. O zaman onu Hak Teâlâ rüyanda yedirirdi, senin de arzun geçerdi (KK9), (KK13), (KK29), (Akbulut, 2002, s. 7).
- Kadının hamilelik döneminde aşerme yaşamaması için kadına gelin olduğu gün koca evinde köpek yalağına sürülmüş iki haşlanmış yumurta yedirilir. Daha sonra geline yumurtaların köpek yalağına sürüldüğü söylenir ve gelinin tiksinimesi sağlanır (KK12).
- Aşeren kadına köpek çanağına ekmek sürülüp yedirilir (KK39).
- Aşeren kadın canı bir şeyi istediğinde avcunun içini yalayıp göğsüne sürer “ben yedim de geldim” der. Bu işlem üç kez tekrarlanır (KK46), (KK47).

- Aşeren kadın canı bir şey istediğinde avcunun içini bir kere yalayıp üç defa göğsüne sürer ve her defasında “ben senden önce yedim” der (KK9), (KK13).
- Aşeren kadına “kocaya varmayı biliyorsun” denilir ve aşeren kadınla pek ilgilenilmez (KK40).
- Aşerme döneminde çocuk düzülür. O nedenle özellikle ilk üç – dört ay kadının dikkat etmesi besmelesiz yere basmaması, ağzına haram bir lokma almaması tembihlenir (KK9).

Ayrıca aşeren kadının kusmasının ve mide bulantısının geçmesi için günde iki bardak civanperçemi ve nane çayı içilir (Gülbüz 1982, s. 391).

C. Diğer Belirtiler

- Hamile kadının göğüsleri şişer (KK46), (KK47).
- Hamile kalan kadının göğüsleri sıcak olur (KK4), (KK27).
- Hamile kadının göğüsleri büyür, göğüslerinden süt gelir (KK9).
- Hamile kadının kasıkları ağrır (KK9).
- Hamile kadının yüzü solgunlaşır (KK7), (KK9).
- Hamile kalan kadın aşırı derecede halsiz ve uykulu olur (KK7), (KK9), (KK10), (KK11), (KK28), (KK29).
- Hamile kadının gözleri baygın baygın olur (KK13).
- Hamile kadının kirpikleri bitişik bitişik olur (KK26), (KK27).

2.1.12.Çocuğun Canlanmasıyla İlgili Uygulama ve İnanışlar

Çocuğun anne karnında canlanması yedinci haftadan sonra başlar. Bu aşamadan sonra çocuğun oluşmaya başladığına /düzüldüğüne inanılır. Bu nedenle, çocuğun anne karnında ilk hissedildiği sırada anne kime bakarsa bebeğin ona benzeyeceği düşüncesi yaygındır (Örnek, 1977, s. 138).

- Anne karnında çocuk ilk hareket edince “çocuk canlandı” deriz (KK8).
- Çocuk canlandıktan sonra ruhu üflenir (KK12).
- Çocuk ilk canlandığında anne kime bakarsa bebek ona benzer (KK9), (KK14), (KK40), (KK1), (KK42), (KK43).
- Erkek üç ay, kız dört aylık iken canlanır (KK9), (KK38), (KK46), (KK47), (KK48).

- Çocuk üç buçuk aylık iken dibil dibil eder. O zaman anlarsın anne olacağını çok sevinirsin (KK53).
- Canlanmasıyla birlikte çocuğun anne karnında büyümesi hızlanır. O nedenle kadın iyi beslenmelidir. Hamile iken bütün dişlerimiz çok sallanırdı (KK35), (KK47). Bu durum yörede “her çocuk anaya bir dişe mal” olur şeklinde yorumlanmaktadır (Kara, 2005, s. 160).

2.1.13.Cinsiyet Tayini

Doğacak çocuğun cinsiyeti ana-baba ve toplum tarafından merak konusudur. Çocuğun cinsiyetini doğumdan önce öğrenme yolları fal ve yorum niteliğindedir (Boratav, 1984, s. 145).

- Hamile kadının haberi olmadan oturabileceği minderlerin altına bıçak/tabanca veya makas konur. Hamile kadının habersiz oturduğu minderin altında bıçak/tabanca olursa erkek; makas olursa bebeğin kız olacağına inanılır (KK9), (KK11), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29) (KK35), (KK37), (KK46), (KK47), (Akbulut, 2002, s. 5), (Kara, 2005, s. 89), (Acar, 2011, s. 102), (Mazıcı, 2012, s. 108),
- Hamile kadının başına haberi olmadan tuz ekilir. Kadın önce ağzını ellerse kızı, burnunu ellerse erkek çocuğu olacağına yorumlanır (KK8).
- Hamile kadının karnının üzerine bir ip bağlanmış yüzük tutulur. İplik karın üzerinde paralel sallanırsa kız, dik sallanırsa erkek olacağına inanılır (KK38), (KK39), (KK43), (Akbulut, 2002, s. 6).
- Bir yakını hamile kadına “elinde bir şey var” der. Bunun üzerine hamile kadın elinin dışına bakarsa erkek; içine bakarsa kız doğuracak denir (KK33), (KK50), (Mazıcı, 2012, s. 108).

Ayrıca araştırma alanımızda, camdan bir ip atılır ve arkasından ipe hemen bakılır. O sırada yoldan geçen kişi kadınsa kız; erkekse bebeğin erkek olacağına inanılır (Mazıcı, 2012, s. 108).

Gebe kadının rüyasında gördükleri de doğacak çocuğun cinsiyeti hakkında tahmin yürütmeye neden olur. Örneğin kadının rüyasında silah, armut, balık, para, altın görmesi ya da kadının rüyasında ata binmesi erkek çocuğu olacağına; kız çocuğunu

hatırlatan makas, boncuk, elma, kumaş gibi eşyalar görmesi kız çocuğuna yorumlanır (Yalçın ve Koçak, 2013, s. 25).

- Rüyasında altın görenin erkek çocuğu olur (KK44), (KK45).
- Rüyasında armut gören kadının erkek çocuğu, elma yiyenin kız çocuğu olur (KK53).
- Hamile kadın rüyasında et yerse kızı olur (KK1), (KK2).
- Annenin, babanın ya da yakınlarına rüyasında çocuğu cinsiyeti gösterilir (KK28), (KK29), (KK37).

Çocuğun cinsiyeti hamile kadının vücudunun şekline, canının çektiği yiyeceklere, tavır ve davranışlarına bakılarak tahmin edilmeye çalışılır. Çünkü anne adayının hali çocuğun cinsiyetini belirlemede geçmiş tecrübelerle bakılarak adeta bir tür kod olur (Altun, 2004, s. 118-120). Ayrıca çocuğun anne karnında hareketlerinin şiddetinden de çocuğun cinsiyeti tahmin edilebilir (Boratav 1984, s. 145).

- Hamile kadının hamileliği zor geçerse kızı olur. Bu durum “kız yükü tuz yüküdür” şeklinde ifade edilir (KK1), (KK2), (KK4).
- Kız doğuracak kadının ağzının tadı değişir. Erkek çocukta pek fark etmez (KK12)
- Hamile kadın çirkinleşirse kız, güzelleşirse erkek çocuğu olur. Bu durum yörede “kız bozar, oğlan düzer” şeklinde ifade edilir (KK4), (KK9), (KK12), (KK13), (KK14), (KK28), (KK29), (KK35), (KK38), (KK46), (KK47), (Akbulut, 2002, s. 6).
- Hamile kadının yüzüne sis/çil basarsa kızı olur (KK1), (KK2), (KK9), (KK11), (KK35), (KK37), (Akbulut, 2002, s. 5), (Acar, 2011, s. 102).
- Oğlan anası güzelleşir, yüzü aydınlanır (KK9), (KK37), (KK46)
- Erkek çocuk, anasını güzelleştirirken kız çocuk anasına “senin güzelliğini ben alacam” deyip anasını çirkinleştirmiş (KK9).
- Çok küçük yaşta hamile kaldık güzelleştik mi çirkinleştik mi bilemedik (KK47).
- Erkek anasının gözleri açık açık deli deli bakar (KK37), (KK53) ve gözlerinin beyaz kısmı ağarır (Akbulut, 2002, s. 6).
- Erkek doğuracak kadının gözleri iri iri olur. Gözleri der oğlan doğuracak diye (KK38), (KK42), (KK40), (KK44).

- Hamile kadının kirpikleri kısalırsa kızı olur (KK4), (KK9).
- Hamile kadının göğüs uçları kararırse erkek, açık renk kalırsa kız çocuğu olur (KK11), (KK46), (KK47), (Akbulut, 2002, s. 6).
- Kadının göbeğindeki çizgi düz olursa oğlu, yamuk olursa kızı olur (KK2), (KK47).
- Hamile kadının kalçaları büyürse kızı, karnı sivri olursa erkek çocuğu olur (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK7), (KK9), (KK11), (KK26), (KK27), (KK28), (KK29), (KK31), (KK33), (KK35), (KK37), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43), (KK46), (KK47).
- Kız doğuracak çok uyur (KK38).
- Kız doğuracak kadın hantallaşır, erkek doğuracak kadın çeviktir (KK9), (KK54), (Akbulut, 2002, s. 6).
- Kız çocuk annesinin böğründe olur (KK37).
- Hamile kadının karnı düşük olursa erkek, yukarda olursa kızı olur (KK13).
- Erkek bebek ana karnında sağa yatarmış. Ama aslı yok bebek sağa sola kayar (KK47).
- Kız anne karnında sol tarafta göbeğin yanında, erkek çocuk sağ tarafta kasık üzerinde durur (KK50).
- Çocuk anne karnında dört aydan önce canlanırsa çocuk erkek, dört aydan sonra canlanırsa çocuk kız olur (KK1), (KK4), (KK8), (KK11).
- Erkek çocuk hamileliği daha uzun sürer. Bu durum yörede “erkek on gün daha fazla gezer” şeklinde ifade edilir (KK11), (KK44).
- Doğum sancısı kızsı kasıktan gelir, erkekse belden gelir (KK4), (KK12), (KK13).
- Hamile kadın erik, karpuz gibi sulu şeyler yerse erkek çocuğu olur (KK1), (KK2).
- Hamile kadın acı yerse kız, tatlı yerse erkek çocuğu olur (KK7), (KK9), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29), (KK37), (KK38), (Acar, 2011, s. 102).
- Hamile kadın tatlı yerse erkek, ekşi yerse kız çocuğu olur (KK35), (KK47), (Mazıcı, 2012, s. 109).
- “Ye ekşiyi yap Ayşe’yi, ye tatlıyı yap saplıyı” deriz (KK47).
- “Ye tatlıyı doğurur atlıyı” deriz (KK37).

- Aşerme kız çocukta uzun ve zor; erkek çocukta kısa ve hafif geçer (KK13).
- Kız doğuranın midesi doğuma kadar bulanır ve ekşir (KK50). Hatta midesi çok bulanana hamileye “saçlı bir kızı olacağı” söylenir (Akbulut, 2002, s. 6).
- Eski ebeler üç ayın arasında kadının kasıklarına bakarak kız mı erkek mi olduğunu anlardı. Kız topak et gibi olur, erkek o şekilde olmaz. Ayrıca erkek çocuk çabuk düzülür. Kırkı içinde her yeri belli olur. Ebenin Allah’tan korkusu varsa düşürmeye niyeti olan kadına bebeğin cinsiyetini söylemez. Yoksa erkek olmasını isteyen kadın bebeği düşürmeye çalışır (KK9).
- Kadının yaşı sayılır. Yani hamile kadının yaşı tekse erkek, çiftse kız çocuğu olur (KK13), (Mazıcı, 2012, s. 108).
- Bizim uşaklar sürpriz oldu Şimdiki gelinler ultrasona girip kız mı erkek mi doğuracaklarını hemen öğreniyor (KK39), (KK40), (KK41), (KK44), (KK45).

2.1.14.Cinsiyet Tercihi ve Doğacak Çocuğun İstenilen Cinsiyette Olması için Yapılan İnanma ve Uygulamalar

Geleneksel kültürümüzde doğacak çocuğun cinsiyetine yönelik tercih erkek çocuk iken günümüzde bu düşüncenin araştırma yöntemizde kısmen değiştiği tespit edilmiştir.

- Çocuğun cinsiyetini Hak Teala düzer. Kız ya da erkek fark etmez, ikisi de candır (KK9).
- Kız ve erkek tesadüf olur (KK46), (KK47).
- Oğlun varsa kız istersin. Kızın varsa oğlan istersin. İkisi de evlat (KK46).
- Kızı da oğlanı da Allah verir. Bu kimsenin elinde değildir (KK28), (KK29).

2.1.14.1.Kız Çocuğun Tercih Edilmesi

Halk kültürümüzde kız çocuk olmasına yönelik fazla uygulama yoktur. Ancak son yıllarda çocuk sayısı azaldığı için ilk çocuğu erkek olan aileler ikincinin ve sonuncunun da kız olmasını arzular. Kız çocuk, annesine yoldaş olması, yaşlılıkta bakımına yardım etmesi düşüncesi ile özellikle anne tarafından istenir (Yalçın ve Koçak, 2013, s. 27).

- Kız çocuk sevimli olur, kendini sevdirebilir. “Seversen oğlanı sev, kız kendini zaten sevdirebilir, deriz (KK33).

- Kızı olan dünyanın en şanslı insanıdır. Bir insanın iki kızı varsa sigortalıdır (KK14).
- Kız merhametlidir annesine babasına bakar (KK4), (KK9), (KK11).
- Kız çocuk aileyi bırakmaz. Evlenince de kocası ile ailesi arasında uyumu sağlar (KK6), (KK8).
- Kız çocuk seninle yanar. İşin içine elkızı girince işler değişir, oğlun evden uzaklaşır (KK37).
- Kızlar öndedir. Hatta damat bile çok sevilir. Burada “damat duvar halısı, oğlan yer halısı, diye bir söz vardır (KK46).
- Kızın yeri başka, kız candandır. Oğlan evlendi mi el olur (KK28), (KK29).
- Peygamberimiz kız çocuklarını çok sever. Üç kızını Allah’ın emri ile evlendirirsen cennetlik olursun, demiş (KK37), (KK46).
- Kız çocuk daha hayırlıdır (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42).
- Kızı olan evin bereketi başka evde yoktur (KK53).

Kız çocuğu olan ailelerin şanslı olduğu düşüncesini Kastamonu’da söylenen “kız olan evin kapısına dokuz sancak dikilirmiş” atasözü de desteklemektedir (Abdulkadir, 1987, s. 3).

2.1.14.2. Erkek Çocuğun Tercih Edilmesi

Erkek çocuğu ataerkil toplumlarda baba ocağını devam ettirme, ailenin soyadını yaşatma ve yaşlılıkta anne ve baba ile yakından ilgilenme gibi sorumluluk yüklendiği için daha çok tercih edilir.

Geleneksel kültürümüzde erkek çocuk isteği ağır basmaktadır. Dede Korkut Hikayelerinde oğlu olanlar ak, kızı olanlar kızıl ve oğlu-kızı olmayanlar ise kara çadırda oturmaları itibari ile farklı toplumsal statüdedir (Kalafat, 1998, s. 103).

- Önceden erkek çocuk aile yanında kalırdı. Yaşlanınca annesine bakardı (KK37), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41).
- Eskiden oğlun senden ayrılmazdı. Şimdi doğurduğun oğlun komşun oluyor (KK37).
- Erkek çocuk anneye babaya bakar, eve köye sahip çıkar (KK1), (KK2).
- Erkek çocuk sülaleyi yürütür, soy ismini devam ettirir (KK1), (KK2), (KK8), (KK9), (KK12), (KK13).

- Geçmişte erkek çocuk, baba ocağının ateşini yakacak diye çok kıymetliydi. Hatta erkek çocuğu olanlara “artık sen ceketin kolunu giymez, ceketini omzuna atar, gezersin” denilirdi (KK13).
- Erkek çocuk çok sevilir. Özellikle yaşlılarımız erkek çocuğunu çok isterdi (KK37), (KK46), (KK47). Hatta anneannem yengeme “ben ölünce erkek çocuğun olursa mezarımın başına getir” diye vasiyet etmişti (KK46).
- Erkek çocuğu kucağına alan dede “Allah’tan dilediğim oğul geldi” diye çok sevinir (KK28).
- Kız evlat el malı, erkek evlat ev malı, derdi büyükler (KK47).
- Erkek çocuk soyadını devam ettiriyor diye sevilir gibi görünür ama kızlar da damat da kıymetlidir. Kızlar birleştiricidir. Ailesine kocasını sevdirebilir ama erkek çocuk aileden uzak olduğu için ince düşünmez. Zamanla aileden uzaklaşır (KK35).
- Erkek çocuğu çok isteyenlere “erkek çocuk başınıza tuğ, göğre bayrak mı dikecek” diye kızarım (KK47).

2.1.14.3.Kız Çocuk Olmasına Yönelik Uygulamalar

- Çocuğu olmayan kadının rahmini yukarı kaldırmak için beli çekilir ve kasıkları yukarı kaldırılarak bağlanır. İşlem sonrası kadın hamile kalırsa kızı olur (KK9).
- Karabiber ve bal karışımı yiyen kadının içi ısınır, kızı olur (KK9).
- Eşiyle birlikte olduktan sonra sol tarafına dönüp yatan kadının kızı olur (KK9), (KK13), (KK38), (KK47).
- Kadın bilinçli olarak çok acı yerse kızı olur (KK11).
- Ayın eskisinde kadın hamile kalırsa kızı olur (KK53), (KK54).

2.1.14.4.Erkek Çocuk Olmasına Yönelik Uygulamalar

- Çiftin yatağı döşeme tahtalarına paralel serilirse kız, dikine serilirse erkek bebeği olur (KK47), (KK53), (KK54), (Akbulut, 2002, s. 3).
- Eşiyle birlikte olduktan sonra kadın sağ tarafına yatarsa erkek çocuğu olur (KK9), (KK13), (KK38), (KK47).
- Ayın yenisinde kadın hamile kalırsa erkek çocuğu olur (KK53), (KK54).

- Yirmi sekiz günde adet gören kadın, on dördüncü güne iki gün kala eşiyle birlikte olmayı bırakırsa kızı; on dördüncü günün bir gün öncesi ve bir gün sonrası eşiyle birlikte olursa erkek çocuğu olur (KK10).

Başka bir hesap yönteminde ise erkek çocuğu olmasını isteyen kadın yumurtlama döneminin 7. ve 8. gününde hamile kalır (Mazıcı, 20212, s. 108).

- Kadın niyetini alıp Yusuf suresini okursa erkek çocuğu olur (KK12).
- Erkek çocuğun olması için adak adanır (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK28), (KK35), (KK38), (Kara, 2005, s. 160).

Erkek çocuğu olmayan ya da çocuğu yaşamayan kadın Ağaçkesen Köyü Habiller Mahallesinde Kuru türbesini ziyaret eder. Buradaki kayın ve kızılık ağacına adak adanır (Akman, 2000, s. 95).

Yörede tespit edilen konu ile ilgili atasözleri şunlardır:

- Oğlan baba dostu kız ana dostudur (KK9).
- Kız dağ elması, oğlan bağ elmasıdır (KK46).
- Erkek çocuğunun çocuğu bağ elması, kız çocuğunun çocuğu dağ elmasıdır (KK13), (KK53), (KK54).
- Doğurdum oğlum oldu büyüttüm komşum oldu (KK37).

2.1.15.Hamilenin Kaçınmaları

Hamile kadının yediği şeylerin, sık sık baktığı insan ve hayvanların anne karnındaki çocuğun kişiliğini, vücudunu, yüz yapısını etkileyeceğine inanılır (Boratav, 1984, s. 146). Bu nedenle anne adayı doğacak bebeği kötülüklerden korumak için bazı eylemlerden kaçınır, bebeğe yararı dokunacağına inanılan bazı eylemleri ise özenle uygular (Artun, 2018, s. 169).

2.1.15.1.Çocuğun Fiziki Yapısını Etkileyeceğine İnanılan Kaçınmalar

Hamile kadın çocuğunun vücudunda kusur olabilecek bir iz bırakması ihtimal olan yiyecekleri yemekten, hayvanlara bakmaktan sakınır. Ayrıca engelli insanlarla alay edilmesi sonucu doğacak çocukta da aynı sıkıntının olacağına inanılır (Boratav, 1984, s. 147).

- Hamile kadın gül koklayıp elini vücuduna sürürse, çocuğun vücudunda kırmızı leke olur (KK1), (KK2), (KK11), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29), (KK38)

(KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43), (KK46), (KK47), (KK53), (KK54).

- Hamile kadın çilek yerse çocuk çilli olur (KK10), (KK38).
- Annem abime hamile iken susam koklamış. Abimin elinde susam izi var. Susamların açtığı zaman abimin elindeki susam lekesinin kahverengisi daha da belirginleşirdi (KK38).
- Hamile kadın elini patlıcana sürüp vücuduna sürerse, çocuğun vücudunda siyah leke olur (KK1), (KK2).
- Hamile kadın ciğer yemez, ellemez ve doğramaz. Bu yasağa dikkat edilmezse bebeğin vücudunda iz olur (KK9), (KK11), (KK12), (KK13), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43), (KK46), (KK47), (KK50), (KK53), (KK54).
- Hamile kadın et ellemez (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43).
- Hamile kadın elini karaduta sürüp vücuduna sürerse ya da karadut yerse çocuğun vücudunda kırmızı iz olur (KK21), (KK26), (KK27), (KK28), (KK29), (KK46), (KK47).
- Kimi hamile bilerek nişan olması için leke yapacak şeyleri eller vücuduna sürer. Kızım yeşil zeytinle yapmış. Torunumun kolunda yeşil zeytin gibi iz var (KK47).

Yörede hamile kadının yememesi, dokunmaması hatta bakmaması gereken bazı hayvanlar da vardır. Çünkü hayvanların olumsuz özelliklerinin doğacak bebeği etkileyeceğine inanılır.

- Hamile kadın yılan görünce yıkanmazsa çocukta yılanlık denilen çıbanlı bir hastalık çıkar. Büyükler rüyada ya da televizyonda bile görsen abdest alın, derdi (KK13), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43), (Acar, 2011, s. 102).
- Hamile kadın dünyasında, rüyasında hatta televizyonda bile yılan görse kimseyle konuşmadan ve bir lokma yemeden gusül abdesti alması gerekir (KK1), (KK2), (KK9), (KK11), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29), (KK44), (KK48), (KK53), (Akbulut, 2002, s. 6).
- Hamile kadın gelinkadı adı verilen hayvanı görürse gusül abdesti alması gerekir (KK11).

- Hamile kadın kaplumbağa görürse gusül abdesti alması gerekir (KK38).
- Hamile kadın tavşana bakarsa çocuğun ağzı yırık/yıruk olur (KK9), (KK12), (KK13), (KK37), (KK46), (KK47), (KK50), (KK53), (KK54).
- Tavşan eti yerse çocuğun ağzı yırık/yıruk olur (KK12), (KK13), (KK18), (KK29), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43).
- Hamile kadın tavşan yerse çocuk tavşan gibi hoplar, hareketli olur (KK11).
- Hamile kadın ayı gibi hayvanlara bakarsa çocuğun ayakları ayının ayakları gibi enli olur (KK1).
- Hamile kadın ayı gibi tüylü hayvanlara bakarsa çocuğun vücudu tüylü olur (KK11), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29).
- Hamile kadın balık yerse çocuğun vücudu balık gibi pul pul olur (KK8).
- Hamile kadın balık yerse çocuk elde ve beşikte durmaz. Çocuk beşik bağlarının/bağırdaklarının arasından kayıverir (KK11), (KK12), (KK13), (KK38).
- Hamile kadının televizyondaki çirkin/kötü şeylere ve hayvanlara bakmaması istenir. Aksi halde çocuğun kadının baktığı şeylere benzeyeceğine inanılır (KK1), (KK2), (KK9), (KK28), (KK29).
- Hamile iken hayvanlara zarar verilmez. Kadının biri hamile iken eteği ile kaplumbağayı çaya atmış. Çocuğun sırtı ve yüzü kaplumbağa gibi -para gibi- olmuş ve çocuk göbeği kesilmeden ölmüş (KK38).
- Hamile kadın ölüye bakarsa bebeğin yüzü soluk/kansız/ marazlı gibi olur. (KK37), (KK43), (KK46), (KK47), (KK53), (KK54), (Akbulut, 2002, s. 6).
- Hamile cenazeye bakarsa korkup bebeği düşürebilir (KK10), (KK35).
- Hamile iken anneannem yanımda öldü. Baktım her şeyi ile ilgilendim. Herkes kızdı. Çocuğa hiçbir şey olmadı (KK44).
- Hamile kadın saç kestirirse bebeğin ömrü kısılır (KK39), (KK46), (KK47).
- Hamile kadın sakız çiğnerse (KK11), kelle paça yerse (Akbulut, 2002,s. 7) çocuk sümüklü olur.
- Hamile kadın sakız çiğnerse çocuk isal (KK37), kakalı (KK38), (KK47) olur.
- Hamile kadın yoğurt -özellikle süzme yoğurt- yerse çocuğun dili basak/peltek olur (KK13).
- Hamile kadın bal yerse çocuğun dili basak/peltek olur (KK13).

- Hamile kadın köçek ve davula bakarsa çocuğun gözleri şaşır olur (KK40), (KK41), (KK42).
- Hamile kadın engelli birine acıyarak, kınayarak bakarsa bebekte bir eksiklik olur (KK31).

2.1.15.2.Çocuğun Kişiliğini Etkileyeceğine İnanılan Kaçınmalar

Yörede doğacak çocuğun kişisel özelliklerini olumlu yönde etkilemeye yönelik uygulamalara günümüzde de özenle dikkat edildiği tespit edilmiştir.

- Kimsenin ne huyu ne de fiziği kınanmaz, yöre tabiri ile dağınmaz. İstenmeyen bir davranışı çocukta görürsek çocuğa “bu dağınmaz” deriz (KK38).
- Hamile kadın yaramaz çocukları kınamaz. Yoksa kendi çocuğun ondan daha yaramaz olur (KK26).
- Hamile kadının yaramaz, hayırsız kişileri ayıplaması, onlar hakkında yorum yapması engellenir (KK1), (KK2).
- Hamile kadın sinirli aksi olursa çocuk da aksi olur (KK7).
- Hamile kadın mısır patlağı yerse çocuk ilerde mısır patlağı gibi patlar. Hemen her şeye çabuk sinirlenir (KK13).
- Hamile kadın çok acı yerse ilerde çocuk da zehir zemberek olur (KK12).
- Hamile iken sakın olmalı, ev ahalisi kavgaya etmemeli. Yoksa çocuk huzursuz olur (KK28), (KK29).
- Hamile kadın sinirlendiğinde kime bakarsa çocuk ona benzer (KK54), (Mazıcı, 2012, s. 110).
- Hamilelikte durmadan “ben bunu istemedim, bunu aldıracaktım” dersin ya çocukta bir hasar olur ya da çocuk ilerde anasına düşkün olmaz (KK28).
- Çok gezene “annen sana hamile iken keçi bacağı mı yedi” denir (KK38).
- Büyüklerden beddua alırsan ilerde çocuğuna söz geçiremezsin (KK28).
- Hamile kadın izinsiz bir şey yerse çocuk ilerde kötü huylu hatta hırsız olur (KK2), (KK3), (KK4), (KK6), (KK7), (KK8), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29), (KK46), (KK47).
- Bir gün hamile kadının canı limon istemiş. Başkasının bahçesindeki limonu iğne ile delmiş, limonun suyunu içine çekmiş. Çocuk dünyaya gelince kimsenin bağında bahçesinde meyve bırakmamış delmiş (KK13).

Urfa’da benzer bir olay şöyle anlatılır. Hamile kadın komşusunun bahçesindeki sarkan narı canı istemiş ve iğne delip suyunu emmiş. Çocuk doğup büyünce su taşıyan sakanın su tuluğunu şişle delip su emermiş. Sonunda çocuk, bu huyundan babasının narın sahibinde helallik almasıyla kurtulmuş (Nahya, 1984, s. 75).

2.1.15.3.Doğumun Güçleşmesine Neden Olacağı Düşünülen Kaçınmalar

Yörede doğum sırasında herhangi bir güçlkle karşılaşmamak için alınan önlemler hamilelik döneminde başlamaktadır.

- Hamile kadın manda yoğurdu yerse çocuk on ayda doğar (KK9).
- Hamile kadın manda yoğurdu yerse kadının hamileliği zor/ağır geçer (KK10).
- Manda eti, sütü yiyen kadın on bir ayda doğurur. Doğumun bu nedenle geciktiği düşünülüyorsa hamile kadının tekrar manda yoğurdu yemesi gerekir (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK46), (KK47).
- Hamile kadın karnını göstere göstere gezerse doğumu zor olur (KK38), (KK39).

2.1.16.Hamilenin Özellikle Yapması İstenilen Davranışlar

Kadın, hamile olduğunu öğrendikten sonra çocuğunu sağlıklı dünyaya getirmek için bütün uyarıları dikkate alır. Bu durumda anne ve çevre çocuğun sağlıklı ve iyi huylu olmasına yönelik bazı uygulamalara başvurur.

2.1.16.1.Çocuğun Fiziki Yapısını Etkileyeceğine İnanılan Davranışlar

- Aya bakan kadının çocuğu güzel olur (KK1), (KK2), (KK9), (KK38).
- Anne baba güzelse bebek de güzel olur (KK28), (KK29).
- Oğlan dayıya kız halaya benzer (KK9), (KK19), (KK52).
- Ay hali olup bittikten sonra hamile kalırsan çocuk çok güzel; aybaşı olacağın zaman hamile kalırsa bebek çirkin olur (KK1), (KK2).
- Ayva yiyen kadının çocuğu gamzeli ve beyaz tenli olur (KK9), (KK11), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29), (KK37), (KK38), (KK46), (KK47), (Acar, 2011, s. 102), (Mazıcı 2012, s. 109).
- Hamile kadın erik yerse çocuğun gözleri yeşil olur (KK26).
- Hamile kadın kara üzüm, kara zeytin yerse bebeğin gözleri kara olur (KK26), (KK27), (KK50).

- Hamile kadın yumurta yerse çocuğun kafası yumurta gibi yuvarlak olur (KK43).
- Hamile kadın yumurta yerse çocuk yumurta gibi güzel olur (KK47), (Acar, 2011, s. 102), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 122).
- Hamile kadın suya ve aynaya bakarsa (Acar, 2011, s. 102), gül koklarsa (Ağaoğlu vd., 2015, s. 122) çocuk güzel olur.

2.1.16.2.Çocuğun Kişiliğini Etkileyeceğine İnanılan Davranışlar

- Hamile kadın fındık, fıstık ve tatlı yerse çocuk güzel huylu olur (KK12).
- Hamile kadın Yusuf suresini sık sık okursa çocuğu güzel ve iyi ahlaklı olur (KK12).
- Hamile iken büyüklerin duasını alırsan çocuk hayırlı olur (KK4), (KK13), (KK26), (KK28).
- Hamile iken yumuşak sesle “ben seni bekliyorum ben seni seviyorum dersin” o seni bilir sesini duyar ve sakın bir çocuk olur (KK10), (KK28).
- Hamile iken karnını saklayan utanan kadının bebeği edipli olur (KK31). (KK46), (KK47).
- Hamile kadın iyi huylu olduğunu düşündüğü kişiye bakarsa çocuğu da onun gibi iyi huylu olur (KK28).
- Çocuk karnında ilk canlandığında iyi huylu, ahlaklı birine bakarsan bebeğin huyu ona benzer (KK50)

Ayrıca kadın iki üç aylık hamile iken yani çocuk daha anne karnında canlanmadan, ailenin en büyük kadını tarafından bir takke dikilir. Bu takke bir minderin altına konur. Daha sonra çocuğun iyi huylu olması için baba bu minderin üstünde bir müddet oturur (Mazıcı, 2012, s. 162).

2.1.16.3.Doğumun Kolay Olmasına Neden Olacağı Düşünülen Davranışlar

- Hamile iken büyüklerin duasını alırsan doğumun kolay olur (KK4), (KK13), (KK26), (KK28).
- Önceden hamile iken oruç tutardık “işimiz saatimiz rast gitsin” diye (KK28).
- Hamile kadının yakınları bu dönemde kadına yumuşak davranmalı, onu üzmemelidir (KK10).

2.1.17. Doğum Hazırlıkları

Safranbolu yöresinde doğum hazırlıklarına doğuma yakın başlanmaktadır. Bu hazırlıkların şeklini ailenin ekonomik durumu ve doğacak çocuğun sırası ve cinsiyeti belirlemektedir.

2.1.17.1. Anne, Bebek Yatağı

Yörede doğum sonrası annenin yatacağı lohusa yatağı ve bebek yatağı kadının kendisi ya da yakınları tarafından özenle hazırlanır.

- Dantel, beyaz iş ve etamin üzerine işlenmiş çarşaflarımız ve saten yorganlarımızı çıkarır, kendimize lohusa yatağı hazırlardık (KK47).
- Çocuklar geçmişte ağaç beşikte büyüdü. Kimin beşiği varsa ondan alınır, içinin yatağı hazırlanırdı (KK1), (KK2), (KK12), (KK13), (KK14).
- Uslular/ aile büyükleri tarafından tarladan getirilen toprak önce elenir ve teneke sacda ocakta ısıtılır. Isıtılan toprak çocuğun altına konur. Sıcak toprak çocukların gaz sancısını da keser (KK1), (KK9), (KK12), (KK33), “Eledim, eledim höllük eledim, höllüğü de altın gibi oğlana beledim” denir (KK1).
- Hamile kadın doğuma yakın toprağı eleyerek çuvallar. Toprağın çocuğa batmaması için ince ince elenmesi gerekir (KK11), (KK44).

2.1.17.2. Kıyafet Hazırlığı

Hamile olan anne ve yakınları doğum sürecinde bebeğin temel gereksinimlerini hazırlamaya gayret eder. Bu süreç doğumdan sonra da devam eder. Günümüzde bebeğin cinsiyetinin önceden öğrenmesine bağlı olarak yapılan hazırlıklar şekillenir.

- Büyükler “doğmadık bebeye don biçilmez” derdi. Ama günümüzde her şeyden çift çift alınıyor (KK11), (KK13), (KK27).
- Çok bir hazırlığımız olmazdı. Üç, dört ay olmadan “bebek canlanmadan” bir kundak bile hazırlamazdık (KK53), (Akbulut, 2002, s. 7).
- Bebeğe önceden almak satmak iyi sayılmaz (KK28), (KK29).
- Öyle üst baş alınmazdı. Eski kıyafetlerden bez yapılırdı. Bir muşamba ile üç çocuk büyütülürdü (KK37).
- Kırklı bebeğe bir şey alınmaz. Ben senin çocuğunkini giydiririm. Ben de başkasına veririm (KK12).

- Bebek dört- beş aylık iken hazırlık yapılır. Çünkü bebek yedi aylık doğabilir. Dört tarafı işlemeli kundak, zıbınlar ve yeni yorgan dikilir (KK4).
- Doğacak ilk çocuğun hazırlıklarını kız tarafı yapar (KK1), (KK2) (KK9), (KK11), (KK12), (KK14), (KK26), (KK28), (KK29), (KK46), (KK47), (Akbulut, 2002, s. 7).
- Çocuklara hazırlık yapılmasına beşik düzme (KK1), (KK2) ya da çocuk çeyizi hazırlama (KK9), (KK14) denir.
- Hamile kadının annesi ilk çocuk için mavi ya da pembe saten yorgan, yatak, kenarları tığ oyalı, kanaviçe işli kundak hazırlar (KK46), (KK47).
- Çocuk için beşik alt çarşafı, beşik kol bağları, yatak ve yorgan (KK1), (KK2) demir karyola, giyecek, battaniye (KK9) hazırlanır.
- Fakirlikten dolayı geçmişte özel bir hazırlık yapılmazdı. Ağaç beşik, yatak, bağırdağ, normal bez, zıbın, kundak yapılır ve kundakların kenarları tığlanırdı (KK12), (KK13).
- Elde kundak işlenirdi. İlk çocuğun malzemelerini anne alırdı. Çok bir şey yapılmazdı ama beyaz kundağı muhakkak olurdu (KK39).
- Bebekler için el ile yumuşak mermerşahı kumaştan zıbın dikilirdi. Göynek dikilirdi (KK35).
- Doğum çantası hazırlanır. Hastane çıkışı ve bebek zıbın seti alınır (KK10), (KK26), (KK52).
- Erkekler mavi, kızlara pembe ve kırmızı kıyafetler alınırdı. Ayrıca yaşlılar yelek, hırka, battaniye örerdi (KK10).

2.1.18. Doğum Öncesi Belirtiler ve Bunların Adlandırılması

- Altı aydan sonra ara ara kadın sancılanır. Buna ay sancısı denir. Bu sancılara önem verilmez (KK4), (KK8).
- Çocuk kasıklarına inince gün sancıların başlar (KK9).
- Sekiz dokuz aylık hamile kadına “çatlama gibi oldu” denir (KK12), (KK13), (KK47).
- Hamile kadının karnında göbek hizasında bir çizgi vardır. Bu çizgi boydan boya tamamlanırsa, göbeği kaplarsa “doğum yaklaşmış” denir (KK37), (KK46), (KK47).

- Doğumu yaklaşan kadının kasıkları çöker, böğürleri boşalır (KK27), (KK28), (KK31).
- Hükümet ebesi gelir, bir alet ile karnımızı dinlerdi. Son aylarda ise alttan muayene yapar, “doğuma hazırlan” derdi (KK47).

2.2. Doğum Sırası

Doğum sırasında yapılan uygulama ve inanmalar, doğum anında meydana gelen olumsuzları ortadan kaldırmayı, rahat ve sağlıklı doğum yapmayı amaçlar.

2.2.1. Doğum Belirtileri

Yörede tespit edilen doğum belirtileri şunlardır:

- Doğumu yaklaşan kadının sık sık tuvaleti gelir (KK1), (KK2).
- Gerçek doğum sancısında kemiklerin ayrılır gibi olur (KK4), (KK8), (KK13).
- Doğum sancısı çekerken kemiklerin ayrılır gibi olur. O yüzden doğum sancısı çekmek çok sevaptır (KK1), (KK24).
- Çocuk kızsı karından ve kasıklardan gelen doğum sancısı bacaklara; erkek ise doğum sancısı bele vurur (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK11).
- Doğuma yakın çok yakıcı sancılar başlar. Buna doğum sancısı denir. Doğum sancısı çok olan kadın, hemen doğum yapar (KK1), (KK2), (KK4), (KK8).
- Doğum olacağı zaman sancı sıklaşır (KK1), (KK2), (KK4), (KK7).
- Doğumun yaklaştığı zaman büyük abdestin geldi sanırsın (KK11).
- Rahim iki santim açıldığında doğum başlar (KK47).
- Rahim kuş kafası kadar açıldığında doğum başlar (KK13).
- Doğuma yakın kadından açık pembe renkte bir leke gelir. Buna “nişanı bozuldu” denilir ve ebeye haber verilir (KK4), (KK37), (KK46), (KK47).
- Doğum olacağı zaman su boşalır. Buna “ilkim sızdı” denir (KK1), (KK2), (KK4), (KK9).
- Bazısının suyu az olur, onun doğumu zor olur (KK37), (KK46), (KK47)
- Doğuma giden ya da doğumu yaklaşan kadın “yükümü tuttum yolcuym der”(KK1).

Sancı sırasında çağrılan köy ebeleri için doğumun başlaması baş suyunun gelmesidir. Ayrıca tarihi tıp eserlerinde ve modern ebelikte de kadının suyunun

gelmesi doğumun başlangıcı olarak görülmektedir. Aksi halde kuru doğumun tehlikeli olduğu belirtilmiştir (Yıldırım ve Şahin, 2014, s. 25).

2.2.2. Doğum Odasının Hazırlığı ve Doğum İçin Gerekli Araç ve Gerecin Hazırlığı

Günümüzde doğumlar hastanede yapıldığı için evlerde bu tür hazırlıklar yapılmamaktadır. Yörede geçmişte yapılan hazırlıklar ise şunlardır:

- Doğum odası için özel bir hazırlık yapılmaz. Doğum ya kadının yatak odasında ya da oturma odasında yapılır (KK11).
- Doğum için bir kova sıcak su, bez, sabun, muşamba, leğen ve göbeğini kesmek için jilet, makas hazırlanır (KK1), (KK2), (KK4), (KK9).
- Leğen, su, çarşaf, temiz bez, keskin bıçak gerekli olur. Ayrıca anne adayı son ayında büyük bir naylon, eski çarşaf, ip, bez ve bir iki parça bebek kıyafeti hazırlar (KK38).
- Köy ebesinin çantasında jilet ve ip olurdu (KK1), (KK39).

2.2.3. Doğumu Yaptıran Kişiye Verilen Adlar

Geleneksel kültürde doğum yaptıran kadına ebe denir. Ebe bu işi bilen ya da birkaç doğuma katılmış eli hafif tecrübeli aralık ebesi denilen kadındır. Sancısı başlayan kadının aile büyüğü gidip ebeyi alıp getirir (Yıldırım ve Şahin, 2014, s. 52).

- Doğumu geçmişte köy ebeleri yaptırdı (KK1), (KK2), (KK11).
- Doğumu ebe, ebe anne denilen hanımlar yaptırdı (KK14).
- Huriye Ebe ve Hikmet Ebe adında diplomalı iki ebemiz vardı (KK4), (KK37).
- Doğumu birkaç doğuma katılmış uslu kadınlar yaptırdı (KK1), (KK2).
- Mahalle komşularının yardımı ile doğum yapardık (KK11).
- Kadının ilk doğumu değilse kendi de doğum yapardı (KK13).
- Önde bir ebe, arkada bir yardımcı kadın olurdu. Çok insana gerek yoktu (KK38), (KK39).
- Diplomalı ebeler olunca köy ebeleri yasaklandı. Köy ebeleri bu nedenle doğumlara gelirken korkar ve doğumları gizli yaptırdı (KK9).
- Köy ebesi ile doğum yapmak kolaydı, “devlet ebesi hemen makas atar” diye tercih edilmezdi (KK39).

- Köy ebesi zor doğuma bu benim işim değil derdi mesuliyet almazdı (KK37), (KK39).
- Ebe gelince kadını muayene eder. Eğer çocuk ters ise hastaneye gönderirdi (KK1), (KK2), (KK11).

“Köy ebesine yardımcı olan kadına art ebesi denir. Doğum odasına art ebesi ve iki kadın dışından başka kimse alınmaz” (Akbulut, 2002, s. 7).

Günümüzde ise doğumlar hastanede ebe ve doktor eşliğinde yapılmaktadır.

2.2.4. Doğum Odasına Alınan Kişiler İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

Doğumu kolaylaştırmaya yönelik dinsel ve büyüsel içerikli inanma ve uygulamaların etkisi doğum odasına alınan kişileri de belirler.

- Doğum odasına kolay doğum yapmış ve başka doğumlara yardımcı olarak girmiş tecrübeli kadın alınır (KK27), (KK39), (Akbulut, 2002, s. 8).
- Doğum odasına bekar kızın girmesi uygun değildir (KK13), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42). Ancak yardımcı olacak kişi olmazsa binde bir girer (KK13).
- Doğum odasına hamile kadının girmesine izin verilmez. Zaten kadının kendisi korkar girmez (KK37), (Akbulut, 2002, s. 8).
- Doğum yapan kadının yanına giren kişi, doğum gerçekleşmeden odadan çıkmaması gerekir. Eğer çıkmak isterse ya da çıkmak zorunda kalırsa atleti yırtılır. Aksi halde kadının sancısının kaçacağı ve doğumun güçleşeceği düşünülür. Hatta odaya girmek isteyen çocuklar “gömleğinizi yırtarlar, gömleğinizi yırtarlar” diyerek engellenir (KK13).
- Doğum odası kalabalık olmaz. Ebe işi olmayanı çıkartır. Çünkü hamile kadının utanınca sancısının kaçacağına ve doğumun zorlaşacağına inanılır (KK31), (KK46), (KK47), (KK48), (KK54).

Modern ebelikte ebenin, gebenin mahremiyetine saygı göstermesi mesleki bir değer olarak kabul görülürken halk ebelerinde de aynı hassasiyetin geçerli olduğu tespit edilmiştir (Yıldırım ve Şahin, 2014, s. 103).

Ayrıca yörede doğum zorlaşmasın ve çocuğa olumsuz bir şey olmasın diye doğum odasına zor doğum yapan ve çocuğu yaşamayan kadın alınmaz (Akbulut, 2002, s.8), (Mazıcı, 2012, s. 111).

2.2.5. Kolay Doğum İçin Alınan Tedbirler ve Yapılan Uygulamalar

Doğum sırasında kadının acısını hafifletmek ve doğumu kolaylaştırmak için bazı uygulamalar yapılır. Örneğin, Eski Türk topluluklarından olan Yakutlarda doğum olacağı zaman; kiler, ev ve sandıklar açık bırakılır. Ayrıca ateşe yağ atarak, doğum tanrısı “ Aysıt Hatun ye, yolun açık olsun” denilir (İnan, 1986, s. 168).

- Doğuma kadar bağda bahçede çalışmaya devam ederiz. Meyve kasalarını indirir kaldırırız. O yüzden bir hamlede doğururuz. Gençler elleri karınlarında bir iş yapmayınca her yerleri yağ bağlıyor ve normal doğuramıyorlar (KK47).
- Hamile kadına “iş tut, ağır kaldır da bebek aşağı insin” derlerdi (KK37).
- Köy evlerinin merdiven başlarında bir yer vardır. Hamile kadın doğuma yakın oraya çıkıp yavaş yavaş sallanırdı (KK11), (KK13), (KK44).

Doğumun kolay olması için kadına, doğumu kolay olmuş yaşlı kadınların elini yıkadığı su (Mazıcı, 2012, s. 110) ve/veya kolay doğum yapmış lohusanın eteğinin arkasından süzölmüş su içirilir (Acar, 2011, s. 102). Ayrıca kadın doğum yapana kadar sabah, akşam bir fincan ısırgan otu çayı içer (Gürbüz, 1982, s. 391).

2.2.6. Doğumun Zorlaşması Sırasında Yapılan Uygulamalar ve İnanmalar

Doğum sancısı çeken ve doğumu zorlaşan kadının evindeki kilitli yerlerin açılması, su dolu kaplarının boşaltılması, saçlarının çözülmesi, elbisesinin düğmelerinin açılması gibi uygulamalar kadının döl yatağının açılmasını sağlayan büyüsel içerikli uygulamalardır (Boratav, 1984, s. 148-149).

- Kadının diğer adı çileci, çile çekicidir. Doğumda çilelerin çilesidir (KK9).
- Kadının ilk doğumu zor olur (KK1), (KK2), (KK4), (KK12), (KK13), (KK37).
- Kadının geç yaşta yaptığı doğum zor olur (KK11), (KK14), (KK29), (KK53).
- Erkek çocuğun doğumu zor olur (KK37).
- Çatısı dar olan kadın zor doğum yapar (KK10), (KK12).
- Doğum candan can ayrılmasıdır. Çok zordur. Hamile bir kadın “ben doğururken kimseden yardım istemeyeceğim, ben çok utanırım” demiş. Sancı başlayınca ise kadın “çağırın köyün imamını, köyün muhtarını, azalarını” demiş (KK28).
- Çocuğun göbek bağı kısaysa doğum zor olur (KK28).

- Doğum zorlaştınca ebe ya da akrabalarından biri sokak çeşmesinin su dolu yalağının tıplarını açar ve yalaktaki suyu salar (KK13), (KK53).
- Gayza 'da su olukları olurdu. Sabah su oluklarını açık görünce “bu gece biri doğum yapmış, olukları açmışlar” derlerdi (KK37).
- “Evde kilitli yer kalmasın” denirdi (KK38), (KK39).
- Kadının saç örgüleri çözülür, elbise düğmeleri açılır varsa üzerinde çengelli iğneler alınırdı (KK9), (KK13), (Akbulut, 2002, s. 8).
- Kadının saç örgüleri çözülür (KK7), (KK53).
- Doğum başlayınca babaannem “azıcık ayaklarını yerden kes yavaş yavaş sallan” derdi (KK39), (KK40).
- Bebek doğum yoluna yerleşsin diye hamile kadın yürütülür (KK4), (KK9), (KK13).
- Bir kadın, hamile kadın ile sırt sırta gelir ve kadın, hamile kadını silkeler. Böylelikle bebek aşağı akar (KK9).
- “Çocuk çabuk süpürsün gelsin” diye hamile kadına süpürge üflettirilirdi (KK37).
- Doğum yapılan evde bulunan kaplardaki sular boşaltılır (KK12), (KK13), (KK37).
- Hamile kadının ağzına kendi saçı verilir ve kadının öğürmesi sağlanır (KK9), (KK13). Ayrıca kadının midasının bulanması ve öğürmesi için tavşanayağı ile boğazına su serpilir (Acar, 2011, s. 103).
- Doğumun başladığı ve gelinin sancılandığı kimseye söylenmez. Aile büyükleri ebeyi sessizden çağırılır. Aksi halde sancı kaçar ve doğum zorlaşır (KK1), (KK2), (KK11), (KK28), (KK29), (KK38), (KK53).
- Kadının merdiven inip çıkması istenir (KK11), (KK13).
- Ebe, kadının sırtına ve karnına bastırır (KK9).
- Kadına kocasının elini soktuğu su içirilir (KK12), (Akbulut, 2002, s. 8), (Acar, 2011, s. 103). Suyu içtikten sonra kadına ne içtiği söylenince kadının midesi bulanır, öğürür ve çocuk baş verir (KK12).
- Kap kacak birbirine vurulur (KK37).
- Doğum sancısı çeken kadının korkup irkilmesi için silah atılır (KK13).

- Çocuk dönsün diye kadın sallandırılır, su buharına oturtturulur. Ancak ne yapılırsa yapılsın Allah döndürmeyince dönmez. Ebe böyle durumlarda müdahale ederse çocuğun koluna, bacağına bir şey olur (KK9).
- Sancım başladığında kayınvalidemi uyandırdım. “Korkma kızım, korkma kızım” dedi koynumdan bir bardak su döktü (KK53). Benzer bir uygulamada ise doğumu zorlaşan kadının gömleğinin yakası yırtılır ve göğsüne su dökülür (Akbulut, 2002, s. 8) .
- Ebe sancı iğnesi yaparsa doğum kolay olur (KK10).
- Hacıdan gelen Fadime Ana otu yaprakları açılana kadar suyun içinde bekletilir. Bu su sancılanan kadına içirilir (KK12), (KK18), (KK24), (KK33), (KK54).

Mekke’den gelen Meryem Ana, Fadime Ana, Havva Ana olarak bilinen bu bitki, bir çalı bitkisidir. Kuru halde iken içeri doğru büzülmüş bitkinin insan eli ve parmaklarını andıran dalları vardır. Kadının doğum sancısı başlayınca bitki suya konulmaktadır. Bitkinin su emen dalları genişledikçe dilek kapılarının açılacağı ve doğumun kolaylaşacağına inanılır. Aynı ot doğumdan sonra kurutulur ve başka doğumlarda tekrar kullanır. Amaç, benzetme yoluyla kadının döl yatağının açılmasını sağlayan doğaüstü güçleri etkilemektir (Boratav, 1984, s. 148-149).

- Şimdi ağrı çekmeden hemen hastaneye gidilir, bebek sezaryen ile alınır. Şimdiki çocuklar o yüzden sabırsızdır (KK9).
- Normal doğum çok zordur. Ama büyüklerimiz “doğum sancısı günahlara kefarettir” der (KK12), (KK50).
- Sezaryenle doğum yoktu. Ancak bizde hükümet ebeleri iğne vururdu. Doğururduk. Analarımız çok çekermiş. Kırdı doğuran mı ararsın, ahırda doğuran mı? Ölen ölürmüş, kalan kalırmış (KK31).

Doğum sırasında zorluk çeken hamile kadına yapılan diğer uygulamalardan bazıları şunlardır: Kadına hamur ile acıhıyar suda kaynatılıp içirilir; kavun yedirilir; yağ balla ıltılıp içirilir; kadının göbeğine mıknatıs bağlanır (Mazıcı, 2012, s. 178).

2.2.7. Doğum Pozisyonu ve Doğumun Yaptırılması

Sancısı sıklaşan kadına doğum pozisyonu aldırılır. Anadolu’da oturarak, çömelerek, diz çökerek, yatarak, elleriyle ipe asılarak yapılan doğum gibi doğum yapma pozisyonları vardır (Boratav, 1984, s. 148).

Köy ebelerinin en çok tercih ettiği kadının çömelme ve oturma şekli olarak olduğu belirtilmiştir. Günümüzde bu yöntemlerin doğumun ilerleyen evresinde itme gücünü artırdığı ve kalça çıkımının genişlemesini sağladığı modern tıpta da kabul edilmektedir (Yıldırım ve Şahin, 2014, s. 103).

- Ebe sağ ayakla içeri girer. “Benim elim değil Fadime anamızın eli” diyerek kadının belini sıvazlar (KK4), (KK24), (KK38)
- Ebe, besmele çeker ve “el benim değil Fadime anamızın eli” der (KK13), (KK37).
- Ebe benime elim değil Fadime anamızın eli der ve elemneşrak suresini okur (KK39).
- Ebe ellerini zeytinyağı ile yağlayıp doğum yaptırır (KK9), (KK28).
- Ayaklarının altına leğen konulur ayakta doğum yaptırılır (KK9), (KK11).
- Kadının ilk doğumu değilse yatarak doğum yapar (KK1), (KK2), (KK28).
- Katı yastıklar yere konur. Yatarak doğum yapılır (KK46), (KK47).
- Kadının sırtına katı yastıklar konulur ve kadın oturur. Bu sırada bacaklar kenara yatırılır ve kadının altına sele/leğen konur. Kadının arkasında duran yardımcı kadın, doğum yapan kadına güç verir (KK1), (KK2), (KK4), (KK37).
- Doğum yaptıracak ebe önde, yardımcı kadın arkada durur. Bu sırada getir götür işlerini biri yapar. Kadının arkasında duran yardımcı kadın dizi ile doğum yapan kadının kalçasına destek verir (KK4), (KK11).
- Eski köy ebeleri ayakta doğum yaptırır, yere leğen koyardı; diplomalı ebeler ise yatarak doğum yaptırır (KK38).
- Doğum sırasında yere muşamba serilirdi (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK38).
- Kadının ayaklarının altına konan leğenin içine eski püskü kıyafetler ayarlanırdı (KK11).
- Kadının yüzündeki lekeler doğum esnasında kadının saçlarıyla ve kaput/mermerşahı beziyle silindiği takdirde çıkar (KK1), (KK2), (KK9), (KK12), (KK13).
- Ayrıca yörede ebe, doğum yapan kadının sırtını sıvazlar “gök göçtü sen de göç” der (Ağaoğlu vd., 2015, s. 138).

2.2.8. Doğumda Ölüm

Yörede doğum esnasında ölen kadın ve çocuk İslami kurallara göre defnedilir.

2.2.8.1. Kadının Ölmesi

- Doğum yaparken ölen kadın şehit sayılır ve cennete gider (KK8), (KK39) (KK50).
- Doğumda anne ve çocuk öldüyse yıkanır kefenlenir ve çocuk anasının koynuna koyulup defnedilir. Çocuk dünya yüzüne çıkınca ağlamadıysa, ölü doğduysa sadece bir tane anne için cenaze namazı kılınır (KK39).

2.2.8.2. Çocuğun Ölmesi

- Çocuk anne karnında ölürse doktor iğneye vurur, çocuk sonra gelir (KK29).
- Doğumda ya da küçük yaşta vefat eden çocuk anne ve babasına şefaet eder (KK39).
- Çocuk ses vermeden/ağlamadan ölürse ölen kız çocuksa kadın yıkar erkek çocuksa erkek yıkar. Ayrıca çocuğun selası okunmaz, cenaze namazı kılınmaz. Eğer çocuk ağladıktan sonra ölürse selası verilir, namazı kılınır (KK31), (KK39), (Mazıcı, 2012, s. 115).
- Çocuk bir iki haftalık iken öldüyse selası verilmez. Hoca yıkar, namazı kılınır (KK33).

2.3. Doğum Sonrası

Doğum sonrası yapılan uygulama ve inanmalar doğum yapan kadını ve dünyaya gelen çocuğu korumaya yöneliktir.

2.3.1. Doğumun Hemen Sonrası Bebeğe Yönelik Uygulamalar

Doğumdan sonra bebeğe yönelik yapılan göbek kesme, yıkama ve tuzlama vb. uygulamalar ile bebeğin gelecekteki yaşamını huzurlu ve sağlıklı geçirmesi amaçlanır.

2.3.1.1. Doğunca Ses Vermeyen Çocuk İle İlgili İnanış ve Uygulamalar

- Ağlamayan çocuk iyi sayılmaz. Ağlatmak için çocuğun poposuna vurulur, yüzüne soğuk su serpilir (KK38), (KK39).

- Çocuktan ses gelmezse, çocuğu ağlatmak için kulağının yanında def, sini çalınır; iki sahan birbirlerine vurulur (KK12), (KK13), (Akbulut, 2002, s. 10), (Acar, 2011, s. 103).

Yörede doğduktan sonra ağlamayan bebeğe samut denir. Ağlamadığı için cansız ve hastalıklı olacağı düşünülür. O nedenle poposuna vurup, soğuk su ile ellerini yıkayıp kendisine gelmesi sağlanır (Akbulut, 2002, s. 10).

2.3.1.2. Göbek Kesimi-Göbek Bakımı ve Düşen Göbekle İle İlgili Uygulamalar

Safranbolu’da çocuğun bir parçası sayılan “göbek bağının kesimi” ile ilgili inanma ve uygulamalar geçmişte yapılmaktadır. Günümüzde hastanede yapılan bu işleme ait geleneksel veriler unutulmaktadır. Ancak yörede hala “göbek bakımı” ve “düşen göbek” ile ilgili inanma ve uygulamalar canlılığını korumaktadır.

A. Göbek Kesimi ile İlgili Uygulamalar

- Göbek dört parmak uzunluğunda kesilir ve yorgan ipi ile sıkıca bağlanır (KK11), (KK28).
- Göbek bir karış uzunluğunda kesilir (KK1).
- Göbek uzun kesilirse çocuğun ömrü uzun olur (KK37).
- Göbek uzun kesilirse çocuğun sesi güzel olur (KK1), (KK2), (Mazıcı, 2012, s. 112).
- Ebe göbeği kesmeden kanını sıvar ve çocuğun yanaklarına sürerdi (KK9)
- Göbeğin kanı bebeğe doğru sağılır. Daha sonra kordon dibinden bağlanır ve makasla kesilir (KK1), (KK2), (KK9), (KK13).
- Göbeği doğumu yaptıran ön ebe keser (KK12), (KK13).
- Göbeği sevap olduğu için anneye kestirirler (KK9).
- Göbek kesen kişinin gusül abdesti alması gerekir (KK1), (KK13), (KK39).
- Köy yerinde göbeği kesen kadının hemen gusül abdesti alma durumu yoktu. Bu nedenle bıçak annenin eline verilir, göbek anneye kestirilirdi (KK1).

Ebe göbek bağını kesmeden bebeğe doğru sağlar. Daha sonra babasının ayakkabısının üzerinde ya da sert bir zeminde göbeği keser. Ebe göbek bağının kesilmesi gereken ince yeri bilir. Kesmeden ucunu dört beş parmak uzunlukta bağlar. Çocuk zayıf olmasın diye bağlama işlemi çok dikkatli ve sıkı yapılır (Akbulut, 2002, s.

9). Ayrıca çocuğun göbek kordonu ince ise sesi ince; kalın ise çocuğun sesinin kalın olacağına inanılır (Mazıcı, 2012, s. 112).

B. Göbek Bakımı ile İlgili Uygulamalar

- Annenin sütü sıcaksa yani bebeğe iyi gelirse göbek sekiz günde düşer (KK9).
- Göbek üç- yedi gün arasında düşer (KK4), (KK39).
- Bakımlı çocuğun göbeği hemen düşer. Önceden çocuklar küçük doğardı. İşten güçten bebekler beslenemezdi. Benim çocukların göbekleri on günde anca düştü (KK37).
- Göbeği düşmemiş bebeği, göbeği yarılır diye çok ağlatmazlar (KK13).
- Göbeğin üzerine temiz bir bez konur (KK1), (KK4), (KK9), (KK12), (KK13).
- Göbeğin üzerine bez yakılıp külü konur (KK9), (KK12), (KK13). (KK37).
- Göbeğin üzerine kurtların oydukları ağaç çürüğü konur (KK11), (KK12), (KK13), (KK38).
- Göbek çevresinin kanlı ve sulu olduğu durumlarda köknar ya da çam ağacının çirasız yanlarında bulunan sarı tozlar toplanır ve göbeğin üzerine serpilir (KK38), (KK39), (Akbulut, 2002, s. 9).
- Yumuşatıcı kremler sürülür (KK13), (KK46), (KK47).
- Pudra ve zeytinyağı sürülür (KK13).
- Göbek tozu ekilir (KK10), (KK29).

Yörede göbek bakımı için yapılan diğer uygulamalar ise şunlardır: Ağaç çürüğü konulan yaranın üzerine pala adı verilen eski bir bez konur. İlerleyen günlerde yağ ile kahve karıştırılarak yaraya sürülür. Göbek için ezilmiş cevizden merhem yapılır (Akbulut, 2002, s. 9). Ayrıca mevsimi ise göbeğe karadut konur (Acar, 2011, s. 102).

C. Düşen Göbek İle İlgili Uygulamalar

Göbek bağı, çocuktan bir parça sayıldığı için atılmaması, hayvanlara yedirilmemesi gerektir (Boratav, 1984, s. 151). Düşen göbek ile ilgili yapılan işlemler çocuğun cinsiyetine göre farklılıklar taşırken gelecekte yapacağı işler ve seçeceği meslek adına temennileri barındırır.

- Çocuğun dindar olması için düşen göbeği Kuran-ı Kerimin/dini kitapların arasına konur (KK12), (KK13), (KK14), (KK37), (KK38), (KK46), (KK47), (Akbulut, 2002, s. 9). (Acar, 2011, s. 103-104).

- Çocuğun dindar olması için düşen göbeği cami avlusuna gömülür (KK11), (KK45), (KK46), (KK47), (Savaş, 2007, s. 11).
- Rahmetli kaynanam oğlanın göbeğini cami avlusuna gömmüştü. Uşağım bir vakit namazını kaçırmaz (KK11).
- Çocuğun düşen göbeği, malına sahip çıkması için evin çatı ana direğine çakılır (KK1), (Acar, 2011, s. 104).
- Erkek çocuğun göbeği, evi terk etmesin, malına sahip çıksın diye hayvan damına atılır (KK35), (Akbulut, 2002, s. 10).
- Çocuğun düşen göbeği, Karabük Demir Çelik Fabrikasına gömülür (KK13) (KK38), (KK39, (Acar, 2011, s. 104).
- Çocuğun düşen göbeği, okul bahçesine gömülür (KK11), (KK13), (KK35), (Savaş, 2007, s. 11).
- Çocuğun düşen göbeği üniversite bahçesine gömülür (KK38), (KK39), (KK44). Onun aslı var. Komşunun oğlu Ankara’da üniversite okuyordu. Dileğimi tutup onunla benim kızımın göbeğini gönderdim. Kızım şimdi Ankara’da tıp okuyor (KK44).
- Terzi olsun diye kızların göbeği dikiş makinesine bağlanır (KK11).
- Çalışkan olsun diye kızların göbeği dikiş makinesinin içine konur (KK53), (KK54).
- Çocuk evde kalsın diye düşen göbekleri sandığa konur (KK1).
- Çocuk evde kalsın diye düşen göbekleri evin duvarının kenarına gömülür (KK13).
- Düşen göbek belli bir yerde muhafaza edilir. Eskiden çok gezene “senin göbeği sokağa mı attılar” denirdi (KK38)
- Önceden böyle şeylere kıymet verilirdi. Şimdi pek özenilmiyor. Bir dönem evde çekmecedeki kalır, sonra kaybolur gider (KK10).

Alanda tespit edemediğimiz ancak kaynaklarda yer alan diğer bilgiler ise şunlardır: Çocuk kızsı becerikli, iyi bir ev hanımı olması için düşen göbeği süpürgeye, dikiş makinesine bağlanır (Akbulut, 2002, s. 9 -10), ocak taşına çakılır ya da ocak taşının altına konur (Acar, 2011, s. 104). Çocuk erkekse yükselsin diye evin çatısına atılır (Akbulut, 2002, s. 9-10) çiftçi olsun diye sabana çakılır (Acar, 2011, s. 104).

Ayrıca evcimen olması arzulanan çocuğun düşen göbeği evin çatısına atılır (Savaş, 2007, s. 11; Ağaoğlu vd., 2015, s. 123)

2.3.1.3. Yıkama ve Tuzlama

Çocuk doğduktan sonra ilk iş, çocuğun dokuz ay boyunca manevi kirlilerden arınması için yıkanmasıdır. İlk tuzlanan çocuk daha sonra ebe tarafından yıkanır. Ebe yıkarken suyu artırmaz. Son su dökülürken “suyu artmasın, etin artsın” denir. Ebe tarafından bebek ayaklarından tutulup baş aşağı sallandırılır. Bu yöntemle anne karnından çıkan çocuğu düzleştirmek ve organlarını yerine oturtmak amaçlanır (Yıldırım ve Şahin, 2014, s. 64).

- Çocuk ilerde üşümesin diye soğuk su ile yıkanır. Hatta soğuk günlerde üzerini kalın giymek istemeyen çocuğa “bu soğuk su ile mi yıkandı da üşümüyor” denir (KK1).
- Eski ebeler yıkamazdı, silerdi. Özellikle kışın çocuğu hemen suya sokmazlardı (KK9).

Çocuğu tuzlamayı sadece çocuğun teri, nefesi kokmasın diye yapılan bir sağlık önlemi olarak değerlendirilmemelidir. Tuzun Anadolu’da nazar, bereket inançlarında var olan kutlu yeri de bu uygulama ile ilişkilendirilmelidir (Boratav, 1984, s. 152-153).

- Çocuk yıkanmadan önce vücudunun kısık yerlerine (ayaklarına, boynunun arasına, koltuk aralarına) ve ağzına tuz serpilir ve on- on beş dakika bekletilir. Daha sonra çocuk duru su ile yıkanır (KK1), (KK4), (KK9), (KK13), (Akbulut, 2002, s. 10).
- Çocuk yıkanırken suyuna biraz tuz atılır. Kimisi yeni doğmuş çocuğun vücuduna tuz serper. Onu beş- on dakika sonra yıkamak gerekir. Yoksa çocuk pişer, hastalanır (KK2), (KK11), (KK44).
- Günümüzde saçma deseler de çocuğu tuzlamak sağlıklıdır. Biz hastaneden gelince hemen torunlarımızı tuzladık (KK46), (KK47).
- Kırkı içinde her yıkama suyuna az miktar tuz konur (KK2).
- Tuzlamayı bilen biri yapmalı yoksa çocuğun gözüne tuz kaçır (KK46).
- Çocuğun ağzı pamukçuk olmasın diye ağzı da tuzlanır (KK2), (KK11), (KK38), (KK39), (KK44).

- Çocuk yerli yersiz konuşmasının yöre tabiri ile “nesebetsiz konuşması” diye çocuğun ağzı tuzlanır (KK38), (KK39).

Ayrıca “*Kekeme olmasın, ağzı kokmasın diye çocuğun ağzı tuzlanır, bir süre sonra su ile yıkanır*” (Acar, 2011, s. 103).

2.3.1.4. Kundaklama / Yatırma /Altının Bağlanması

A. Kundaklama

Güncel Türkçe Sözlük’e göre kundak, “Yeni doğmuş çocuğu ilk aylarda sıkıca sarıp sarmalamaya yarayan geniş bez” olarak tanımlanır (www.sozluk.gov.tr, 2021).

- Bebeği ilk ebe kundaklar. Kız olsun erkek olsun ilkin beyaz kundağa sarılır (KK1), (KK2), (KK40).
- Çocuğun eli ayağı düzgün olsun diye kundaklanır. Çocuklar “annem bir yandan asılsa, babam da bir yandan asılsa da sıkıca sarsalar beni” dermiş (KK12), (KK13).
- Tam kundak ilk haftalar yapılır. Sonra yarım kundak yaparız (KK47).
- Kırkı çıkana kadar çocuk kundaklanır (KK12), (KK13).
- Altı aya kadar çocuk kundaklanır (KK9).
- Bir yıl kundağa sarılır (KK35).
- Çocuk uyanması diye uyurken tam kundak yapılır. Gündüzleri uyanık iken yarım kundak yapılır (KK50).
- Yazın yarım kundak yaparız. Yarım kundakta kolları sarılır. Çocuk bu şekilde uykusundan da uyanmaz (KK47).
- “Çocuğun başı yamuk, kulakları kepçe olmasın” diye yumuşak bir tülbentle çocuğun başı sarılır. Sonra sıkıca kundaklanır (KK47).
- Çocuk kundaklanmadan çocuğun beli ve omuzları enli bezlerle sarılır. Beli sarılan çocuğun gazı olmaz, omuzları sarılan çocuğun omuzları geniş olur (KK44), (KK54).
- Kundak yapılırken çocuğun bacakları çarpık olmasın diye kundak bezi çocuğun bacaklarının arasından çıkartılır (KK9), (KK54).
- Çocuk kundaklanırsa geyreği batmaz, karnı ağrımaz (KK1),(KK2),(KK4).
- Kundaklanmayan çocuğu kucağa alırken çocuğun belinde ve boynunda hasar bırakırsın (KK31), (KK33).

- Çok sıkı kundak yapılırsa bebekte kalça çıkıklığı olur (KK10).
- Kundak yapılmaz, zıbın giydirilir (KK10), (KK35), (KK52).

B. Yatırma

- Bebek tahta beşikte, torba ve çingen salıncağında yatırılırdı (KK1), (KK9), (KK19), (KK20), (KK28), (KK29), (KK39), (KK45), (KK48), (KK50).
- Çocuk gündüz çingene salıncağında gece beşikte uyurdu (KK9), (KK39), (KK45).
- Bebeğin beşiği annesinin yanında olur (KK9), (KK19), (KK20), (KK28), (KK29), (KK39), (KK45), (KK48), (KK50).
- Beşikten atlatılmaz. Eğer başka bir çocuk atlarsa, çocuk geri geri tekrar beşikten atlatılır (KK47), (KK48), (KK53), (KK54).
- Gusül abdestsiz beşiğe dokunulmaz. Böyle durumlarda anne beşiği alttan bir şeyin yardımı ile sallır (KK12), (KK13).
- Çocuk iki yaşına kadar annesinin yatak odasına kurulan park beşikte yatar. İki yaşından sonrada kendi odasındaki karyolaya yatırılır. Park beşik gittiğin yere katlayıp götürebildiğin için çok pratiktir (KK52).

C. Altının Bağlanması

- Bebek ile ilgili her şeye büyükler karar verirdi. Toprağa mı belenecek yoksa havruz mu kullanılacak onlar söylerdi (KK11).
- Bebek doğduğu zaman elenmiş toprak ya ocakta ısıtırdı ya da ısıtılmış nal toprağın üzerine konurdu. Daha sonra ısıtılan toprağın üzerine bir bez konup çocuk belendir/kundaklanır. Böylelikle çocuğun karnı ağrımaz, eli ayağı ısınır, gazı olmazdı (KK1), (KK2), (KK9), (KK10), (KK11), (KK12), (KK13).
- Sonradan laf çıktı veba hastalığı gelir diye çocukları belemeyi bıraktık (KK9).
- Balmumu bir şeyde eritilerek bir kumaşa dökülüp muşamba yapılırdı. Sıcak toprak üzerine çocuk yatılır. Üstüne balmumu muşamba konulurdu. Böylelikle çiši dışarı gitmezdi (KK13).
- Erkek çocukların beşiklerine sübek denilen bir çubuk takılırdı (KK1), (KK2), (KK8), (KK9), (KK11), (KK35), (KK46), (KK47).

- Kız çocuğunun sübeği daha enli olur. Bunların ağaçtan ve tenekeden olanları vardı. Daha sonra bu ördeklerin plastikleri de çıktı. (KK11), (KK12), (KK13). (KK33).
- Havruz/hevrüz için beşiğin ortası denilirdi. Ördek de çocuğun bacaklarının arasına kapatılırdı. Kızsa kıza göre erkekse erkeğe göre ördekler olurdu. Kakasını ise beze yapardı. Demir beşikler çıkınca hevrüz de bitti (KK10), (KK11).

“Hevrüz bebek beşiğindeki idrar kutusu, sübek ise beşikteki idrar borusudur”
(Kara, 2005, s. 164).

- Bebeğin altına açık renkte bezler hazırlanırdı. İki gün de bir kirli bezler rendelenmiş sabun ile yıkanırıdı (KK4), (KK8).
- Şeker çuvallarından bez yapılırdı (KK53).
- Haftada bir kez mantız yakılır. Önce bebeğin kıyafetleri sonra bezleri yıkanır (KK9), (KK11) (KK28).
- Çocukların bezleri, çamaşırları azdı yetiremezdik. Gün aşırı çamaşır yıkardık (KK7), (KK12), (KK13).
- Amerikan bezinden çocuk bezi yapardık. Önce bezin kakasını tuvalete akıtır sonra yıkayıp kazanda kaynatırdık (KK19), (KK20), (KK47).
- Çocuğun altını yıkar, kurular, pudralardık. Şimdiki gibi ıslak bezler yoktu. Öncesi bence daha sağlıklıydı. Çocuklarda ne alerji ne de pişik olurdu (KK10).
- Şimdiki hazır bezler kimyasal süngerlerden yapılıyor. Annelere rahatlık da çocuklarına iyi mi bilmem. Önceden bu kadar kısırlık yoktu. Kimi sorsam tedavi görüyor. Bu bezlerden sonra böyle oldu (KK28).

2.3.1.5. Memeden Önce Verilen İlk Yiyecek ve İçecek

Yörede, bebek anne sütünü almadan önce “ağız açtırma” adı verilen bir uygulama yapılır. Ağız açtırma çocuğa biri tarafından ilk gıdanın verilmesidir.

- Çocuğun ağzını kim açarsa huyu ona benzer (KK6), (KK39), (KK53).
- Çocuk iştahlı olsun diye iştahlı biri tarafından çocuğun ağzı bir iki kaşık ılık şerbet ile açılır (KK9), (KK12), (KK13), (KK35), (KK37), (KK45), (KK46), (KK47), (KK53), (KK54).
- Çocuğun iştahlı olması ve refah bir hayat sürmesi için çocuğun ağzı iştahlı bir aile büyüğü tarafından gümüş kaşık ile ılık şerbet verilerek açılır (KK1).

- Çocuğun ağzını açan kişinin abdestli namazlı olmasını isterim (KK12).
- İştahsız bir çocuğun annesine “bunun ağzını kime açtırdın” (KK13) ya da “çocuğun ağzını buna mı açtırdın onun gibi gönülsüz yiyor” (KK9) deriz.
- Çocuğun ağzında pamukçuk olmasın diye çocuğun ağzı ilk şerbetle açılır (KK4), (KK8).
- Çocuğun ağzında pamukçuk olmasın diye çocuğun ağzına ilk olarak azıcık yoğurt ya da toz şeker sürülür (KK11) .
- Çocuğun ağzı şekerli su ya da zemzemle ıslatılır. Ayrıca hurma da ezilerek ağzına verilebilir (KK12), (KK40), (KK42), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 123).
- Hastanede doğum yapılsa da yanımızda zemzemi muhakkak götürür torunlarımıza besmele ile veririz (KK12).

“Çocuk doğduktan sonra daha ağzına bir şey verilmeden büyük babası tarafından aylardan beri rafta duran ve üzerinin tozu alınmamış olan Kuran-ı Kerimin tozlu kabına parmak sürülür ve bu tozlu parmak da çocuğa yalıtılırsa çocuk büyüdüğü zaman hafız olur” (Mazıcı, 2012, s.162).

2.3.1.6. İlk Meme Verme ve Bununla İlgili Uygulama ve İnanışlar

- İlk süt çok zor gelir ancak çocuğun sağlığı için çok önemlidir. Bu ilk süte ağız/ağuz/avuz denilmektedir. Bu süt antibiyotik kadar sağlıklıdır (KK1), (KK2), (KK9), (KK10), (KK13), (KK35), (KK39), (KK40), (KK42), (KK44), (KK45), (KK53).
- Annenin ilk sütüne deli süt de denir. Çocuğunun bağışıklığını güçlendirir (KK53).
- Kırk sütü şifadır. Bebeği bir ömür hastalıklardan korur (KK10).
- Çocuk güçsüz olursa memeyi tutamaz. Bu durumda anne avuzu kaşıkla çocuğun ağzına vermelidir (KK9).
- Üç ezan geçince çocuk emzirilir. Bu süreçte anne biraz kendine gelir (KK1), (KK9), (KK11).
- Anne sütü ha deyince gelmez. Üç gün sonra gelir. Önce sarı bir su gelir. O çocuğun sağlığı için çok kıymetlidir (KK7).
- Normal doğumda sütün hemen gelir, hemşireler “hemen emzir” der (KK10).

2.3.1.7. Yeni Doğan Çocuk İle İlgili Diğer Uygulamalar

- Çocuğun gözleri iri ve parlak olsun diye gözlerine birkaç defa limon damlatılır (KK1).
- Çocuğun gözleri iri ve parlak olsun diye anne sütü sağılır (KK1).
- Ceviz yakılarak çocuğun kaşlarına şekil verilir (KK41).
- Karanfil yakılarak çocuğun kaşlarına sürme çekilir (KK47).
- Çocuğun alnı tüylü olmasın ve kaşları şekilli olsun diye anne sütü ile sıvazlanır (KK1), (KK2), (KK12), (KK13) (KK39).
- Çocuk bir sağına bir soluna yatırılır. Aksi halde çocuğun kafası yamuk olur (KK39), (KK47).
- Kırkı içinde özellikle günsüz çocuğun kafasına şekil verilir (KK35), (KK40).
- Çocuğun alnı düz olsun diye çeki yapılır (KK4).
- Yatan çocuğu takip etmek lazım. Kustuğunu yutabilir. Yüzüstü yatırılır (KK35).
- Bebeğin ilk kakası biraz beze bulaştırılıp halının altına (KK13), (KK37) ya da evin çatısına uğur getirmesi için atılır (KK53), (KK54), (Acar, 2011, s. 104).

Ayrıca bebeğe nazar değmemesi için bebeğin ilk kakası bir beze konur, üzerine çörek otu ve üzerlik tohumu konup, çocuğun yattığı odanın kapısına asılır (Mazıcı, 2012, s. 163).

2.3.2. Doğumdan Hemen Sonra Kadına Yönelik Uygulamalar

Doğumdan sonra kadının eski sağlığına bir an önce dönmesi için bazı uygulamalar titizlikle yerine getirilir.

2.3.2.1. Eş

Çocuktan sonra gelen plasentaya kimi yerlerde eş, son kimi yerlerde de etene, eten denir. Hamilelik süresince dölyatağında annenin kendi kanı ile çocuğun beslenmesini sağlayan bu organa büyük önem verilmektedir. Eşin yakıldığına, gömüldüğüne ve suya atıldığına dair örnekler vardır. Ayrıca Anadolu’ da doğumdan sonra ağlamayan/baygın çocuğu ayıltma amacıyla eşin yakıldığı, anne sütünün artacağı inancı ile eşin suya atıldığı, çocuğu olmayan kadının sıcak eşin üzerine oturtulduğu ya da haberi olmadan yedirildiği gibi örnek uygulamalar vardır (Boratav, 1984, s. 149).

- Eş düşmesi doğum kadar zordur. Eş düşmezse kadın zehirlenir. Eşi düşürmek için kadının karnı ve beli ovalanır. Kadın silkelenir (KK9), (KK12).
- Göbek kesilince eş içeri kaçmasın kadını zehirlemesin diye ucuna makas bağlanır (KK9), (KK13), (KK18), (KK53).
- Eş düşmesi için kadına ebe, sırtından sarılır ve kadını sıkıca sallar (KK1), (KK2), (KK4), (KK12).
- Kadının karnı sıvanır. Ebe, kadının karnını sıvazlarken eline doladığı kordonu çeker (KK39).
- Kadına sıcak su içirilir (KK9).
- Kadın eşi düşürmek için süpürgeye üfler (KK13).

Kadına eşi düşürmek için sarımsak yedirilir. Ayrıca karakabak, süt ile pişirilerek kadına yedirilmesinin faydalı olacağına inanılır (Mazıcı, 2021, s. 112;179).

- Eş bir şeye sarılmadan gömülür (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK11).
- Eş eski bir beze sarılır gömülür (KK13), (KK46), (KK47).
- Eşi köpekler çıkarmasın diye, eş derin ve ayak değmedik bir yere gömülür (KK37), (KK38), (KK39).
- Eş çocuğun parçasıdır, insan etidir. Gömülmek zorundadır (KK4), (KK28), (KK31), (KK33), (KK53).
- Eşi hastanede atıyorlar ama evde büyüklerimiz abdest alır gömerdi (KK28), (KK31), (KK33).

Yıkanan ve yedi kat beze sarılan eş abdestli biri tarafından gömülür. Eşi bir köpek yerse çocuğun da köpek gibi hırlayacağına inanılır. Bununla birlikte yörede eş ne kadar derine gömülürse çocuğun o kadar uslu olacağı düşüncesi yaygındır (Akbulut, 2002, s. 8).

Ayrıca eş ile ilgili tespit edilen diğer uygulamalar şunlardır:

- Kız doğuran kadının oğlan doğurması için eşi düşer düşmez çevrilir (KK9), (KK38), (KK53), (KK54).
- Annemin on beş yıl çocuğu olmamış. Onu birkaç kez çocuğu olsun diye sıcak eşin üzerine oturtmuşlar (KK46).

2.3.2.2. Temizleme

- Kadın doğumdan hemen sonra yıkanır. Çünkü kadın abdestsiz çocuğu emzirirse çocuk çok hasta olur (KK39), (KK46), (KK47).
- Kadının hali olmasa da yanındakilerin yardımı ile yıkanır. Ben çok hastaydım beni zorla yıkadılar. Banyoda bayılmışım (KK47).
- Kadın doğum yapar yapmaz yıkanmaz. Kendini toplaması beklenir (KK4), (KK12), (KK13), (KK37).
- Kadın doğumdan sonra kendini iyi hissediyorsa ılık su ile yıkanır ve sıcak yatağına yatırılır. Kadın banyo yaparsa sütü çabuk gelir (KK1), (KK9).
- Hastanede çocuğa abdestsiz süt verilse de eve gelir gelmez ilk iş abdest almak olur (KK26), (KK41).
- Dikişin çoksa hemen yıkanmasan da olur (KK35).

2.3.2.3. Kadına Yedirilen İlk Yiyecek ve İçecek

- Kadının hemen toplanması için ciğer pişirilir (KK4), (KK9), (KK39), (KK46), (KK47), (KK53).
- Miyane çorbası, komposto ve hoşmerim yapılır (KK4), (KK6), (KK8).
- Kadının bağırsakları ısınsın diye kadına uğmaç çorbası ve muhallebi yedirilir (KK1), (KK2), (KK12), (KK13).
- Göce çorbası özellikle yapılır. Hem annenin sütünü çoğaltır hem de karın ağrısına iyi gelir (KK9), (KK12), (KK13). Göce çorbası “büyük bağırsağı bile açar” diye biliriz (KK12), (KK13).
- Kadına tatlı şerbet, dut pekmezi, helva yedirilir (KK1), (KK4), (KK9).
- Kadına sıcak tereyağlı şerbet verilir (KK11).

Lohusaya bu dönemde yeni doğum yapmış ineğin ilk sütü/ağız verilir (Savaş, 2007, s. 12-13).

2.3.2.4. Yatırma Yatak

- Bağda bahçede çok çalışırdık. O nedenle doğumdan sonra bir iki gün evde zor kalırdık (KK1), (KK2).
- Birkaç saat dinlenir, kalkardık (KK53).
- Lohusanın ilkin yastıksız yatması gerekir (KK24), (KK33).
- Bir hafta yatağımız açık olurdu. Kalkar dolandır sonra tekrar yatardık (KK47).

- Gelin kıymetini bilen bir aile ise lohusaya kırk gün bakardı (KK39).
- Erkek doğuran kadına çok iyi bakılır, kız doğuran kadının sobasını bile yakmazlar (KK38).
- Oğlan doğuran göbere göbere, kız doğuran gebere gebere yatar, derdik. (KK46).
- Kadın eğer kışın doğum yaparsa kadının altına sıcak toprak serilirdi (KK1), (KK2).

2.3.3. Ebe

Günümüzde doğumlar hastanelerde kadın doğum uzmanları ve ekipleriyle modern yöntemlerle gerçekleşmektedir. Geleneksel kültürde ise doğumlar köy ebeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Köy ebeleri kendi bilgi birikimlerinden, gözlem ve tecrübelerinden elde ettikleri bilgi ve yöntemleri uygulamışlardır. Ayrıca köy ebeleri doğum yaptırmanın yanında kısırlığı engelleme, gebeliği önleme gibi sorunlara da çözüm üretmişlerdir. Bu anlamda köy ebeleri çevreleri tarafından sevilip sayılmış hatta doğum yaptırdığı ailenin bir yakını olarak kabul görmüştür (Karayaman ve Akçiçek, 2012, s. 83).

- Ebe sevilir ve sayılır. Bayramlarda ebe ziyaret edilir (KK38), (KK39).
- Ebeye para verilmez. Onlar maaşı devletten alır (KK46), (KK47).
- Doğumu yaptıran ebeye, ister köy ebesi ister diplomalı ebe olsun para verilir. Eğer doğumu bir komşu ya da bir akraba yardımı ile yapmışsan ona muhakkak bir hediye yaparsın (KK31).
- Önceden ebeye para verilse bile sabun, elbiselik kumaş gibi şeyler de verilirdi (KK1).
- Ebeye az çok bir şey vermekte fayda vardır. Ebeden helallik alınmazsa “öbür dünyada çocuk ebesinin hakkını vermek için arar, bulur” derlerdi (KK11).
- Doğum yaptırmak ve doğum yapana yardım etmek çok sevaptır. Mahşer meydanında ebeler kanlı elleriyle belli olacakmış. Ebelerin mükafatını Allah mahşer meydanın da verecekmiş (KK12).

2.3.4. Müjde

Müjdenin miktarını, bebeğin ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu, bebeğin cinsiyeti ve ailenin maddi durumu belirler.

- Babaya müjde verilir. Hatta bebek erkekse müjde vermek için başta gidersen (KK46), (KK47).
- Ebe ya da bir aile büyüğü tarafından babaya, dedeye müjde verilir. Baba da müjdeciye para verir. Eğer doğan çocuk erkek ise ebe “ocaklar tütsün, ocaklar tütsün” diyerek haberi verir (KK1), (KK13).
- Bebeğin ablasına ve abisine kardeşlerini kıskanmamaları için ilk önce ayakları gösterilir (KK44) , (KK54).
- Doğan bebeğin evde küçük ablası ve abisi varsa hastaneden gelirken onlara bir hediye alınır. “Kardeşin sana aldı” denir (KK26).

“Doğan bebeğin evde ablası ya da ağa beyi varsa bu çocuklara kardeşin sana getirmiş diyerek yumurta ya da şeker verilir. Bu uygulama ile kardeşlerin yeni gelen bebeği benimsemeleri kolaylaşır” (Ağaoğlu vd., 2015, s. 123).

2.3.5. Zar İle Doğan / Sünnetli Doğan / Engelli Doğan Çocuk İle İlgili Uygulamalar ve İnanmalar

Zarlı doğan çocuğa duvaklı, gömlekli, perdeli, tüllü doğdu denilir. Böyle doğan çocukların kismetli olduklarına inanılır. Eğer çocuk erkekse kurutularak boynuna muska yapılır. Bu muskanın askerde çocuğu koruyacağına inanılır (Boratav, 1984, s. 153; Türbedar, 2011, s. 65).

- Zarlı doğumlarda bebek, zar kesilerek alınır. Bu doğumlara yörede “perdeli doğum” denir. Bu şekilde doğan çocukların “eline kan bulaşmadığı için” uğurlu ve hayırlı bir çocuk olacağı şeklinde yorumlar yapılır (KK39), (Akbulut, 2002, s. 9).
- Zarla doğan bebeğin zarını, ebe patlatılır. Zar, eşle birlikte gömülür (KK9), (KK13), (KK37).
- Zarlı doğan çocuğun doğumu çok zor olur (KK13).
- Yarı sünnetli doğan çocuğun hayırlı biri olacağına inanılır. Peygamberimiz de öyle doğduğu için böyle çocuklara “peygamber sünnetli” deriz. Ama bu çocuklar yine sünnet ettirilir (KK12), (KK39).
- Sayılı geceler denilen arife geceleri ve üç aylardaki kandil günlerinde hamile kalınırsa bebek sakat olur (KK38), (KK39), (KK46), (KK47).
- Akraba evliliğinin bir sonucu olarak çocuk sakat olur (KK35).

- Doğum sırasında çocuğun beyne oksijen gitmezse çocuk sakat olur (KK26), (KK42).
- Sakat çocuğu olan anne babaya “bu çocuk senin imtihanın” (KK45) “senin cennet anahtarın” (KK13) denilerek teselli verilir.
- Günsüz yani erken doğan çocuk, pamuklar içinde büyütölür. Parmaklarının arasına pamuk konur, yoksa parmakları yapışır. Ayrıca erken ve zayıf doğan çocuğun daha çabuk büyüyeceğine (KK40) boyunun uzun olacağına (KK9) inanılır.

2.3.6. Kırk Güne Kadar Yapılan Uygulama ve İnanışlar

Doğumdan sonraki kırk gün anne ve çocuk için çok önemlidir. Bu dönemde anne ve bebeğin fiziksel ve ruhsal sağlığı için birçok önlem alınır.

2.3.6.1. Kadınla İlgili Uygulama ve İnanışlar

Yeni doğum yapmış kadına loğusa, loğsa, doğazkesen, emzikli, nefse gibi adlar verilir (Acıpayamlı, 1974, s. 65).

Bu dönemde kadının doğaüstü güçlerin etkisinde olduğuna ve hastalanacağına inanılır. Sıkça karşımıza çıkan “kırklı kadının kırk gün mezarı açık olur” ifadesi bu inanın sonucudur (Saygı, 2017, s. 271).

- Yeni doğum yapmış kadına olohusa/lohusa denir (KK1), (KK3), (KK6), (KK8).
- Yeni doğum yapan kadına kırklı denir (KK38).
- Lohusanın “kırk gün mezarı açık durur” deriz (KK9),
- Lohusaya “bir ayağın mezardadır” denir (KK13) .
- Doğumdan sonra kadının karnı ağrır. Buna “kan ağrısı ya da kan sancısı” denir (KK9).
- Doğumdan sonra kadının karnı burkula burkula ağrır. Onun adı burç ağrısıdır (KK13).
- Doğum sonrası purç ağrın çok olur. Kaç tane doğum yaptıysan o gün kadar şiddetli ağrı çekersin. Yani üçüncü çocuğunu doğum yaptıysan iki gün şiddetli sancın olur (KK39).

A. Lohusanın Sağlığı İçin Alınan Fiziksel Önlemler

- “Sancı tez geçsin, karnı toplansın, karnı aşağı sarkmasın” diye lohusanın karnına çarşaf sarılır, lohusaya paçalı korse giydirilir (KK9), (KK39), (KK53).
- Kadının karnı bastıra bastıra aşağı doğru sıvanır. Çarşaf üçgen yapılır ve kadının karnı sımsıkı sarılır (KK12), (KK13), (KK53).

Kadının doğum sonrası sancısının geçmesi için kılıç otu veya pancar kaynatılır. Kanamanın durması için ise çavdarmahmuzu kaynatılır (Mazıcı, 2012, s. 112- 113). Ayrıca kadın doğum yırtıklarına zeytinyağı, sakız, yumurta sarısı ve balmumu ile karıştırılarak yapılan merhem sürülür (Mazıcı, 2012, s. 179).

- Yeni doğum yapmış kadının uşaklığı açıktır. Eğer kadın soğuklarsa bir daha çocuğu olmaz. O nedenle lohusanın soğuk su ve ekşi ayran içmesi yasaktır (KK9), (KK13).
- Önceden analarımız lohusa iken su içmeyi iyi saymazlarmış (KK9), (KK31), (KK33), (KK53).
- Lohusa kadının elma hatta elma kompostosu bile yemesi yasaktır. Akis halde kadının karnı ağrır, elmacığı dışarı çıkar (KK9), (KK13), (KK53), (KK54).
- Lohusa ağır kaldırırsa uşaklığı çıkar (KK9), (KK37).
- Lohusa kadın acı yerse içinin yarası dağlanır. O yüzden lohusanın kırk gün acı yemesi yasaktır (KK9), (KK12).
- Lohusa kadın on güne kalmadan iyileşir ama kırk gün kadının kendine dikkat etmesi gerekir (KK4), (KK9).
- Lohusa kadın kırkı içinde bağ bahçeye gitmese de ev içinde işlerini yapar (KK11).
- Lohusa kadının lohusa çilleri, sisleri kendi lohusa teri ve saçlarıyla silinir (KK28), (KK29), (KK46), (KK47).
- Kırk içinde karı koca bir arada olmaz (KK8), (KK9), (KK13), (KK37), (KK48).
- Kırk sonunda kadının her yeri açık olduğu için kolay hamile kalır (KK29).

B. Lohusanın Sağlığı İçin Dinsel Büyüsel Nitelikte Alınan Önlemler

- Lohusa kadına “kırk günü tanı, kırk gün kendini koru” denir (KK29).
- Anne ile çocuğun yattığı odaya Kuranı Kerim konur (KK33), (KK43).

- Lohusa, kapının arkasından geçerken “bismillah destur demeden savur” der (KK4).
- Lohusa bismillahsız, yere basmaz (KK9), (KK12), (KK13), (KK37), (Akbulut, 2002, s. 11).
- Lohusa evi süpürürken kapının arkasına ve eşikliğe yanaşmaz (KK4), (KK11).
- Lohusaya kül, çöp attırılmaz (KK4), (KK11), (KK28), (KK29), (KK37), (Akbulut, 2002, s. 11).
- Lohusa “akşam ezanından sonra ahıra gitmesin” denir (KK9).
- Lohusaya “dikkat et bismillahsız olursun” denir (KK46), (KK47).
- Lohusayı “destursuz savursuz bir yere basar” diye gece sokağa çıkarmayız (KK38), (KK39).
- Lohusa kadın kuyudan su çekerse kuyu kurtlanır, derlerdi (KK9), (KK53).
- Lohusa turşu kurmaz. Olmuş turşunun ağzını açıp, turşu çıkarmaz. Yoksa turşu bozulur (KK3), (KK53).
- Lohusaya “akşam karanlığında yere basma, pencereden bulaşık suyu dökme” denir (KK12), (KK37).
- Lohusaya çamaşır yıkadığı suyu döktürmezler (KK12), (KK13).
- Lohusaya örümcek ve küpür aldırılmazlar (KK37).
- Lohusa kadın atletini ters giyer. “Her şey terse gitsin, bana bir şey değmesin” denir (KK13).
- Kırkı içinde lohusa birkaç kez tuvalete ters oturur (KK39).
- Evde kırklı gelin varken komşuya un, tuz gibi yiyecek bir şey verilmez (KK11), (KK42). Geçmişte lohusa evinden başka eve ateş verilmezdi (Kara, 2005, s. 90).

Lohusayı bu dönemde yormamak gerekir. Çünkü doğum sırasında, kadının kırk damarının otuz dokuzunun koptuğuna inanılır. Ayrıca bu dönemde lohusaya kötü ruhlar zarar vermesin diye lohusanın yatağına bıçak, Kuran ve ekmek koyulur. Bu dönemde kadının salça, turşu, sirke yapması ve una yaklaşması yasaktır (Akbulut, 2002, s. 11).

Lohusayı kötü ruhlardan ve nazardan korumak için yanına bir örtünün içinde bir yumurta, soğan ve sarımsak asılır ve lohusanın yorganına iğne saplanır (Mazıcı, 2012, s. 163).

Lohusanın evinde el işi yapmak iyi sayılmaz. Eğer yapılacaksa da lohusadan izin alınması gerekir (Kara, 2005, s. 90).

2.3.7. Sütle İlgili Uygulamalar

Yeni doğan bebeğin anne sütü ile doyurulması çok önemlidir. Bu nedenle yörede anne sütünün kaçması, anne sütünü çağırma ve anne sütünün çoğalması ile ilgili uygulamalar oldukça zengindir.

- Emen çocuk tez meydana gelir (KK9).
- Çocuk besmele ile emzirilir (KK46), (KK47).
- Tarladan gelince memeni soğuk su ile yıkarsın. Biraz bekler öyle emzirirsin. (KK33).

2.3.7.1. Anne Sütünü Artırmak İçin Yapılan Uygulamalar

- Annenin sütü hemen gelmez, süt emdikçe gelir (KK35).
- Normal doğum yapanın sütü çabuk gelir (KK19).
- Lohusaya sütü çoğalsın diye soğan yedirilir. Ancak soğan da sütü acıttığı için bebek emmez olur. Emmeyince de süt gider (KK12).
- Lohusa şerbeti sütü artırır (KK4), (KK6).
- Lohusa şerbeti içen kadının sütü durulaşır, sütün kalitesi düşer (KK35).
- Patlamış mısır/kavurga yenir, bol su içilir, komposto yenir (KK39).
- Dut hoşafı içilir (KK7), (KK26), (KK27).
- Dut kurusu yenir (KK19).
- Annenin beslenmesine dikkat edilir (KK10).
- Bol su içilir, bulgur pilavı yenir (KK12), (KK13).
- Marketlerde sütü artıran bitki çayları var (KK35), (KK52).

Yörede anne sütünü artırmak için birçok uygulama yapılır. Bunlarda bazıları: Kadına ciğer, turp, lahana, marul yedirilir ve marul suyu içirilir. Ayrıca kadının göğüslerine sürülmek üzere mercimek lapası, çörek otu lapası, ayva çiçeği ile bal karıştırılarak hazırlanan karışım ve alabalık başını ezerek macun hazırlanır (Mazıcı, 2012, s. 114; 183).

2.3.7.2. Anne Sütünün Kesilme Sebebi ve Sütün Kesilmemesi İçin Alınan Önlemler

- Anne sütü üzüntüden ve az su içmekten kesilir (KK35).
- Kadınlar sabahtan akşama kadar tarlada çalıştığı ve akşamdan akşama emzirdiği için süt çabuk kesilir (KK1), (KK12).
- Emzikli kadının burnuna güzel bir yiyecek kokusu gelirse kadın avcunu yalar ve göğsüne sürer. Böyle yapmazsa kadının göğsü şişer ve sütü çekilir. Buna süt umdu (KK1), (KK2), (KK9), (KK28), (KK37), (KK50), (KK53), (KK54) ya da süt çekti (Kara, 2005, s. 91) denir.
- Bazen kadının memesi şişer, sertleşir. Buna “sütü düğümlenmiş” denir (KK26).
- Emzikli kadına tıpkı lohusa da olduğu gibi kokan şey tattırılır. Tattırmayana “hayın” deriz (KK48).
- Emzikli kadın burnuna güzel bir koku gelince “ben yedim de geldim” der ve üç defa göğsünü ovalar (KK28), (KK29), (KK46), (KK47), (KK48).
- Emzikli kadın burnuna güzel bir koku gelince üç defa göğsünü ovalar her defasında “ben sizi yedim” der (KK12).
- Emzikli kadının canı bir şey isterse üç kere elini göğsüne sürer ve üç kere “Ben ondan yedim içine sıçan düşsün” der (KK38).
- Süt umması nazardan olur. Bu yüzden büyükler “toplum içinde çocuk emzirmeyin” derdi (KK12).

2.3.7.3. Anne Sütünü Geri Getirmek İçin Yapılan Uygulamalar

Anadolu’da lohusayı görmeye gelenler giderken, lohusaya “güle güle” demez. Bu durum “güle güle” sözünün etkisiyle sütün geri gitme/ gezmeye çıkma/çayıra gitme inancı yatmaktadır. Eskişehir’de bu durumda yani sütün gittiği durumda lohusa yedi Mehmet adlı evden topladığı unla pide yapar ve bir soğanla köyün çobanına verir. Bütün gün heybesinde soğan ve pide ile gezen çoban akşam “size süt getirdim” deyip lohusanın verdiklerini lohusaya geri verir (Boratav, 1984, s. 153-154). Benzer uygulama araştırma alanımızda da tespit edilmiştir.

- Sütü kesilen kadın çobana soğan verir. Çoban kırdaki bayırda sabahtan akşama kadar heybesinde soğanı gezdirir. Akşam çoban geldiğinde kadın bu soğanla ya yemek yapar ya da soğanı pişirmeden yer (KK1).

- Hergeleye giden çobana soğan verilir. Hergele köyün ineklerini toplu olarak yayılmaya götürülmesine denir (KK37).
- Süt umması olan kadının göğsüne kimin evinden koku geldiyse o evin bulaşık bezi ev sahibinden gizlice sürülür (KK37).
- Süt umması olan kadının memesinin üzerine mahalle fırınından fırın sürgücü (fırınlara içinin temizlendiği bez) konur (KK28).
- Süt umması için fırın eğsisi/eskisi yapılır. Eski bir bez fırın küreğiyle fırının içine iyice sürülür ve uman göğse sarılır. Daha sonra birkaç kere göğse ıslak bez koyulur. İlk göğüsten çökelek gibi süt gelir ve göğsün şişi iner (KK39).
- Süt düğümlenmesinde, göğse sıcak su ile ıslatılmış havlu ile masaj yapılır (KK35).
- Kadın umma olduysa göğsü şişer. Kadın bu durumda tuvalete ters oturup, göğsünü tarak ile tarar (KK12).
- Sütü çocuğun nefesi getirilir yani çocuk ne kadar emerse annenin sütü o kadar çok olur (KK46).
- Emzikli kayadan, memeden süt akar gibi hıdrellezde su akar. Kadın bunu içince sütünün çoğalacağına inanılır (KK35), (KK51).
- Sütünün gelmesi için rezene /raziyene çayı yapılır (KK10), (Gürebüz, 1982, s. 453).

2.3.7.4. Çocuğun Memeden Kesilmesi İle İlgili Uygulama ve İnanmalar

- Sütün koruduğuna inanıldığı için çocuk üç yaşına kadar emzirilirdi (KK9).
- Bazı kadınlar emzirdiği sürece bazı kadınlar ise yedi ay hamile kalmaz (KK47).
- Kadın emzirirken hamile kalırsa hemen çocuğu memeden keser. Çünkü süt artık karnındaki bebeğin hakkıdır. Emen çocuğa haram olur. Zaten kadının sütü de acır (KK9), (KK13), (KK38), (KK39), (KK42), (KK43), (KK48).
- Emzirirken hamile kalınırsa, emmen çocuk hemen memeden kesilir. Aksi halde süt çocuğa dokunur, çocuğu zehirler (KK10).
- İki yaşına kadar çocuk emzirilir (KK35).
- Oğlan askere gidecek, tüfek tutacak; kız güçlü kuvvetli olsun ele gidecek diye emzirilir (KK1), (KK2).
- Erkek çocuk çok emzirilir askere gidip nöbet tutacak diye , kız çok emzirilmez çünkü çok emen kıza o.. olur denir (KK9).

- Kızı çok emzirirsen hayin olur. O yüzden çok emzirilmezdi. Erkek çocuk ise iki sene askerlik yapacak diye iki sene emzirilirdi (KK13).
- Kız da oğlan da çok emerse hain olur (KK9).
- Kız ve oğlan çok emerse annesinin yüzüne çok gelir, hırçın olur (KK53).
- Televizyonda hocalar “iki yaş iki aya kadar emzirmek gerek” diyor (KK12).
- Hasta falan olmazsan her çocuğunu eşit emzirmen gerekir. Birbirlerine hakkı geçmesin. Yarın mahşerde ondan da sorulacaksın (KK24).

2.3.7.5. Sütanne İle İlgili Uygulama ve İnanmalar

Annesini kaybeden ya da annesinin sütü olmayan bebek, anne sütü ihtiyacını emzikli başka bir anneden sağlar. Bebekler aynı anneden beslendikleri için birbirleriyle sütkardeş sayılır. Böylece aralarında kan bağı olmayan sütanne ve bebekler arasında sanal bir akrabalık bağı oluşur. Bebekler büyür ama kardeşlikleri bozulmaz. Sütkardeşler karındaş olmadıkları halde kardeş sayıldıkları için birbirleriyle evlenemezler (Balaman, 1982, s. 79- 80).

- Çocuklar kardeş olacağı için emzirmek istenmez (KK9).
- Bir kadın bir başkasının çocuğunu emzirmek durumunda olursa muhakkak kocasına sorması gerekir. Aksi halde süt, çocuğa haram olur. Çünkü süt kocanın hakkıdır (KK1), (KK2), (KK9).
- Çok zorda kalınmadığı sürece ne bir başkasının çocuğunu emzirirsin, ne de çocuğunu bir başkasına emzirttirirsin (KK12), (KK13).
- Çocuğunu emzirttiğin kişi sağlıklı, temiz, iyi biri olmalıdır (KK23).
- “Eşikte beşikte bir bebek öksüz kaldıysa” sen de emzikliysen emzirmek çok sevaptır (KK53).
- Uşağını kimseye emzirtmezdin. Ev yapımı nişastadan mama yapardın. Nişasta yapmak için buğday kazanda yirmi-yirmi beş gün ıslatılırdı. Buğdayı sıkıştırıp sütü çıkacak hale gelinceye kadar suyu gün aşırı değiştirirdin. Daha sonra buğdaylar çuvala konup çiğnenirdi. Bu sırada buğdayın kepeği çıkar, unu dibine çökerdi. Ondan sonra peynir kalıbı şeklinde dökülen un kurutulur, ufalanır, elenir ve kavanozlara yerleştirilirdi. Elde edilen nişasta su ya da sütle pelez edilir, bebeğe yedirilirdi (KK13).

- İnek sütüne su karıştırılıp verilir (KK9), (KK45). Ancak inek sütü iki yaşına kadar saf verilmez. Yarı yarıya kadar su katılır. Yoksa çocuğa dokunur, çocuk isal olur (KK45).
- Çaya ya da inek sütüne ekmek içi, peynir ve yağ koyar, yedirirdik (KK46).
- Sütle bebe bisküvisi ezilir, yedirilir (KK42).
- Sütanneye gerek yok çünkü anne sütü kadar vitaminli mamalar var (KK26).

2.3.7.6. Anne Sütü ile İlgili Diğer İnanma ve Uygulamalar

- Lohusa yüzündeki hamilelik çillerini kendi sütüyle siler (KK37).
- Lohusa çocuğunun yüzü parlak olsun diye çocuğun yüzünü kırklı sütü ile siler (KK37).
- Bebek emerken aniden meme çıkartılırsa bebeğin damağı düşer (KK37).
- Emzikli kadın göğsüne temiz bir tülbenti birkaç kat katlayıp koyar (KK9).
- Çocuğunu emziren kadın bağda bahçede yılan görürse eve gelir gelmez gusül abdesti alması gerekir. Banyo yapmadan çocuğu emzirirse çocukta “yılancık hastalığı” olacağına inanılır (KK42), (Savaş, 2017, s. 12).
- Annenin bedduası tutmaz, derler. Süt gerilirmiş “sen emzirdin sen yapamazsın” dermiş (KK9) .
- Çocuğun gözü çapaklanınca “annesinin sütü sıçradı” denir (KK13).
- Anne sütü çocuğun gözünü parlaklaştırır (KK12).
- Yabancıların yanında çocuk emzirmek zorunda kalındığında kadın, çocuğun başının ve göğsünün üzerini örter (KK42).
- Çocuğu emziren kadının çocuğa su bile vermesine gerek yoktur. Bütün vitamini anne sütünden alır. Biz “çocuğun suyunu melekler verir” deriz (KK31).
- Aniden korkunca ruhsal dengesi bozulan kişiye, kız çocuğu emziren kadının sütü içilir (KK46).

2.3.8. Bebekle İlgili Uygulamalar ve İnanmalar

2.3.8.1. Ad Verme

Ad, insanın sosyal ve bireysel kişiliğinin yanında büyüsel ve mistik gücünü de belirten bir simgedir. Çocuğa verilen ad, onun kaderini etkileyeceği inancından dolayı

özenle seçilir. Çocuğun taşıdığı adın anlamının çocuğa geçtiği inancı çok yaygındır (Örnek, 1977, s. 148).

Ad, kişinin sosyo- kültürel varlığının şifresi olarak ait olduğu toplumun dili, kültürü, tarihi ve anlam dünyası hakkında bize ipucu vermektedir (Köse, 2014, s. 292).

- Çocuğun adsız bekletilmesi iyi sayılmaz. İki gün sonra konulması gerekir (KK1), (KK35).
- Adı verilmeyen çocuk çok ağlar. O yüzden çocuğun adını hemen koymakta fayda vardır (KK9).
- Üç ezan okunduktan sonra adın koyulması gerekir (KK37), (KK38), (KK39), (KK46), (KK47), (KK53), (KK54).
- Doğumdan üç gün sonra çocuğa isim verilir (KK11), (Kara, 2005, s. 90).
- Ad bir ateştir. Ateş ağza alınır mı? O yüzden çocuğumuza güzel ve hayırlı bir isim koymak isteriz (KK53).

Yörede çocuğun adı geç konulursa çocuğun inatçı olacağına inanılır. O yüzden ya doğduğu gün ya da ertesi gün çocuğa isim konur (Akbulut, 2002, s. 13).

A. Çocuğa Verilen Adlar

- Çocuklara babaannenin, anneannenin, dedenin ya da aileden vefat etmiş birinin adını koyarak büyüklerin adını yaşatma geleneği vardır (KK1), (KK2), (KK4), (KK35), (KK37), (KK46), (KK47), (Mazıcı, 2012, s. 116).
- Anne ve babalar ad sahibi olmazlar. Yaşlılar ne derse o olur (KK37), (KK38) (KK39).
- Kayınpederim ve kayınvalidem kazada vefat etti; ikinci doğumumdan on yıl sonra “tekrar doğum yap da birinin adı koy, adları yerde kalmasın” dediler. Kızım oldu babaannesinin adını verdik (KK47).
- Yörede büyüklerin adının konulduğu zaman “adım adlı pek tatlı” denir (KK8), (Mazıcı, 2012, s. 116)
- Gençler dedenin, babaannenin isminin yanına kendi istediği isimleri koyar (KK29).
- Ahmet, Mustafa, Mehmet gibi isimler konur (KK46), (KK47)

- Kuranda geçen isimler verilir. Ama hocalar “Kuran’da yazan her şey ad olarak konmaz” diyor (KK53). Ayrıca çocuğa Kuran’dan isim verilmezse çocuğun ahirette isimsiz kalacağına inanılır (Akbulut, 2002, s. 13).
- Ramazan ayında doğana Ramazan, Bayramda doğanın adını Bayram koyarız (KK27)
- Arife günü doğan çocuk erkekse Arif, kızsı Arife konur (KK31).
- Çocuğa doğduğu gün takvimin arkasında yazılı olan isim verilir (KK37).
- İstenilen isimler yazılır, kura çekilir (KK26), (KK50).
- Çocuklara uyumlu isimler verilir. Ayhan, Aynur, Aykut; Nuran, Nurten, Gülten; İlknur, İlkay gibi (KK9), (KK38), (KK39), (KK47).
- Çocuk doğmadan adını düşünülür (KK10), (KK35).
- İki ad çocuğa ağır gelir, çocuk çekemez (KK47).
- Çocuklara bazı isimler ağır gelirmiş. Hocalar “Muhammed, Samet gibi adları yalnız koymayın” diyor (KK53).
- En iyi isimler Peygamberimizin eşlerinin ve çocuklarının ismidir (KK53).
- Dirilişı dizisini benim oğlum çok seviyordu. Torunuma Ertuğrul ismini koydu. Biz de bir şey demedik (KK11).
- Eşim yıllar önce Cem diye bir futbolcunun ismini oğlumuza koymak istedi. Kayınbabam ve kaynanam çok üzöldü. Zor ikna ettik de kayınbabamın adı olan Ahmet’i koyduk (KK46).
- İlk çocuğun öölürse ikinciye aynı ismi koymasın iyi olur (KK36).
- Çocuğu olmayan ya da doğup yaşamayanlar türbeye giderler. Çocuk doğunca “bunu türbeye sattım” denir ve çocuğa Satı, Satılmış, Satiye gibi adlar verilir (KK11), (KK44), (Mazıcı, 2012, s. 117), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 124).
- Durmadan kızsı olan aileler son kızlarına Durdu, Songöl, Yeter, Döndü, Döne gibi adlar verir (KK1), (KK2), (KK11).
- Çocuğu yaşamayanlar Yaşar, Öömür, Dursun, Özlem gibi adlar verir (KK33).
- Bir daha çocuk istemeyenler son doğan çocuklarına, Songöl, Yeter, Sonay gibi adlar verir (KK53).
- Durmadan kızsı olup da sonradan oğlu olan kişi çocuğuun adını “benim muradım oldu” diye Murat koyar (KK37), (KK46), (KK47).

B. Çocuğa Ad Verilirken Yapılan Uygulamalar

Anadolu’da ad koyma törenlerinde büyüklerin bulunması, mevlit okutulması, ziyafet verilmesi, kibleye dönülerek çocuğun sağ kulağına üç kere ezan eşliğinde adın söylenmesi ile ad’a dinsel ve kutsal bir anlam kazandırılmıştır (Örnek, 1977, s. 149).

Dede Korkut boylarındaki ad koyma törenleri de ilgi çekicidir. Çocuğun ad alabilmesi için bir yiğitlik göstermesi gerekir. Avda ya da savaşta yiğitlik gösteren çocuğa Dede Korkut gelerek ad koyar ve “Adını ben verdim, yaşını Allah versin.” diyerek duada bulunur (Gönen, 2005, s. 109).

- Caminin hocası çocuğun kulağına adını üfler (KK11).
- Dedesi çocuğun adını kulağına söyler (KK4), (KK35), (KK36).
- Çocuğun sağ kulağına ezan okunur ve senin adın...’dır diyerek adı üç kere tekrarlanır (KK1), (KK4), (KK5), (KK7), (KK9), (KK11), (KK38), (KK39), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 124).
- Hoca ezan okur. Hocaya o gün ikram verilir. Şerbet içirilir (KK38), (KK39).

C. Ad Değiştirme

Yörede bir başka inanış da “ismi kendisini bulmamış” dedikleri çocuğun sürekli ağlayıp hasta görünmesidir. Bunun için üç fidan alınır, her birine isim verilir, hangi fidan daha önce yeşerirse o fidanın ismi çocuğa konulur (Savaş, 2007, s. 14).

- Safranbolu’da büyüyüp gelişmeyen çocuğun ismi değiştirilir. Anne çocuğuyla birlikte Hacılarobası köyünde bulunan Yusuf Efendi Türbesi’ne gider ve dua eder. Annenin yakınları üç kaşığa çocuğa yeni verilmesi düşünülen adları verip türbeye bırakır. Hangi kaşığa ne adın verildiğinden habersiz olan anne, bu kaşıklardan hangisini seçerse, o kaşığa verilmiş ad, çocuğun yeni adı olur (KK9).
- Çocuk durmadan ağlarsa “bu isim bu çocuğu öldürmeyecek” denilir ve çocuğun adı değiştirilir. Daha sonra çocuğun yeni adı tekrar ezanla kulağına okunur (KK37), (KK53).

D. Göbek Adı Konulması İle İlgili İnanmalar ve Uygulamalar

- Göbek adları babaanne isimlerinden olur (KK35).
- Göbek adı çocuğun kulağına okunmaz (KK38), (KK39).

- Ebe, bebeğin göbeğini keserken kendi adını, göbek adı olarak çocuğa koyar (KK37), (KK39), (KK46), (KK47).

2.3.8.2. Doğup da Yaşamayan Çocukların Yaşamaları İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

- Çocuğun yaşaması için adak adanır (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK28), (KK35), (KK38), (Kara, 2005, s. 160).
- Çocuğu yaşamayan anne başka bir evde doğum yapardı. Çocuk bir heybeye konup evin bacasından eve sokulurdu. Çocuk böylece Satılmış olurdu ve yaşardı (KK1).
- Anne kırk evden topladığı kumaş ile çocuğuna kundak ya da gömlek diker (KK1), (KK13), (Mazıcı, 2012, s. 162), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 126).
- Anne hamile iken türbeye gider, dua eder, adak adar ve “ben bu çocuğu türbeye sattım” der. Doğunca çocukla türbe ziyaret edilir, kurban kesilir ve çocuğa erkekse Satılmış, kızsı Satiye adı verilir (KK22).
- Çocuk hocaya götürölür çocuğa muska yazdırılır (KK1), (KK2).

Ayrıca küçük yaşta çocuğunu kaybeden anne arife günü dikiş dikmez. İnanışa göre anne ve babasına şefaati için çocuğun su taşıdığı tas delinir ve su akar (Mazıcı, 2012, s. 162).

2.3.8.3. Nazardan Koruma İçin Yapılan İnanma ve Uygulamalar

Türkçede bakış anlamına gelen Arapça kökenli nazar kelimesi, bazı insanların bakışlarındaki zararlı gücün etkisiyle bir kişiye, bir hayvana, bir nesneye bakmakla canlı üzerinde hastalık, sakatlık hatta ölüme; nesne üzerinde ise bozulma ve kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır (Boratav, 1984, s. 103-104).

A. Nazarı Önlemeye Yönelik Alınan Tedbirler

- Beşiğe boncuk takılır. Boncuk, çocuğu hem nazardan korur hem de çocuk boncukla oynar (KK11), (KK35).
- Beşiğe nazarlık ve üzerlik tohumu asılır (KK4), (Kara, 2005, s. 90).
- Anne elini bacaklarının arasına sürüp çocuğun yüzüne sürer (KK13), (KK39).
- Çocuğun yüzüne, kulağının arkasına kara sürölür (KK12).
- Çocuğun ceplerine tek sayıda elma çekirdeği konur (KK13).

- Yazıköy' e ait kırmızı elma çekirdeği, sarımsak başı, çörek otu çıkı yapılıp çocuğun yastığının altına koyulur (KK47).
- Sarımsağın kökü, elma çekirdeği, çörek otundan muska yapılır (KK11).
- Tavuk pisliği, sarımsak kökü ve çörek otundan küçük bir çıkı yapılır, çocuğun üzerine dikilir (KK9).
- Çörek otu ile bir çıkın yapılır. Çıkın ya beşiğe ya da çocuğun üzerine takılır (KK12), (KK13), (KK37).
- Bebeğe mavi bir şey giydirilir. Mavi renk insanın gözünün hızını alır (KK37).
- Çocuğun üzerine ya da beşiğine mavi boncuk takılır (KK1), (KK2), (KK4), (KK9), (KK37)
- Bir yere giderken bebeğin yüzü örtülür. Çocuğa bakmak isteyenlerin maşallah diyerek örtüyü açması beklenir (KK23), (KK26).
- Çocuğun omzuna altın takılır (KK19), (KK20).
- Çocuğa nazarı değen kişi bilinir. Bu kişiye çocuğu göstermemeye çalışırsın (KK50).
- Yatağının başına Kuran ya da küçük Yasin kitabı konur (KK37).

Ayrıca beşikte nazarlık ile birlikte çocuğun bereketli olması için sarımsak veya soğan; güçlü olması için iğne veya çuvaldız bulunur (Kara, 2005, s. 90).

B. Nazarın Belirtileri

- Nazar değen çocuk hasta olur, ağlar ve çocuğun ateşi çıkar (KK18).
- Çocuk mızızlanır, ağlar ve çocuğun gözleri sulanır (KK23).
- Nazar değen çocuk kuş gibi bağırır (KK12), (KK13).
- Nazarın geçmesi için okuyan kişi sık sık esner ve okuyan kişinin gözleri yaşarır (KK7).
- Çocuk biraz gösterişli ise nazardan çatlar yani ölür (KK28).

C. Nazarın Tedavisi

- Çocuk biraz huysuzlanırsa atleti ters giydirilir (KK37), (KK39).
- Çocuğa kurşun döktürülür (KK11).
- Nazar değen kişi tahmin ediliyorsa, nazar değen kişinin eski bir şeyi alınır çocuğun bulunduğu yerde yakılır (KK23), (KK33).

- Nazar değen kişi tahmin ediliyorsa, nazar değen kişinin ayakkabısına çivi çakılır, ayakkabısı delinir (KK12), (KK13), (KK53).
- Bebeği sevmeye gelen kişi, “bebeğe çok baktım günahını çekemem” der ve üstünden bir iplik kopartıp bebeğin yanına koyar. Koyarken de “benim uykumun yarısı senin olsun” der. Eğer çocuk huysuzlaşırse beşiğe bırakılan iplik yakılır (KK12), (KK13), (KK46), (KK47).
- Küçük çocuğu ziyarete gelen kişi üstünden bir iplik parçasını bebeğin beşiğinin altına koyar. Buna uykuluk denir. Kişi gidince çocuk ağlarsa o iplik yakılıp tütsüye bebek tutulur (KK11).
- Nazar değen çocuğu evdeki büyükler kucaklarına alır, dua okur ve çocuğun yüzüne üfler (KK5), (KK12).
- Nazar için elemtereden aşağı olan bütün surelerle nazar suresi okunur. Sonra üç kere “ak göz kara göz gök göz çıksın gitsin tü tü tü” denir (KK28).
- Durmadan ağlayan çocuğa hem nazar hem de korku muskası yapılır. Muska ya çocuğun omuzuna ya beşiğe iliştirilir (KK9)
- Bil-diğin sureleri sırayla üçer defa okur çocuğun yüzüne üflersin. Sonra da çocuğun elini yüzünü yıkarsın (KK30), (KK31).

Yörede nazar değen çocuğa kurşun dökülür. Ayrıca yedi evin kapısından ve eşiğinden kıymık toplanır. Bir arada kıymıklar yakılır ve bütün ev ve beşik tütsülenir. Benzer diğer bir uygulama ise şöyledir. Eve gelen misafirler, evden yatmadan giderse elbiselerinden bir parça ve saçlarından bir parça alınır. Kül küreğinde yakılan bu maddeler bebeğin beşiğinin altında ve üstünde gezdirilerek tütsü yapılır (Akbulut, 2002, s. 14).

2.3.9. Lohusa ve Bebek Ziyareti İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

Kadın doğum yaptıktan sonra akrabaları, komşuları ve yakınları tarafından ziyaret edilir. Anneyi ziyaret ederek yeni doğmuş çocuğu görme, doğumun ilk üç gününden başlayıp kırkınıcı gününe kadar uzamaktadır.

- Doğum sonrası yakın akraba, komşu ve arkadaşlar anneyi ve çocuğu görmeye gelir (KK8).

- Karanfilli bol şekerli lohusa şerbeti hazırlanır. Ziyarete gelen küçük bir hediye ile gelir lohusanın başında beş dakika oturur. Buna “yoklatma” denir (KK8), (KK35).
- Lohusayı yoklamaya gelenlere özel bir şey ikram edilmezdi. Lohusa şerbeti yapılmazdı ama evlerimizde her şey boldu. Misafir boş kaldırılmazdı (KK46), (KK47).
- Kırmızı şekerden lohusa şerbeti ikram edilir (KK9), (KK12), (KK13), (KK14), (Kara, 2005, s.91)
- Gelenlere çay, kahve, lokum ikram edilir (KK50).
- Lohusayı yoklamaya gelen kişi yakınlık derecesine göre az ya da çok oturur. Geçmiş olsun demeye gelenlere süt ikram edilir (KK48).
- Lohusayı yoklamaya gidenler ilkin çorba ve muhallebi gibi bir şey getirir. Bebeği görmeye daha sonra hediye ile gidilir (KK46), (KK47).
- Lohusayı yoklamaya gelenler süt ve meyve gibi bir şeyler getirir (KK40), (KK41), (KK42).
- Bebeği görmeye gelenler, “ömrü uzun olsun, Allah analı babalı büyütsün, Allah iyi gün göstere” diye dua eder (KK9), (KK12), (KK13), (KK14), (KK35), (KK46), (KK47).
- Bebeği görmeye gelenler çocuk kıyafet pembe zıbın, erkekse mavi kıyafet alır (KK19), (KK20).

Lohusalara ve lohusa ziyaretine gelen konuklara “nöbet şekeri” denen kırmızı iri bir baklava dilimini andıran şekerin kaynatılması ile elde edilen çok tatlı ve sıcak bir içecek ikram edilir (Ağaoğlu vd., 2015, s. 212).

2.3.10.Kırk Basması İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

Loğusa ve bebeğinin doğumdan sonraki kırk gün içerisinde hastalanmasına “kırk basması” denir. Anne ve çocuğu bu dönemdeki hastalıklardan ve nazardan korumak için bazı inanma ve pratikler uygulanır. Örneğin anne ve çocuk kırk gün dışarı çıkmaz, ziyarete gelenlerden korunur ayrıca kendileri gibi kırklı kadın ve çocukla karşılaşmamaları istenir (Artun 2018, s. 183-184).

- Kırkı içinde kadın dikkat etmezse kırk başı / kırk başı olur (KK38), (KK46), (KK47).

- Kırk içinde çocuğa ve anneye kötü ruhların zarar vermesinden çok korkarız (KK35), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42).
- Bizim zamanımızda kırk basmak çok olurdu. Ama şimdi hastanede doğan bütün çocuklara niye kırk basmıyor, bilmiyorum (KK48).

2.3.10.1.Kırk Basmaması İçin Alınan Önlemler

- Kırklı kadın ve kırklı bebek yalnız bırakılmaz (KK1), (KK28), (KK29), (KK35), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42).
- Eskiden büyük evlerde çocuk yalnız kalmazdı. Başında ağzı dualı biri mutlaka olurdu. Şimdi çocuklar yalnız kaldı (KK46).
- Gelin ve çocuk kırk gün dışarı çıkmaz. Yoksa üç harfliler anneye ve bebeğe tebelleş olunur rahatsız eder (KK4), (KK28), (KK29), (Acar, 2011, s. 104), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 124).
- İki kırklı karşılaşınca banyo yaparsa bir şey olmaz (KK1).
- İki kırklı kadın karşılaşınca ya iğne değiştirirler ya da birbirlerine bir şey verirler. Kadınlar değiş tokuş ettikleri iğneyi kırk gün üzerlerinde taşırlar (KK15), (KK13), (Akman, 2000, s. 92), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 138).
- İki kırklı çocuk karşılaşınca çocukların omuzlarındaki iğneli nazarlık değiştirilir (KK13), (KK15).
- Loğusa kadın akşam bir eve giderse dönüşünde lohusaya bir dilim ekmek ile kömür verilir. Daha sonra ekmek sabahleyin bir köpeğe verilir (KK13), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 164).
- Çocuk ve annenin bir yere gitmesi gerekiyorsa ziyaret dönüşünde çocuğun kundağına bir parça ekmek konur (KK28), (KK31), (Kara, 2005, s. 91).
- Bebeğin bulunduğu odaya Kur'an Kerim konur. (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (Mazıcı, 2012, s. 164).
- Dışarı giderken çocuğun kundağına küçük bir ekmek konur (KK4), (KK12), (KK13), (KK39), (KK46), (KK47). Ekmek Kuranı Kerimin eşidir (KK13).
- Çocuğun kıyafetleri akşam ezanından önce alınır. Çocuğun bezlerini ay- yıldız görürse çocuğun hastalanacağına ve gece uyumayacağına inanılır (KK4), (KK9), (KK11), (KK13), (KK38), (KK39), (KK41), (KK41), (KK43), (KK53), (KK54).

- Çocuğun bezleri akşamleyin alınmazsa, çocuğun sağlıklı olmasını istemeyen biri gizliden çocuğun bezinin kenarını diker. Bu dikişi fark etmezsen çocuk günden güne iğne iplik gibi erir (KK53).
- Gün yarılanınca çocuğun çamaşırları toplanmazsa çocuğun ömrü kısılır (KK39), (Mazıcı, 2012, s. 163).
- Kırkı içinde torunlarımızın hazır bezini gündüz kendimiz atarız, kapıcıya attırmayız (KK41), (KK43).
- Kırklı bebek yalnız bırakılmaz. Odada yalnız bırakılması gerektiğinde sobaya veya ocağa yakın yere süpürge, kürek dayandırılır (KK1).
- Kırklı bebek odada yalnızsa beşiğe süpürge dayandırılır (KK1), (KK9), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29), (KK35), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK46), (KK47), (KK53), (KK54).
- Kırklı bebeğin bulunduğu odanın kapısının arkasına ya da çocuğun odasının herhangi bir yerine süpürge konur (KK4), (Mazıcı, 2012, s. 164).
- Kırklı bebek odada yalnızsa beşiğe maşa dayandırılır (KK12), (KK13), (KK46), (KK47), (Mazıcı, 2012, s. 164).
- Kırklı bebeğin beşiğinin altına at nalı konur. Bu işlem için çocuğun yalnız olup olmaması fark etmez (KK11).
- Beşiğin altına ya da çocuğun bulunduğu odaya bıçak konur (KK12), (KK53), (KK54), (Mazıcı, 2012, s. 164), (Kara, 2005, s. 60).

İki lohusa karşılaşınca bebeklerden ikisinin de gelişiminin olumsuz etkilenmemesi için lohusa kadınlar sarılıp helalleşirler. Bu sırada iki kadın da “biz gönlümüzü bozmadık, Allah korusun” der (Akbulut, 2002, s. 11).

Lohusa ve bebeğin ziyaretine gelen misafir kırk basmaması için bir miktar para vermelidir (Mazıcı, 2012, s. 163). Ayrıca gelen misafire evden ayrılırken bir şey verilmemelidir (Acar, 2011, s. 104).

Anne ve bebek kırklı iken dışarı çıkmak zorunda kalırsa anne beline anahtar takar, başına al yazma bağlar ve bebeğin kundağına çuvaldız koyar (Kara, 2005, s. 91).

2.3.10.2.Kırk Basmasının Belirtileri İle İlgili İnanmalar

- Kırk basan çocuk büyümmez. Günden güne düşer (KK47).
- İki kırklı karşılaşırsa çocuklardan biri büyümmez ve zayıflar (KK11).

- Kırk basan bebeğin rengi sararır (KK1).
- Kırk basan çocuğun bedeni zayıflar ama kafası büyür. Hastalıklı bir hal alır (KK13), (KK53), (Akbulut, 2002, s.11).

2.3.10.3.Kırk Basmasının Tedavisine Yönelik Yapılan Uygulama ve İnanmalar

- Kırk basan çocuk okutulur (KK1), (KK9), (KK12), (KK13), (KK28), (KK29), (KK35), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK46), (KK47), (Akbulut, 2002, s. 12), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 124).
- Kırk basan bebeğe muska yaptırılır (KK12), (KK53).
- Çocuğuna kırk basan kadınlar birbirlerinin bacalarından çiğ yumurta atar (KK13), (Savaş, 2007, s.11).
- Kırk basan çocuk Yıldız Türbesi'nde yıkanır (KK13).
- Kırk basan çocuk Safranbolu Kalealtı semtinde bulunan Eski Hamam'da mühürlü kurnada bulunan su ile yıkanır. Bu kurnada ulu bir zatın parmak izi (KK15), (KK16), (Akman, 2000, s. 92), ayak izi (Ağaoğlu vd., 2015, s. 138) olduğuna inanılır.
- Kırk basan çocuğun mühürlü kurnada üç kereye yıkanması gerekir. Bir yıkanmayla çocuk iyileşmez (KK37), (KK47).
- Yörede “vezlek” denilen salya sümük ağlayan, kırk basmış ya da nazar değdiğine inanılan çocuğun, mühürlü kurnada yıkanması gerekirdi. Bu kurna erkekler bölümünde olduğu için natır hanım mühürlü kurnadan bir bakraç su getirir bebeği kadınlar bölümünde yıkarlardı (KK15), (KK16)
- Kırk karıştığı için büyümeyen çocuk ocaklı evde, küllü su ile yıkanır (KK46).

Yörede kırk basmasını önlemeye yönelik diğer uygulamalar şunlardır:

Bebek kırkının karıştığı kadının ayak izine bastırılır. Ayrıca kırk basan kadının evinden tuz alınır ve bebek onunla yıkanır. Her iki işlem de kırk basan kadından gizli yapılır (Akbulut, 2002, s11).

Eğer anne ve bebek hiç bir önlem almadan çıktıysa gezdikleri yerler şerbetlenir (Mazıcı, 2012, s. 164).

Yedi evden toplanan yedi bez parçası ile bebeğe elbise dikilir (Ağaoğlu vd., 2015, s. 124).

2.3.11.Albasması İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

Lohusa kadına “Alkarısı, Albastı, Albis, Almış” adlarıyla bilinen kötü ruhun zarar vereceği düşüncesi Eski Türklerden günümüze kadar gelmiştir (İnan, 1986, s. 169).

Geleneksel kültürümüzde kırklı anne ve bebeğin ciğerlerini sökerek öldüren alkarısı; uzun boylu, dağlık saçlı, dişlek, uzun parmaklı ve tırnaklı, el ve ayakları küçük, bir dudağı yerde bir dudağı gökte, memelerini omzundan arkaya atabilen insan-hayvan karışımı bir yaratık olarak anlatılır (Acıpayamlı, 1974, s. 71).

- Al basması nazardan olur (KK45).
- Al basması diye bir şey bilmeyiz (KK1), (KK28), (KK37), (KK46), (KK47), (KK48), (KK50), (KK53), (KK54).
- Kırk içinde anaya al basar, kadın hasta olur, öldüğü bile olur (KK9).
- Yeni doğum yapan kadının ateşi yükselir yanakları al al olur. O zaman lohusa saçlarına kırmızı eşarp ve taç takar (KK35).
- Kırk içinde kadın ve çocuk hastalanır. Kadının yanakları kıpkırmızı olur. Bu durum, okumalık bir durumdur. Annem besmele çeker, “niyet ettim Allah rızası için Yasemin kulunun şifası için, el benden sebep senden, benim değil Fadime anamızın eli” diye başlar. Annem okuya okuya elini, albasmış kadının yüzüne sürer. Biz yokken hasta kadınlar evin kapısına, eşiğine niyet edip Allah rızası diye elini sürer (KK38).

Yörede al karısı inancı ile ilgili unutulmuş tasarım ve inanmalar kaynaklarda şu şekilde geçer. Al basan çocuğun kafatasının büyüdüğü düşünülür. Bu nedenle anne bebek gece dışarı çıkmaz. Kadın başına kırmızı bir yazma takar ya da yanına kırmızı bir parça kumaş alır. Ayrıca al basmasını önlemek için, cami yakınlardan kırk adet küçük taş toplanır. Bir kevgirin içine bu taşlarla birlikte sarımsak kökü, çorap şişi konur. Bunların üzerinden su dökülür, kevgirden geçen su başka bir kapta biriktirilir. Çocuk onunla yıkanır. Alınan bu önlemler kadının ve çocuğun kırklanmasıyla sona erer (Kara, 2005, s. 90-91).

2.3.12.Diğer Basmalar İle İlgili İnanma ve Uygulama

- Lohusa kırkı çıkmadan düğüne götürülmez. Aksi takdirde lohusa ile yeni gelinin kırkları karışır ve düğünü olan gelinin çocuğu olmaz (KK12), (KK38).

- Yeni doğurmuş kedi ile kırk karışır. Ben doğum yaptıktan sonra evin kedisi eniğini ağzına aldı, odama geldi. O sırada babaannem “eyvah bu kedi, uşakla gelini basarsa” diye kalbini bozmuş. Benim haberim yok ama uşak günden güne erimeye başladı. Büyükler okuttu, mühürlü kurnaya götürdü de çocuk iyileşti (KK46).
- Lohusa ahırda yeni buzağılamış ineğin üstüne varmaz (KK13).
- Kırk içinde eşinle birlikte olursan kırk basar (KK53).

Kırk içinde çocuğu hasta eden en önemli etkenlerden biri de adetli bir kadının çocuğun üzerine gelmesi ve çocuğun yüzüne bakmasıdır. Bu konu ile yörede elde edilen tespitler şunlardır:

- Adetli kadın bebeğin yüzüne bakarsa bebeğin yüzünde ve boyunda fısır fısır yara çıkar (KK9), (KK13), (KK37), (KK39).
- Adetli kadın bebeğin yüzüne bakarsa bebeğin yüzünde ve boyunda çıban çıkar (KK4), (KK11), (KK28), (KK29) (KK35), (KK46), (KK47), (KK48).
- Kaynana gelen misafirleri uyarır “üstünüz kirli ise bakmayın” der (KK11).
- Bile bile adetli kadın yeni doğmuş çocuğun üzerine giderse haram işlemiş olur. Sabinin hakkına girmiş olur çok günahdır (KK9), (KK37), (KK39).

Çocuğun yüzünde ve boynunda kızartılar oluştuğunda tedavi için;

- Çocuk Yıldız Türbesi’ne götürülür. Oradaki kadın çocuğu yıkar ve kurulamadan çocuğun üzeri giydirilir. Yıkayan kadına para verilir (KK13).
- Çocuğun üzerine gelen adetli kadının, çocuk yıkanırken çocuğun üzerine su dökmesi gerekir (KK53).
- Çocuğun saklanan ilk kakalı bezi çocuğun yüzüne sürülür (KK46), (KK47).
- Çocuğun yüzü kendi idrarı ile silinir (KK11).
- Bebeğin bezi -ister kırklı ister daha sonra- adetli bir kadın tarafından kullanırsa çocuk günden güne erir (KK12).

2.3.13.Kırklama İşlemi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

Kırklama işlemi doğumdan sonraki kırkıncı gün ya da başka günlerde anne ve bebeğin özel bir törenle ve özel olarak hazırlanmış bir suyla yıkanmasıdır.

2.3.13.1.Kadının Kırklanması

- Kırklama işleminde önce anne kırklanır ki çocuk abdestli süt emsin (KK9), (KK11), (KK12), (KK13).
- Anne de çocuğa hazırlanan su ile kırklanır (KK9), (KK11), (KK12), (KK13), (KK19), (KK20), (KK24), (KK37), (KK46), (KK47), (KK48), (KK50), (KK54).
- Kadın kırklandıktan sonra namazına başlar (KK12), (KK37).

2.3.13.2.Bebeğin Kırklanması

- Çocuk kırk günlük olunca mutlaka yıkarız, kırklarız (KK19), (KK20).
- Çocuk kırklı olunca kırkını ölçüleriz/kırklarız (KK39).
- Çocuk yirmi günlük olunca yarı kırk/yirmi kırk yapılır; kırk günlük olunca da son kırk/tam kırk yapılır (KK9), (KK11), (KK13), (KK28), (KK29), (KK46), (KK47), (KK48), (Akbulut, 2002, s. 11).
- Yarı kırk yirminci gün yapılır. Onun da hesabı şöyledir. Gecesi yirmi; gündüzü yirmi denilerek kırk sayılmasıdır (KK9).
- On günde bir yıkanır. Kırkına kadar çocuk en az dört kere kırklanır (KK9), (Akbulut, 2002, s. 11).
- Tekli sayı da kırklama işlemi yapmak daha iyidir. Ya otuz dokuz ya kırk birinci günde kırklanır. Kırk iyi saymayız (KK12), (KK13).
- On günde bir kırk yapılır. Son kırk da otuz yedinci gün veya otuz dokuzuncu günde yapılır. Tam kırkında kırklanırsa kırk basar denir (KK53), (KK54).
- Kalburun üzerine makas, soğan, sarımsak ve kırk fincan su koyulur. Fincan bulunamazsa çiğ yumurtanın kabuğu ile de kırk sayılabilir (KK1), (KK2), (KK13).
- Kırk suyu yumurta ile sayılırsa bebek yumurta gibi sağlıklı olur (KK1), (KK2).
- Kırk suyu yumurta ile sayılırsa çocuk yumurta gibi toplu olur (KK1), (KK2), (KK13), (Akbulut 2002, s.11).
- Kırk suyu demir kaşık ile sayılırsa çocuk demir gibi sağlam olur (KK53), (KK54).
- Kalburun içine tarak, bıçak, soğan kabuğu konur ve çocuğun başından aşağı dökülür (KK9).
- Kalburun içine soğan, sarımsak, tarak, makas, tığ konur ve çocuğun başından aşağı dökülür (KK4).

- Kalburun içine iğne, makas, kaşık, sarımsak, soğan, yüzük, nohut konur ve çocuğun başından aşağı dökülür (KK23).
- Çilingir içine anahtar, araba anahtarı, çatal, kaşık, sarımsak ve soğan konur ve çocuğun başından aşağı dökülür (KK23), (KK40), (KK42).
- Kalburun içine çocuğun kısmeti açık olsun diye anahtar, sarımsak, ayna ve kırk su sayılır, bakır tas ile çocuğun başından aşağı dökülür (KK53).
- Kırk kaşık su sayılır içine altın atılır. Çilingirden dökülür. Bu sırada hep dua okunur (KK28), (KK29), (KK37), (KK46), (KK47), (KK48).
- Kırkında yıkanırken çocuğun durulama suyuna kırk bir fincan su sayılır ve anne altın yüzüğünü atar (KK11).
- Kimi kaşıkla, kimi fincanla kimi bardakla kırk su sayar; kimi de sağ elinin işaret parmağını kırk defa suya batırıp çıkartarak suyu hazırlar. Suyu bu yöntemlerle saymak çilingirden geçirmekten daha etkilidir (KK13).

2.3.13.3.Kırklama ve Çocuğu Yıkama İle İlgili Diğer Uygulamalar

- Kırk suyunu dökerken çocuğun ayaklarından başına doğru suyu dökersen ve suyu çocuğun başında bitirirsen çocuğun saçları uzar; suyu başından ayağına doğru döküp, suyu çocuğun ayağında bitirirsen çocuk ayakkabıyı, çorabı çok eskitir (KK53), (KK54).
- Kırk suyundan biraz alınır kadının ve çocuğun evde bahçede gezdiği yerlere serpilir (KK53), (KK54).
- Kırklamadan kalan su, ekmek sular gibi eve, beşiğe ve çocukların kıyafetlerine serpilir (KK13).
- Çocuk kırklandıktan sonra leğende biriken suyu akşamdan önce ayak değmedik bir yere dökülürdü. Kıyıya köşeye dökülürse çocuk hasta olur derlerdi. Şimdi banyodan akıp gidiyor (KK23), (KK29).
- Önceden bebeği ebe üç kere yıkardı. Son yıkadığında da bebeği kırklardı (KK38), (KK39).
- Eskiden kırkı içinde dışarı çıkmazdık. Şimdi çıkıyorlar. Kırklamayı da bilmiyorlar. Ama ben yine de torunlarıma kırk saydım.
- Kırkı içinde çocuk gün aşırı yıkanır (KK12).
- Kırkı içinde yıkanan çocuk parlar, çabuk büyür (KK13).
- Çocuk kırkı içinde kesinlikle doğduğu gün yıkanmaz (KK9), (KK37).

- Bebek ister kış ister yaz doğsun öğleden önce yıkanır, yıkama iş ikindi vaktine bırakılmaz (KK38), (KK39).
- Çocuğun boyu uzun olsun diye her banyodan sonra çocuk ayaklarından tutulup, baş aşağı yapılır ve boynundan tutulup hafif hafif sallandırılır (KK12), (KK53), (KK54).
- Çocuğun boyu uzun olsun diye çocuk her banyodan sonra tepetaklak yapılır (KK40), (KK42), (KK43), (KK44).

2.3.14.Lohusa ve Bebeğin İlk Defa Dışarı Çıkarılması

Yörede çocuk, kırkı çıktıktan sonra gezmeye götürülür. Çocuğun toplumla tanıştığı bu ilk ziyarette bir takım adet ve uygulamalar yapılır.

2.3.14.1.İlk Defa Ziyaret Edilen Yer ve Özellikleri

Kırklama sonrası ilk ziyarete kırk uçurma ve kırk gezmesi denilir. Ziyarete gidilen ilk ev, herhangi bir ev değildir. Evin kible tarafında olması ve variyetli insanların evinin olması tercih edilir. Böylelikle çocuğun ileride zengin ve hayırlı olacağı düşünülür (Türbedar, 2011, s. 92).

- Kırkımız çıktığı zaman kırk uçurmaya bir sevdiğimize giderdik (KK48), (KK50), (KK53), (KK54).
- Çocuk kırk birinci gün kapı önüne çıkartılır (KK11).
- Çocuğu senden daha zengin senden daha bilgili görgülü eve götürmen gerekir (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK9), (KK11) ,(KK35),(KK37) (K12), (KK13), (Akbulut, 2002, s. 13).
- Çocuğun ömrü uzun olsun diye uzak bir akrabamızın evine gideriz (KK50).

Ayrıca kırkı çıkan kadın komşuları dolaşarak yumurta toplar (Kara, 2005, s. 90).

2.3.14.2.Ziyaret Edilen Evde Yapılan Uygulamalar

- Oğlansa yüzüne sakalı ağarana kadar; kızsaa alnına saçları ağarana kadar yaşasın diye un sürülür. Ayrıca çocuğun koynuna yumurta konur (KK1), (KK2), (KK4), (KK8), (KK9), (KK11), (KK28), (KK29), (KK35), (KK37) (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43), (KK44), (KK46), (KK48), (KK53), (Akbulut, 2002, s.17)

- Bu işlem yapılırken “ak gün göresin, iyi gün göresin” diye hayır duası edilir (KK1), (KK2), (KK4), (KK8), (KK9), (KK11), (KK28), (KK29), (KK35), (KK37), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43), (KK44), (KK46), (KK48), (KK53),
- Unun yerine pudra da sürülür. Ama un sürülmesi daha iyidir çünkü un nimettir (KK9), (KK11).
- Geçmişte un yerine çocuğun yüzüne aksakallı olsun diye kül de sürülür (KK12), (Akbulut, 2002, s. 13).
- Gittikleri evde çocuğun kundağına ekmek konur (KK8), (KK52).
- Kavak gibi boy olası
Söğüt gibi döl yayası
Kazanılmış mal yiyesi
İyi gün göresi, diyerek kırk uçurmaya gittiği evdeki büyükler dua eder (KK38).

2.3.15.Kırk Mevlidi

Kırkı çıkınca bebek mevlidi okutulur. Mevlide kadınlar gelir. Bebek kucaktan kucağa dolaştırılır. Bebeği kucağına alan kadın dualar eder. Mevlide gelenler bebeğe kıyafet, para ve yakın bir akraba ise altın takılır. Bu tören çocuğun yedisinde de yapılabilir (Ağaoğlu vd., 2015, s. 123).

- Geçmişte mevlit yapılmazdı. Ancak günümüzde bebeğin kırkı çıktıktan sonra kadınlar arasında kırk mevlidi yapılıyor (KK1), (KK2), (KK9), (KK11), (KK13), (KK31), (KK33), (KK53).
- Bebek için önceden bir kutlama yoktu herkes ister kırk günlük ister on günlük ister beş günlük ufak hediyelerle lohusayı ve çocuğu ziyaret eder (KK39).
- Bebek mevlidi yapılır. Bebek, bebek ilahisi eşliğinde kucaktan kucağa gezdirilir. Törende bebeği kucağına alanlar maşallah, barekellah diyerek bebeğin yüzüne tü tüh der (KK4), (KK9), (KK46), (KK47), (KK48).
- Kırk mevlidi sırasında ilahi söylenir ve çocuk elden ele dolaşır. Bu sırada çocuğu kucağına alan misafirler çocuğun kundağına para sokar (KK28), (KK29).

Kırk mevlidinde okunan ilahi şöyledir:

Muhammed dünyaya geldi

Tabak tabak nurlar indi
Yüz bin kafir dine döndü
Muhammed doğduğu gece
Ol server geldiği gece

Ninni Muhammedim ninni
Ol serverim ninni ninni

Geldi meleklerin hepsi
Muhammede dürtapısı
Kapandı Cehennem kapısı
Muhammed doğduğu gece
Ol server geldiği gece

Ninni Muhammedim ninni
Ol serverim ninni ninni

Muhammed anneden düştü
Kafirlerin aklı şaştı
Kiliseleri yere göçtü
Muhammed doğduğu gece
Ol server geldiği gece

Ninni Muhammedim ninni
Ol serverim ninni ninni

Cennet kapısı açıldı
Aleme rahmet saçıldı
Hülle donları biçildi
Muhammed doğduğu gece
Ol server geldiği gece

Ninni Muhammedim ninni
Ol serverim ninni ninni

Hüri kızları geldiler

Muhammede yüz sürdüler
Ak sofudan kundak düzdüler
Muhammed doğduğu gece
Ol server geldiği gece

Ninni Muhammedim ninni
Ol serverim ninni ninni

Gördüm göbeği kesildi
Sünnet oldu, toz ekildi
Nurdan kundağa sarıldı
Muhammed doğduğu gece
Ol server geldiği gece

Ninni Muhammedim ninni
Ol serverim ninni ninni

Emine hatun annesi
Halime hatun tayası
Cümle peygamberler hası
Muhammed doğduğu gece
Ol server geldiği gece

Ninni Muhammedim ninni
Ol serverim ninni ninni

Yunus eder ey kardeşler
Akıtalım kanlı yaşlar
Secde kıldı dağlar taşlar
Muhammed doğduğu gece
Ol server geldiği gece

Ninni Muhammedim ninni
Ol serverim ninni ninni (KK28), (KK29).

- Kırk mevlidinde anne kucağında bebeğiyle tekbirle içeri girer. Hoca çocuğu kucağına alır ve bebek ninnisini söyler;

Aktaş diye belediğim ninni ninni
Tülbendime doladığım ninni ninni
Seni Hak'tan dilek dilediğim ninni ninni
Mevlam şu taşa can versin ninni ninni

Sonra,

Çağırın gelsin anneanesi ninni, denir çocuğu anneanesi kucağına alır.

Çağırın gelsin babaanesi ninni, denir çocuğu babaanesi kucağına alır.

Büyükleri varsa onlar da böyle çağrılır. Büyükler kucağına alınca;

O da onlara büyünce baksın ninni ninni
Evliyalar himmet etsin ninni ninni
Mevlam ömürler versin yavruma ninni

Sonra anne çocuğu kucağına alır. Ninni söylenirken anne ve çocuk misafir arasında gezer ve misafirler de çocuğu kucağına alır. Çocuk kucaktan kucağa gezdikten sonra hoca, anne ve çocuğun eline kına yakar ve bu sırada yine bir ilahi söylenir.

Dünyaya geldi bir melek
Yavrum dünyamıza hoş geldin
Kabul oldu duamız
Yavrum dünyamıza hoş geldin

Dokuz ay yolunu bekledim
Erkek mi kız mı demedim
Yavrum kundağını beledim
Dünyamıza hoş geldin

Dünyaya geldi bir melek
Kabul oldu bütün dilek
Allaha şükrederek
Yavrum dünyamıza hoş geldin (KK52).

3. BÖLÜM: ÇOCUKLUK ÇAĞI

Safranbolu’da çocuğun gelişimini sağlıklı devam ettirmesi ve sonradan meydana gelen sıkıntıları gidermek için pek çok uygulama ve inanmalar vardır. Çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimini yavaşlatan, engelleyen bedensel ve ruhsal eksiklikleri gidermek ve çocuğu nazardan korumak için dinsel- büyüsel pek çok uygulama mevcuttur.

3.1. Çocuğun İlk Tırnağının, Saçının Kesilmesi ve Dişinin Çıkması

Yörede yeni doğan çocuğa ait ilk tırnak, saç ve diş ile ilgili inanmalar çeşitlilik göstermektedir.

3.1.1. Çocuğun İlk Tırnağının Kesilmesi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

- Bebeğin tırnağını kırkı içinde kesmek iyi olmaz. Fakat çocuk gürbüz olur, eline yüzüne zarar verirse o zaman kesilebilir (KK1).
- Çocuğun tırnağı kırkı içinde kesilirse sertleşir. Çocuğa ellik giydirilir (KK11) , (KK47).
- Çocuğun tırnağının kesilme zamanı yoktur. Çocuk elini yüzünü yırtmaya başlayınca kesilir (KK7), (KK29), (KK35).
- Çocukların tırnakları altı aylık iken kesilir. Çoğu zaman çocuğun tırnakları cansız olduğu için kendiliğinden kırılırdı. Zaten yaşlılarımız kesmemize izin vermezdi (KK37), (KK39).
- Zengin olsun diye ilk kesilen tırnaklar babasının cebine konur (KK1), (KK11).
- Çocuk ilk tırnakları kesilirken babanın ceplerinden birine bozuk, birine kağıt para konur. Çocuğun aldığı para onun bahşişi olur (KK13).
- Çocuk hırsız olmasın diye çocuğun tırnakları kırk sonu, çocuğa babasının cebinden para aldırıldıktan sonra kesilir (KK39), (KK48).
- Çocuk dedesinin cebinden para alacak duruma gelince tırnağı kesilir (KK44).
- Çocuğun tırnakları kırk gün sonra babası tarafından kesilir (KK35).
- Çocuğun ilk tırnakları dayısına kestirilir (KK37).
- Çocuğun kesilen tırnağı gömülür (KK33).

3.1.2. Çocuğun İlk Saçının Kesilmesi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

- Yeni doğan çocuğun cansız doğum saçları konakla birlikte dökülür. Koyu saçları sonra gelir (KK48).
- Bir yaşına gelmeden çocuğun saçını kesmek iyi sayılmaz. “Çocuğun ömrü kısılır” denir (KK9), (KK37), (KK38).
- Bir yaşından sonra anne isterse çocuğun saçları gürleşsin diye sık sık kesebilir (KK37).
- İlk saç kestikten sonra tartmak; ağırlığı kadar altın vermek lazımmiş. Ama biz hiç yapmadık (KK12).
- Çocuğun saçını uzatmak iyi değildir. Çocuğun gücünü alır, çocuk büyüyemez (KK38).
- Çocuğun kesilen ilk saç beşiğinin altına koyulur (KK1).
- Anne özellikle kız çocuğunun saçlarını saklar (KK11), (KK14).
- Babası erkek çocuğunu ilk tıraş eden berbere bahşiş verir (KK22).

Ayrıca yörede çocuğun ileriki dönemlerindeki “saç bakımı” ile ilgili tespit edilen uygulamalar şunlardır:

- Çocukların saçlarına, asmaları budarken kesim yerlerinden çıkan su damlacıkları sürülür. Çocukların saçlarının sağlıklı uzaması için yapılan bu işlemde sürülen su damlacıklarının “asmaların ağlaması” sonucu olduğuna inanılır (KK53), (KK54).
- Çocukların saçlarına, bir kapta biriktirilen nisan yağmuru sürülür (KK53).

3.1.3. Çocuk Dişi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

3.1.3.1. Dişi Geç Çıkan Çocuklar

- Çocuk annesini emerse dişi çabuk ve kolay çıkar (KK1).
- Çocuğun dişleri çıkmadıysa eline pırasa ve havuç verilir (KK1).
- Dişi kaşınan çocuğun eline dişlik verilir (KK10), (KK52).
- Dişi kaşınan çocuğun eline yeşil soğan verilir, çocuk soğanı geveledikçe çocuğun damağındaki kaşıntı azalır ve çocuk rahatlar (KK37), (KK46), (KK47).

Ayrıca diş çıkaramayan çocuğa okutulmuş suyu içirilir ve hocaya götürülür (Mazıcı, 2012, s. 119).

3.1.3.2. İlk Diş İle İlgili İnanmalar

- Çocuğun ilk dişini anne mama yedirirken kaşıktan gelen çıt sesi ile fark eder (KK2).
- İlk alt diş çıkar (KK37).
- Önce üst diş çıkan çocuk aksi olur (KK13).
- Alt diş hayra üst diş şerre yorulur (KK9)
- Çocuk altı aylık iken ilk diş pirinç tanesi gibi çıkar (KK1), (KK13).
- Çocuğun ilk dişinin çıktığını gören kişi, çocuğun dişleri sağlam olsun diye bakır bir maşrapa veya bir bakır tabak hediye eder (KK1), (KK2), (KK8), (KK11), (KK13), (KK29), (KK37), (KK46), (KK47), (KK52), (KK53), (KK54).
- Çocuğun dişleri beyaz olsun diye çocuğun ilk dişini gören kişi çocuğa beyaz çamaşır alır (KK13), (KK29).
- Çocuğun ilk dişini gören kişi çocuğa az çok bir hediye alır (KK10), (KK39).

3.1.3.3. Diş Hediği /Buğdayı

Çocuğun beslenmesi ile ilgili olarak önemli bir biyolojik gelişme olan diş çıkarma; diş buğdayı, diş bulguru, diş hediği, diş aşısı adı verilen törenle kutlanır. Bu törenlerde çocuğun rızkını arttırma, yiyeceği kutsama ve çocuğun dişinin sağlam olmasına yönelik uygulamalar vardır (Örnek, 1977, s. 162-163).

- Biz diş buğdayı bilmezdik. Buraya Karabük'ten bir komşu geldi o yaptı. Sonra benim yeğenim de kendi çocuğuna yaptı (KK45).
- Diş buğdayı yok (KK37),(KK38), (KK39), (KK45), (KK46), (KK47), (KK53).
- Diş keşkeği yapılır, komşular davet edilir (KK9), (KK10).
- Mısır gibi patlasın diye mısır patlatılır, komşulara ikram edilir (KK54).
- Çocuğun ilk diş çıkınca diğer dişleri de tane tane çıksın diye keşkek kaynatırız (KK13).
- Günümüzde ilk diş çıkıca, diş partisi yapılır. Gelenlere diş şeklinde magnetler hazırlanır ve diş şeklinde yaş pasta yapılır (KK10), (KK35), (KK52).

- Diş buğdayı için aileler bizden profesyonel hizmet alıyorlar. Aile ister evini isterse tuttuğu bir kafeyi “ilk diş temalı” süslememizi istiyor. İkram, müzik, ortamı süsleme, fotoğraf çekimi ve misafir için hazırlanan diş şeklinde hediyeler organizasyon şirketimize ait oluyor. Anne isterlerse buğdayı kaynatıp ikramların arasına koyular. Diş partileri genelde öğle saatlerinde kadınlar arasında düzenleniyor (KK34).

3.1.3.4. Diş Çöreği

- Çocuğun ilk diş çıkınca evde cevizli çörek yapılırdı. Çöreklerden birinin içine boncuk konurdu. Boncuk kimde çıkarsa o kişi bebeğe hediye alırdı (KK11).

3.1.3.5. Çocuğun İlk Defa Dişinin Dökülmesi

- İlk düşen diş gömerdik. Aslında saklamak lazımmış kök hücresi tedavisinde iyi olurmuş (KK35).
- İlk düşen diş dama atılır (KK8), (KK13), (KK29).
- Yeni çıkan dişler taş gibi olsun diye, düşen diş cami kovuklarında bulunan çakıl taşlarının arasına koyulurdu (KK29), (KK37), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41), (KK42), (KK43).
- Düşen diş ekmeğin içine konur ve köpeğe atılır. Atarken de “benim dişim doğru bitsin köpeğin diş eğri olsun” denir (KK11), (KK13).
- Düşen diş ekmeğin içine konur ve köpeğe atılır. Atarken de “senin dişin düşsün benim dişim çıksın” denir (KK13).
- Çocuğun ilk üst diş düşüyse dama, ilk alt diş düşüyse ahıra atılır (KK9).

Yörede düşen ilk dişin okul ve camiye gömülmesi gibi farklı uygulamalar da mevcuttur (Mazıcı, 2012, s. 119).

3.2. Çocuğun Emeklemesi ve Yürümesi

Bazı çocuk bir yaşına girmeden bazıları ise bir yaşından sonra yürür. Beklenen dönemde yürümeyen çocuklar için bazı inanma ve uygulamalar vardır.

- Zayıf çocuk daha kolay yürür (KK39).
- Çocuk dokuz aylık iken yürümesi gerekir yürümezse ya da yürürken durmadan düşerse iki bacağı ip ile bağlanıp “kösteği kesilir” (KK9), (KK12), (KK13), (KK35), (KK37).

- Cuma namazından çıkan ilk kişi bir derya/daire çizer. Dairenin içine çocuğu koyup toprağa bıçak saplar. Namazdan çıkan başka biri koşarak gelip çocuğu “gel yavrum” diyerek çağırır. Eğer çocuk düşmeden bıçağı alıp gelirse, yakında yürüyeceğine inanılır (KK1).
- Cuma namazından çıkan ve ayağına çabuk bir adam eline bıçak alır ve yürüyemeyen çocuğun etrafına bir daire çizer. Daire içinde kalan çocuğun iki bacağından arasından daireyi ikiye böler gibi yapar (KK8), (KK11), (KK46), (KK47), (Mazıcı, 2012, s. 117). Ayrıca çocuğun iki bacağından arasından daireyi bölen kişiye ne yaptığı sorulur. O da çocuğun adını söyleyerek “..... kösteğini kesiyorum” der (KK11).
- Çocuk yürüyemezse ve çok düşerse kösteği kesilir. Çocuğun iki bacağından arasına ip bağlanır. Cuma vakti ağzı dualı biri tarafından bu ip kesilir (KK38), (KK41).
- Cuma vakti merdiven başında çocuk kollarından tutulup kibleye doğru sallandırılır. Bu sırada “selaya destur selaya destur selaya destur” denir. Ayrıca bir bıçak yere saplanır ve çocuğun bıçağı alması istenir (KK29).
- Çarşamba günü yürürken çok düşen çocuğun ayaklarına ip bağlanır. Bu ip ve çocuğun eski ayakkabısı kapı eşiğinde kesilir. İşlem bittikten sonra kesen kişi “ben filancanın kösteğini kestim” der (KK53).
- Cuma günü sela vakti kibleye doğru çocuk koltuklarından tutularak sallanır. Bunu yaparken de üç kere “saldım selaya yürüsün gelecek cumaya” denir (KK53), (KK54).
- Yürümeyen çocuğa yedi evden toplanan yiyeceği yedirmek de çok faydalıdır (KK1).
- Çocuk vitaminsizlikten zayıf kalırsa yürüyemez ya da yürürken düşer. Tedavi için doktora götürülür (KK35).
- Çocuğun bacaklarına zeytin yağ sürülür ve çocuk güneşe çıkartılır (KK12), (KK13).
- Yürüteç alınır (KK50).
- Geçmişte yürüyemeyen çocuklar Safranbolu Akçasu Mahallesi’nde Ulu Kavak mevkiine giden yol üzerinde U şeklinde, at nalı biçimindeki ize bastırılmış (KK5).

Yörede U şeklinde, at nalı biçimindeki bu izlerle ilgili iki görüş vardır. Kimilerine göre Hz. Ali'nin atının ayak izi, kimilerine göre Hızır aleyhisselamın atının izidir. Hıdırellez günü buraya yapılan ziyaret sonrası çocukların çabuk yürüyeceğine inanılır (Akman, 2000, s.100).

Nebioğlu Köyü'nde bulunan Düz Türbe 'ye gidilir ve dua edilir (Akman, 2000, s. 95).

Ayrıca araştırma alanımıza komşu olan Eflani ilçesinde ise çocuğun dedesi pazartesi alışverişten gelince merdiven başına bıçak saplar. Daha sonra dede torununu bu bıçağın etrafında elinden tutarak yürütür. Sonra okur üfler ve “ben senin kösteğini kestim” der (KK44).

3.3. Konuşamayan, Konuşması Geciken Çocuk ile İlgili İnanmalar ve Uygulamalar

- Çocuğun beyni/bıngıldağı bir yaşına kadar anca sertleşir yani dolar. Çocuk da o zaman konuşmaya başlar (KK9), (KK11), (KK13), (KK35).
- Çocuk konuşamaz, harfleri toparlayamaz. Kekeş denir (KK37), (KK38), (KK41), (KK44).
- Erkek çocuk biraz geç konuşur (KK12).
- Geç konuşan çocuk sinirli olur (KK48).
- Anne ya da babaanne çocuğu sırtına alır ve yedi evden ekmek, şeker, bisküvi gibi şeyler toplar. Akşam ezanından önce toplanan bu yiyecekler çocuğa yedirilir. Bu işleme dil dilenmek (KK28), (KK29), (KK35) ya da dil toplamak (KK1), (KK2), (KK11), (KK12), (KK13), (KK39), (KK46), (KK47) denir.
- Geçmişte heybe ile dil toplanırdı. Heybenin bir tarafına çocuk, bir tarafına toplanan yiyecekler konurdu (KK1).
- Bebek sırtta alınıp kırk evden dil toplanırdı (KK37), (KK38), (KK41), (KK44).
- Kız çocuğu konuşmadığı zaman tartısız etin (teraziye konmayan et) üzerinden üç Cuma geçer. Üçüncü cumadan sonra et az az çocuğa yedirilir (KK1).
- Konuşmayan çocuğun annesi sığırı güden çobana yöre tabiri ile hergeleye ekmek verir. Akşam çobanın geri getirdiği ekmek çocuğa yedirilir (KK37).
- Hayvanın çanından çocuğa su içirilir (KK11).
- Kuş yalağından çocuğa su içirilir (KK28), (KK54).

- Konuşamayan çocuğa “kesmesi var” denir. Böyle çocukların dili çıkmaz, dilin gergisi jiletle kesilir. Dilin kesmesi kesildikten sonra çocuğun ağzına bir kaşık şeker verilir (KK12).
- Konuşmayan çocukla durmadan konuşulur, çocuğa kitap okunur (KK10), (KK35), (KK52).

3.4. Ninni

Ninni çocuğu susturmak ve rahatlatmak için söylenen rastgele söylenmiş sözler değildir. Ninni anne ve bebek arasında iletişimi kuvvetlendiren çocuğun kazanması istenilen değer yargıları ile ilgili ilk mesajları veren ezgili şiiirlerdir (Çoşkun 2013, s. 499).

Genellikle ninnilerin nakarat gösteren sonları “Uyusun da büyüsün”, “ninni kuzum ninni”, “ninni yavrum ninni”, “hu hu”, “eeee...” ninnilerin kalıp ifadeleri ile biter (Elçin, 1986, s. 271).

- Hu benim oğluma İllallah
Uyur da büyür inşallah
Mektebe gider inşallah
Asker olur inşallah
Eeee eeee eeee benim oğluma (KK28).
- Dandini dandini danasına bak
Partal papuçlu anasına bak
Nazar değenin papucuna çak
Eeee eee eeee (KK1).
- Hu hu hu Allah
Sen uykular ver Allah
Oğlum büyüsün İnşallah
Herkes desin Maşallah
Hu hu hu (KK48).
- Nenni de yavrum uyusun
Mini mini yavrum büyüsün
Tıpış tıpış yürüsün

Mektebe gitsin okusun (KK29).

- Uyusun da büyüsün nenni
Tıpış tıpış büyüsün nenni
Babası şeker götürsün nenni
Bu da yesin bitirsin nenni (KK38).

- Hu hu hu kuşu
Derelerin su kuşu
Çerden çöpten yuvası
Şeker de götürsün babası
Hu hu hu (KK38), (KK39).

- Hu hu hu kuşu
Derelerde su kuşu
Çalılıkta yuvası
Lokum getir babası
Eeeee eeee (KK43).

- Hu hu hu kuşu
Tutamadık su kuşu
Çalılıkta yuvası
Mama getir babası
Hu hu hu hu (KK38).

- Eledim eledim
Hölük eledim
Kınalı beşikte
Bebek beledim
Asker eyledim
Eeeee eeee (KK53).

- Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı
Eeeeeee eeee (KK53).

- Dandini dandini danalı bebek
Elleri kolları kınalı bebek
Anası babası çok sever
Eeee eeee (KK53).

- Dandini dandini danalı bebek
Elleri kolları kınalı bebek
Dağlara gittim dağlar uyur
Eve geldim kızım uyur
Eeeeeee eeee (KK52).

- Uyusun da büyüsün ninni
Koşa koşa yürüsün ninni
Kocaman olsun ninni
Tıpış tıpış yürürsün ninni (KK27).

- Karşiki bağ bizim olsun
Yaprağı üzüm olsa
Yavrum yatmış uyumuş
Yastığı dizim olsa
E, e, e...(KK38).

- Yük dibine yerin ettim ninni
Üstüne al halı örttüm ninni
Sesin ile sabah ettim ninni
Ninni paşam benim paşam ninni
Yatırayım ak pamuğa ninni
Evlerinin önü mektep
Mektepte okurlar tebbet
Bebeğin adı Ahmet
Ninni paşam benim paşam ninni

Yatırayım ak pamuğa ninni (KK29).

Ninni olarak alanda tespit ettiğimiz bu dizeler Safranbolu’da yapılan kına gecesinde misafir dağıldıktan sonra kıza yakınlarıyla kına yakılırken ağır üslupta okunan kına türküsünün güftelerinin bir bölümüdür*

3.5.0-1 Yaş Arası Çocukların Davranışları İle İlgili İnanma ve Uygulamalar (Uykusunda Gülmesi, Ağlaması, Bacağının Arasından Bakması, Korkması vb.)

- Yatan çocuğun üzerinden başka bir çocuk atlarsa çocuğun kısa kalacağına inanılır (KK9), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 126).
- Bebek uykusunda gülüyorsa meleklerin güldürdüğüne inanılır (KK8), (KK47).
- Çocuk annesini alnındaki sakarından/işaretinden tanıdığına inanılır (KK9).
- Çocuk bacaklarının arasından bakarsa misafir geleceğine inanılır (KK24).
- Yürüyen çocuk emeklerse misafir çağırıyor, denir (KK38).
- Çocuğun boyu metre ile (Ağaoğlu vd., 2015, s. 126) ya da karış ile ölçüldüğünde uzamaz (KK13).
- Bazı çocuklar bereketli olur. Çünkü meleklerle en yakın kullar onlardır (KK9).
- Bebek öpülmez. Koklanır (KK38), (KK39).
- Çocuk kucağa alışırsa yıpranır (KK53).

Yörede çocuklar ile ilgili diğer inanmalardan bazıları ise şunlardır:

Çocuk babası gelmediği halde babam geldi derse babası akşam sinirli gelir. Çocuk boynuna tespih takar gezerse babası borçlanır. Çocuklar kovalamaca oynarsa dolu düşer. Bir çocuk düğmesini her zaman aşağıdan yukarıya doğru iliklerse çocuğun yükseleceğine inanılır (Mazıcı, 2012, s. 162-164).

Erkek çocuğun başında bir tane saç kıvrımı varsa tek, iki tane kıvrım varsa iki kere evleneceği söylenir. Ayrıca çocuğun saç kıvrımları alnına yakınsa çocuğun akıllı ve uyanık olacağına inanılır (Kara, 2005, s.161).

3.6.Çocuklara Yedirilen Yemekler

* Ayrıntılı bilgi için bkz. Ataman, A. (2009). *Safranbolu türküleri ve oyun havaları*. Yay. Haz. S. Şenel, Safranbolu: Seçil Ofset Matbaacılık.

Çocuk dört beş aylık iken besinlerin tadını tanıması ve vitamin alması için ek gıdalara başlatılır Yörede özellikle çocuğun ilerde güçlü kuvvetli olması için özel tarifler bulunmaktadır.

- Çocuk dört aylık iken ek gıdaya başlatılır (KK35).
- Çocuğun ağzına sorak verilir. Nişastadan yapılan koyu mama, ekmek lapası, yumuşak yemekler bir tülbenttin köşesine koyulup burkulur, çocuğun ağzına verilir (KK11), (KK13), (KK24), (KK27), (KK53).
- Zayıf çocuğa pekmez, yumurta ve süt karıştırılıp verilir (KK8), (KK35).
- Geceleyin uyku sersemi iken annelerimiz bize süt içirirdi (KK25).
- Çocuk dört beş aylık iken anne, pişirdiği yemeğin suyunu azcık çocuğun diline değdirir. Böylelikle çocuk ilerde yemek seçmez (KK19).
- Özel bir şey yapılmaz, biz ne yersek çocuğa onun suyu verilir (KK1),(KK4)
- İlk çocukta biraz tecrübesiz olursun. Çocuğun boğazına kalacak diye korkarsın vermezsin. Öyle çocuk sonra iştahsız olur (KK40), (KK41), (KK43), (KK50).
- Çocuklara tabağındaki yemekleri ve önündeki ekmekleri yesin diye arkadan ağlar, aklın orda kalır, derdik. Şimdi her şey çöpe atılıyor (KK4), (KK14), (KK37).
- Tereyağı, bal, Hindistan cevizi ve bazı baharatlarla kötek hazırlanır (KK16), (KK35).
- Un kavrulur, içine tereyağı ve şeker koyulur ve Hindistan cevizi adı verilen ceviz büyüklüğünde kahverengi sert meyve rendelenir. Bu şekilde hazırlanan kötek karın ağrısına iyi gelir (KK1), (KK9), (KK37).
- İş yaparken hemen yorulan, çabuk hastalanan ya da iş yaparken beceriksizlik gösterenlere “sen hiç kötek yemedin mi?” denilir (KK16), (KK35), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 212).

Yörede bir çocuk beslenmesi ve farklı bir kötek tarifi dikkat çekicidir:

“Hanımınem bacayı tüttürecek tek oğlan gördüğü için el bebek gül bebek besledi. Kötek kabuğu ayıklanmış ve kavrulmuş badem ve tereyağı, pudra şekeri, Hindistan cevizi, çeşitli baharatlar, miyane ve şeker dibekte dövülerek elde edilir. Kabuğu çıkmış kabak çekirdeği cebimden eksik olmazdı” (Kuş, 2010, s. 23).

3.7. Çocukların Terbiyesi İle İlgili İnanma ve Uygulamalar

- Çocuklarımız komşularımıza da hizmet ederdi. Komşu kadına, teyze demezdik. Onlara da Rabia ana, Havva ana derdik (KK14), (KK26), (KK47), (KK48).
- Babalar çocuklarını büyüklerinin yanında kucağına almazdı (KK25).
- Büyüklerin yanında ne çocuğa kızılır ne de çocuk sevilirdi (KK46), (KK47).
- Çocukları evdeki uslu yaşlılar büyütürdü (KK51).
- Kız çocukları küçükten ev işlerine yardım ederdi. Beni beşi bitirince terzilik öğrenmem için terziye gönderdiler (KK26).
- Kız anadan öğrenir dürü dürmeyi oğlan babadan öğrenir saruk sarmayı. Anasına bak kızını al, düzenine bak bezini al, derlerdi (KK9).
- Kızardık çocuklara, kulaklarını da çekerdik. Ben üzülünce kaynanam “tavuğun bastığı civciv ölmez”, derdi (KK46).
- Büyüklerimiz bağdaş kurarak yemek yedi biz onların yanında dizlerimizin üzerinde yedik. Büyüklere yemeğe başlamadan yemeğe başlamazdık (KK5), (KK35).

“Torunlar babaanne ve anneanneye haminne, dedeye bey baba derlerdi” (Kuş, 2010, s. 53).

3.7.1. Yörede Çocukluk Döneminde Tespit Edilen Bazı Uygulamalar ve İnanmalar

Safranbolu’da yöreye özgü olduğu tespit edilen uygulamalar günümüzde kısmen devam etmektedir.

3.7.1.1. Besmele Töreni

- Dört yaş dört ay dört gün olunca aile, kadınlar arasında mevlit okutur. Bismillah çekme deriz. Hoca çocuğa bismillahirrahmanirrahim söyler. Anne gelenlere börek çörek ikram eder (KK11), (KK12), (KK13), (KK14).
- Ben güzel giysilerimi giyip, hoca hanımın karşısına oturmuştum. Hocanın söylediklerini tekrarlamıştım. Subhaneke gibi kısa bir sure de okumuştum (KK14).
- Dört yaş dört ay dört gün olunca “bismillah töreni” yaparız. Bir çocuk besmele çekerse yedi sülale ayağa kalkarmış. Bu nedenle bismillah törenine çok önem veririz. Hoca çocuğa üç kere besmele, üç kere kelime şahadet bir kere de elif be

okutur. Çocuk o gün güzel kıyafet giyer, herkesin elinden öper. Onlar da çocuğa hediye verir (KK48).

- Dört yıl dört ay on günlük olunca besmele çekme günü yapılır. Çocuk hocanın önünde besmele çeker. Daha sonra hoca kısa sureler okur ve çocuk da tekrar eder (KK51).

3.7.1.2. Kapı Kızı

Safranbolu’da ailelerin yanına yerleştirilen “kapı kızı” adı verilen bir anlamda evlat edinildiği ifade edilen çocuklar olduğu belirtilmiştir.

- Köylerde durumu iyi olmayan ailelerin 8-9 yaşlarında kız çocukları Safranbolu’daki ailelerin yanına yerleşir. Aile onu ilkokula gönderir. Bazı aileler kötü davranırken bazı aileler öz kızlarından ayırmaz. O evin görgüsünden faydalanır. Evler bayırda olduğu için çarşıya gitmesi uygun olmayan evin hanımları bu kızları ulak olarak kullanır. Kapı kızlarını hor görenler “çalı çırpıdan odun olmaz, kapı kızından kadın olmaz” der. Ancak kapı kızı ilerde kendisine uygun biriyle evlendirilir (KK6).
- Kapı kızı evin çocuklarından ayrılmazdı. Evlenene kadar evin hizmetinde bulunurdu. Bu kızlar ailesi tarafından bu evin görgüsünü alsın iyi bir evlilik yapsın diye köylerden getirilirdi (KK51).
- Bu kızlar evin her işini yapan beslemelerdi. Bazı aileler çok eziyet ederdi duyardık. Kapı kızı sofraya oturmaz, hizmetçi gibi kullanılırdı. Çerden çöpten odun olmaz, kapı kızından adam olmaz, denilirdi (KK12), (KK13), (KK14).
- Kapı kızı zengin ve kalabalık ailelerin evlerindeki yardımcı kız, beslemedir. Ailelerin her işine yardım eder, sofradan ayrılmazdı. Kardeş gibi büyür düğünü yapılırdı. Evlense de o eve hizmete devam ederdi. Hatta kocası bile o eve hizmet ederdi (KK35), (KK38), (KK39).

3.7.1.3. Çoban Çocuklar

- Dedem erkek çocuklarını çobanlık için alırdı. Bağda bahçede de çalışırlardı. Aynı evde kalmazlardı ama aynı bahçe içinde başka evde kalırlardı. Annem yemeklerini verirdi. Babaannem terziydi onlara da kıyafet dikerdi (KK38).

3.7.1.4. Ergenliğe Geçiş

- İlk aybaşından sonra anne kızını bir altının üzerinde yıkar ve abdest aldırır. Abdest aldırıldığı kızına daha sonra üç kulhu bir elham okutturur (KK14).
- Kısmeti bol olsun, bahtı aydınlık olsun, diye anne kızını ilk adet bitiminde içine altın attığı su ile yıkar (KK1), (KK2), (KK28), (KK29), (KK35), (KK38), (KK39), (KK42), (KK43), (KK44), (KK46), (KK47), (KK53), (KK54).
- Kadınlar kız çocuklarına “kiren dalına çıktın mı” şeklinde ergenliğe girip girmediklerini sorar (KK11), (KK53), (KK54).
- Kadınlar ya da kızlar kendi aralarında “kirenden düştün mü” ya da “ben kirenden düştüm” şeklinde şifreli konuşur (KK12), (KK29), (KK43), (KK46), (KK47).
- Kıza “kirenden düştün mü” diye konu komşu sorar ancak kız annesi saklamayı tercih eder (KK43).
- Kızlar ve kadınlar kendi aralarında “teyzen geldi mi” şifreli konuşur (KK50).
- Erkek çocuklarına abdest alacağı zaman içine altın atması söylenir (KK29), (KK53).
- Erkek çocukların bıyıkları terler, sesi kalınlaşır. “Gözel kızlar yanına geldi mi, şeytan aldattı mı” denir. Onlarla babaları konuşur (KK38), (KK46).
- Erkek çocuklarına yaşlı teyzeler “şeytan kızı geldi mi” diye sorar (KK53).

3.8. Bazı Çocuk Hastalıkları İle İlgili İnanış ve Uygulamalar

Hastalıklardan korunma, hastalıkların iyileştirilmesinde kazanılan deneyimler, dinsel ve büyüsel uygulamalar kuşaktan kuşağa aktarılarak halk hekimliğini oluşturmuştur. Halk hekimliğinde hastalık kavramı bireyin sağlık durumundaki bozulmalarla birlikte kısırlıktan, nazar değmesi gibi ve kötü ruhların verdiği bütün zararlı etkileri kapsar (Şar, 1992, s. 241). Yörede çocukluk döneminde yaşanan bazı hastalıkların tedavisi şunlardır:

3.8.1. Alerji

- Alerji olan çocuk okunur (KK12).
- Kaşıntı ocağı vardır. Orada küpürleme yapılır (KK31).
- Çocuğa yumurta yedirilmez (KK1), (KK29).

3.8.2. Ağız Yarası

- Çocuğun ağzının içi karadut pekmezine batırılmış kulak çöpü ile temizlenir (KK19).

3.8.3. Altını Islatan Çocuk

- 4-6 yaşında altına çiş yapan çocuğun el kol değişimi yapılır. Buna boyunu ölçmek de denir. Bu işlem yapılırken üç defa öpücük sesi çıkartılır (KK38), (KK39).

Ayrıca, Safranbolu Cabbar köyünde bulunan Çakman Türbesinin üst tarafında türbede meftun zatlardan birinin çıkardığı su, türbe içindeki ortası delik sütuna doldurulur. Bu su ağrıyan, rahatsız bölgelere şifa niyeti ile sürülür. Özellikle altını ıslatan çocukların bu su ile yüzü yıkanır (Korkmaz, 2019, s. 89).

3.8.4. Arpacık

- Buğday taneleri ile çocuğun gözünde çıkan arpacık okunur. Daha sonra o buğday taneleri suya atılır (KK28).
- Anne tükürüğü ile çocuğun gözünün üstünü ovalar (KK20).

3.8.5. Ateş

- Sirkeli bezle çocuğun ayakları ve ellerinin içi silinir (KK37), (KK38), (KK39), (KK40), (KK41). (ekle)
- Ateşi olan çocuğa ılık su banyosu yaptırılır (KK3), (KK8).
- Çocuk ateşlenince ince giydirilir, ılık suda yıkanır ve çocuğa ateş düşürücü şurup verilir (KK10).

3.8.6. Bağırsak Kurdu

- Çocuğa sarımsak yedirilir (KK28).

3.8.7. Boğmaca

- Çocuk doktora götürülür. Boğmaca olan çocuk tedavi olmazsa çocukta gelişim sıkıntısı olur (KK35).
- Boğmacada iltihap patlarsa çocuk rahatlar ve iyi olur (KK24).

3.8.8. Çok Ağlayan, Uyumayan Çocuk

- Çok ağlayan çocuk tuvalete ters oturtulup ağzına üç kere terlikle vurulur (KK39).
- Çarşamba günü ayakkabının tersi ile çocuğun ağzına vurulur (KK53).

3.8.9. Çıban

- Çıbanın üzerine lokum konur (KK31), (KK33).
- Soğan közlenir üzerine kapatılır, irin akar (KK25).

3.8.10.Çiçek

- Çocuk hasta iken yıkanmaz (KK11), (KK54).
- Yüzünü çizmesin, diye suçiçeği çıkartan çocuğa dikkat edilir (KK1), (KK2), (KK3).
- Çiçek çıkartan çocuğa baharatlı ve yumurtalı yedirilmez (KK9), (KK13).
- Çocuğa yoğurt yedirilmez (KK29).
- Çocuğa tatlı yedirilir (KK7), (KK19).
- Evde kızartma yapılmaz ve çocuğa yağlı yedirilmez (KK53).

3.8.11.Gaz Çıkarma

- Emzirdikten sonra çocuğun sırtını ya kucağımızda ya da dizimizde ovarız (KK40), (KK41).

3.8.12.Geyrek Batması

- Bu rahatsızlıkta çocuğun eğe kemikleri karnına battığı için çocuk çok ağlar (KK1).
- El ayak değişimi yapılır (KK1), (KK6), (KK8), (KK9), (KK35).
- El ile ayağı ölçülür (KK11), (KK13), (KK47), (KK48).
- El ayak değişimi/el ile ayağı ölçülmesi şu şekilde yapılır. Bebek yüzüstü yatırılır. Sol eli ile sağ ayak topuğu, sağ eli ile sol ayak topuğu çaprazlama birbirine değdirilir Daha sonra koltuk altlarından beline doğru hafif masaj yapılır. Bebek bir daha rahatsızlaşmasın diye beline kuşak sarılır bebek kucağa alınırken dikkat edilir (KK1), (KK48).

3.8.13.Göz Ağrısı

- Çocuğun gözleri çayın demi ile silinir (KK11).

- Gözü çapaklanınca ıslak bezle silinir. Yaşlılar “bunun okutması var” der. Ağzı dualı biri ya da biliyorsa anne çocuğu okur (KK27).
- Anne sütünü tülbentte sağıp çocuğun çapaklanan gözünü siler. Anne sütü çocuğun gözünü parklaştırır (KK12), (KK46), (KK47).
- Çocuğun gözleri gülsuyu ile silinir (KK29).

3.8.14.İshal

- Anne sütü almayan bebek isal olur. Çocuğa tuzlu su içirilir (KK35).
- Buğday nişastası sulandırılarak bebeğin ağzına aktarılır (KK13)
- Çocuğa pirinç lapası yedirilir, bol su içirilir (KK8).
- Çocuğa muz püresi yedirilir (KK10), (KK42), (KK50).
- Çocuğa yoğurt yedirilir (KK50).
- Çocuk biraz büyükse patates haşlaması yedirilir (KK12)
- Çocuğa ayva yaprağı kaynatılarak içirilir (KK13).

3.8.15.Kabakulak

- Kabak pişirilir, sıcak sıcak kulağa sarılır (KK13).
- Çocuğun kulağı, boynu ve boğazı zeytin yağ ile hafifçe ovulur (KK31).
- Çocuk ılık tutulur (KK9), (KK10).
- Kabakulak üzerine ocak karası sürülür (KK12).
- Önceden kabakulak üzeri mürekkepli kalem ile yazılırdı (KK47).
- Kabakulak üzerine yumurta ile kül karılıp sürülür (KK24).
- Yumurta kulağın arkasına sürülür ve ayva dibine gömülür (KK53), (KK54).

Yöreyi konu alan bazı kaynaklarda geçen kabakulak tedavisinde süt ve susam kaynatılarak lapa haline getirilir ve şiş yere sürülür (Acar, 2011, s. 101).

3.8.16.Kabızlık

- Yontularak küçültülen sabun çocuğun poposuna konur (KK12).
- Çocuğun poposuna zeytinyağı sürülür ama çocuğa zeytinyağı içirilmez (KK35).
- Çocuğa elma ve dut kurusu yedirilir. Çocuk küçükse bunların hoşafı içirilir (KK8).
- Çocuğa erikten yapılmış pestil suda bekletilerek içirilir (KK19).

- Çocuğun ayakları karnına doğru hareket ettirilir (KK52).

3.8.17.Karın Ağrısı

- Gaz sancısında çocuk toprağa yatırılır (KK11), (Acar, 2011, s. 99).
- Kimyon kaynatılıp çocuğa bir iki kaşık verilir. Anne de gaz yapıcı şeyler yemez ve kimyonlu çay içer (KK13).
- Çocuğun karnı ovulur, karnına bez sarılır (KK9).
- Çocuğun göbeğine bal konur (KK9).
- Çocuğun karnına sıcak havlu konur (KK32).
- Çocuğa her gün bir iki kaşık anason çayı verilir (KK46), (KK47).
- Çocuğa ılık şekerli su verilir (KK4)
- Çocuk koyun dışkısına (kemresine) yatırılır (Acar, 2011, s. 99).

3.8.18.Kızamık

- Çocuğa kırmızı şeker ya da bu şerbetten hazırlanan şerbet içirilir (KK2), (KK11), (KK13), (KK28), (KK29), (KK35), (KK53), (KK54).
- Çocuk ılık tutulur (KK2), (KK11), (KK13), (KK28), (KK29), (KK35), (KK53), (KK54).
- Kızamık olan çocuğa kırmızı giydirilir (KK48).
- Kızamık olan çocuğa su içirilmez (KK11), (KK13).

Geçmişte Anadolu’da kızamık, kızıl ve boğmaca gibi çocuk hastalıklarının salgın olduğu dönemlerde iki, üç baş sarımsak küçük bir torba içine konularak çocuğun boynuna asıldığı ve çocuğa balla karıştırılmış hatmi çayı içirildiği bilinmektedir (Gürbüz, 1982, s. 373).

3.8.19.Konak

- Çocuğun başındaki kabuklanmaya “uykuluk bastı” denir. Banyodan önce çocuğun başına yağ sürülür. Banyodan sonra kemik tarak ile başı taranır (KK10), (KK11), (KK12), (KK13), (KK29) .
- Karbonat suda ezilir ve bu su ile çocuğun başı silinir. Biraz bekledikten sonra çocuk yıkanılır (KK35).
- Konak, hastalık değildir her çocuğun başında olur. Çocuk sık yıkanırsa geçer (KK35).

- Çocuğun bingılacağı sertleştikçe konağı geçer (KK53).

Yörede uygulanan geleneksel diğer bir uygulamada ise kible yönünde olan fırınlardan alınan kömür yağda ezilerek çocuğun başına sürülür (Mazıcı, 2012, s. 161).

3.8.20.Kulak Ağrısı

- Çocuğun ağlayan kulağına annesinin sütü damlatılır (KK11), (KK35), (KK53).
- Çocuğun kulağına kız çocuk emziren kadının sütü damlatılır (KK13), (Acar, 2011, s. 99).
- Çocuk kulağının üstüne yatırılmaz (KK38), (KK39).

3.8.21.Öksürük

- Çocuğa öksürük şurubu içirilir (KK35).
- Çocuğun göğsüne gazete konur (KK9), (KK10).
- Çocuğa ıhlamur içirilir (KK26).
- Çocuğun sırtına tentürdiyot sürüldükten sonra bardak vurulurdu (KK35).
- Çocuk uyurken ayaklarının altına viks sürülür (KK52).

3.8.22.Pamukçuk

- Çocuğun ağzının pamukçuk olmaması için anne emzirmeden önce memesini karbonatlı su ile siler (KK9), (KK10), (KK12), (KK13), (KK35), (KK46), (KK47).
- Çocuğun ağzı karbonatlı su ile ıslatılmış beyaz bir tülbentle yavaşça silinir (KK14), (KK27).
- Çocuğun ağzının pamukçuk olmaması için çocuğu emzirdikten sonra bir yudum su verilir (KK10).

3.8.23.Pişik

- Çocuğun altı iyice temizlendikten sonra kurulayıp bezlemeye dikkat edilir (KK4).
- Çocuğun poposu sabunlu su ile silinir ve bezlemeden çocuğun poposuna pudra dökülür (KK2), (KK13).
- Çocuğun poposu has zeytinyağı ile silinir (KK37).
- Çocuğun sık sık altını değiştirilir ve çocuğa temiz bakılır (KK46), (KK47).

- Pişik kremi kullanılır (KK10), (KK29), (KK35).
- Anne sütü almayan çocuk çok pişik olduğu için çocuk emzirilmeye çalışılır (KK4).
- Çocuğun poposunu günümüzde kullanılan ıslak mendiller ve hazır bezler de yara yapar. Islak mendil yerine havlu peçete ıslatılıp çocuk temizlenmelidir (KK10).

3.8.24.Sarılık

- Erkek çocuklar daha çok sarılık olur (KK29).
- Sarılık olan çocuğu büyükler kakasından anlar. Çocuğun kakası yumurta sarısı gibi parça parça olur (KK13).
- Sık emzirilen çocuğun sarılığı çabuk silinir. O nedenle anne çocuğu sık sık emzirir. Eğer annenin sütü gelmiyorsa çocuğa ılık şekerli su verilir. Bu dönemde çocuk aç tutulmaz (KK13), (KK39).
- Çocuğun yüzüne sarı yazma örtülür (KK1),(KK2), (KK4), (KK9), (KK13), (KK28), (KK29), (KK35), (KK48).
- Çocuğun koluna sarı yün bağlanır (KK8).
- Çocuğun beşiğinin altına sarı bir şey konur (KK1).
- Çocuğun beşiğine sarı bez bağlanır (KK13), (KK35).
- Çocuğun yıkama suyuna altın atılır (KK35), (Ağaoğlu vd., 2015, s. 125).
- Hastanede ışık tedavisi uygulanır (KK10).
- Çocuk sarılık olmasın diye sık sık yıkanır (KK46), (KK47).
- Sarılık otunun suyu ile çocuk yıkanır (KK9).
- Sarılık geçiren çocuğa yağlı yedirilmez (KK37).
- Sarılık ocaklarına götürülür (KK1) , (KK29), (KK36), (KK37).
- Çocuk sarılık ocağında birbirine takip eden Çarşamba, Cuma, Çarşamba günleri üç kez yıkanır (KK53).
- Çocuk Yıldız Türbesi'nde götürülür (KK37).

Sarılık olan çocuk sarılık ocağında yıkanır. Buradaki ocaklı kadın çocuğu yıkamak için hazırladığı sıcak suyun içine yedi taş ve sülük kabukları atar. Ocaklı kadın, çocuğu bu su ile yıkarken bir taraftan da dua okur. Ocaklı kadının çocuğu yıkmasıyla çocuğun iyileşeceğine inanılır (Savaş, 2017, s. 11).

Safranbolu Çarşı Mahallesinde sarılık ocağı olarak bilinen bir evde “sarılık yıkama” işlemi yapılmaktadır. Geçmişte çok sık başvurulmuş bu yöntemde ocaklı kişi, sarılık olan bebeği yıkar ve bebeğe evin bahçesinden topladığı, bahçeden olmadığı zaman da aktardan aldığı civanperçemi bitkisini demleyerek içirir (Korkmaz, 2019, s. 66-67).

3.8.25.Siğil

- Siğil ocağı olurdu, kuşburnunun dalı ile okunurdu (KK1), (KK2).

3.8.26.Soğuk Algınlığı

- Küçük çocuk gözünden soğuk alır (KK28).
- Ayağının altına viks sürülür (KK29).
- Sıcak çorba içirilir (KK28), (KK29).
- Şurup içirilir, çok küçükse fitil koyulur (KK29), (KK52), (KK54).
- Terlemesi için çocuğa kalın giydirilir ve sobanın yanına yatırılır (KK13).

3.8.27.Yanık

- Sığırların iç yağları yakmadan eritilip dondurulur. Kullanılmadan önce yağ hafif ısıtılır ve yağın içine gazlı bez sokulur. Daha sonra bu gazlı bez ile yaranın üzeri kapatılır (KK38), (KK39).
- Yumurta sarısı yakılarak yağı çıkartılır ve yanığa sürülür (KK9).
- Yanığa toz şeker dökülür (KK33).
- Yanıklara yoğurt sürülür (KK11), (KK44).
- Yanık kremleri kullanır (KK10), (KK29).

3.8.28.Yara/Morluk

- Çocuğun yarasına ekmek çiğnenir, konur (KK9), (KK12), (KK13).
- Morluğun üzerine çiğ et konur (KK9), (KK35).
- Kanayan yaraya zeytinyağlı pamuk konur (KK31), (KK33).

Safranbolu ilçesinde çocukların yaralarına Sülük Gölü’nün yakınlarında bulunan toprağın kına gibi sürüldüğünde iyi geldiğine inanılmaktadır (Mazıcı, 2012, s. 135).

3.8.29.Yılancık

- Yılanıcıkta cildinde iltihaplı şişlikler olur. Bu şişlikler insanı yılan gibi sıkar. Eğer anne de yılanıcık hastalığı varsa doğum yaptıktan sonra kırk çıkar çıkmaz kırk birinci gün çocukta da yılanıcık çıkacağına inanılır. Böyle durumda çocuk kırklanır kırklanamaz çocuk yılanıcık ocağına götürülüp yıkatılır (KK40), (KK42)

Karabük ilinde yapılan başka bir uygulama ise şöyledir:

“Hastalanan bebek/ çocuk Karabük Kayabaşı Mahallesinde yılanıcık ocağında sıcak su ile yıkanır. Yıkanırken suyun içine yılanıcık taşı, bıçak, odun külü ve köpek kafatası koyulur. Hazırlanan su ile hasta tuvalette ters oturtularak yıkanır. İç çamaşırları ters giydirilir. Hastaya bu taşlardan biriyle üç yudum su içirilir. Bu işlemle bebekte nazar, büyü ve hastalık varsa gideceğine inanılır” (Korkmaz, 2019, s. 70-72).

3.8.30.Zayıf Çocuk

- Çocuğun vücudu saf zeytinyağı ile ovulur ve biraz güneşte kızsın denilir (KK39).
- Zayıf çocuk yöre tabiri ile “meydana gelmeyen çocuk” Yıldız Türbesi’ne götürülür. Oradaki kadın çocuğu Yıldız Dede’nin ayakucundaki ağacın dibinde yıkar. Kadın çocuğu ağacın etrafında üç kere dolandırır. Daha sonra çocuğun elbiseleri giydirilir. Ben çocuğumu kış iken götürmüştüm. Çocuk hasta olmasın diye kurularken türbedar “ıslak ıslak giydir” diye beni uyarmıştı (KK13).
- Dana köyde ocaklı bir teyze vardı. İki yaşında iken benim çocuğum çok zayıf ve vezlekti. Büyükler bu çocuğu yıkatmaya götür, dediler. Köydeki teyze çocuğu sabunsuz lifsiz yıkadı. Emeği sinsin diye teyzeye az çok bir şey verdim (KK37).
- Çarşamba günü anne büyükleriyle kasaba gider. Terazinin bir tarafına zayıf/hasta çocuk bir tarafına kemik konur. Çocuk kemikten ağır gelirse çocuk iyileşir (KK53).

SONUÇ

Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum ve çocukluk çağına ait uygulama ve inanmalar halkbiliminin önemli konularından biridir. Bu dönemlere eşlik eden uygulama ve inanmalar, yaşamın döngüsü içinde toplumsal yapının temel dinamiklerinin değişmesine bağlı olarak değişmiş, farklı uygulama alanları bulmuş ya da tamamen yok olmuştur.

“Safranbolu İlçesi Doğum Gelenekleri ve Çocukluk Çağı Uygulamaları” adlı bu çalışmada ilçede gerçekleştirilen alan araştırmaları halkbilimine özgü görüşme ve gözlem yöntemleriyle elde edilen bulgular yine halkbilimsel bir yaklaşım ile sınıflandırılmıştır.

Her toplumda olduğu gibi araştırma alanımız olan Safranbolu’da soyun devamı için yeni doğacak olan çocuklara ayrı bir ilgi ve özen gösterilmektedir. Çocuk, doğduktan itibaren belli bir aşamaya ginceye kadar gerek sağlıklı olması gerekse çevreden zarar görmemesi için itina ile büyütülmektedir.

Doğum öncesinde kadının hamile kalmasına yönelik uygulamalar halk hekimliği ve dinsel büyüsel içerikli uygulama ve pratiklerden oluştuğu saptanmıştır. Günümüzde bu yöntemler modern tıbbın yöntemleriyle eş zamanlı uygulanmaktadır. Safranbolu’da kadınların gebe kalma temennisi ile yaptıkları uygulamalar ile çocuğun sağlıklı yaşamasına yönelik yapılan uygulamalar benzerlik taşımaktadır. Bu uygulamalar daha çok türbe ziyaretleri ve adak adama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde gebelikten korunmak için tıbbi yöntemlere başvurulmaktadır. Ayrıca geçmişte uygulanan gebelik önleyici ve istenmeyen gebeliğin sonlandırılmasına yönelik geleneksel yöntemlerin az da olsa geçerliği devam etmektedir.

Doğacak çocuğun cinsiyeti her toplumda olduğu gibi Safranbolu’da da merak konusu olmuştur. Günümüzde çocuğun cinsiyeti dördüncü aydan itibaren modern tıp yöntemleriyle öğrenilmektedir. Bununla beraber çocuğun cinsiyeti belli olana kadar geleneksel veriler dikkate alınarak konu ile ilgili yorum ve tahminler yapılmaktadır. İlçede son yıllarda “cinsiyet törenleri” ile çocuğun cinsiyetinin toplu öğrenildiği organizasyonlar yapılmaktadır. Amerikan kültüründen gelen bu uygulama gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır.

Hamileliğin önemli bir bölümünü oluşturan aşerme döneminde kadına özenli ve saygı davranılmaktadır. Aşeren kadının canının çektiğinin verilmesi, temin edilmesine özen gösterilmektedir. Ayrıca bu dönemde çocuğun kişiliğini ve fizliğini etkileyeceği düşünülen davranış ve kaçınmaları anne adayları itina ile günümüzde de uygulamaktadır. Örneğin; anne adayının haram lokma yerse çocuğunun ahlaksız olacağı ya da güzele bakarsa çocuğunun güzel olacağına inanılmaktadır.

Safranbolu’da geleneksel doğum yöntemleri yerini hastanede doğuma bırakmıştır. Bu nedenle doğumun kolay olmasına yönelik uygulamalar günümüzde şekil değiştirerek devam etmektedir. Örneğin aile büyükleri doğuma giren kadının üzerinde bağlı bir şey bırakmamakta hatta geçmişte olduğu gibi anne adayının saç bağlarını çözmemektedir.

Günümüzde doğumlar hastanede yapıldığı için çocuğun eşi ve göbek kesimi ile ilgili inanma ve uygulamalara rastlanılmamıştır. Eş ve göbek kesimi ile ilgili tespitler geçmiş dönemlere ait veriler olmakla birlikte göbek bakımı ve göbek düşmesi ile ilgili adet ve inanmalar günümüzde de tespit edilmiştir.

Anadolu’da düşen göbek bağı ile ilgili benzer uygulamaların Safranbolu’da da yaşadığı ortaya konulmuş ve örnekleri incelenmiştir. Örneğin kuruyup düşen göbek çocuk okusun diye okulun, imanlı olsun diye caminin bahçesine gömülmektedir. Bu uygulamalarda çocuğun bir parçası olan göbeğin ayrıldıktan sonra da çocukla bağıni sürdüreceği ve “parçanın başına gelenin bütünü” de yani çocuğu da etkileyeceği düşüncesi yatmaktadır. Burada tespit edilen diğer bir nokta ise, ailenin çocukları için arzuladıkları gelecek planlarının değişmesidir. Önceden mala, hayvanlara, toprağa sahip çıksın diye ahıra atılan ya da sabana bağlanan göbek; bugün üniversite ya da fabrika bahçesine gömülmektedir.

Safranbolu’da çocuğa ad koyma işlemi genellikle İslami usullere göre yapılmaktadır. Çocuğun adı verilirken kulağına ezan ve kamet okunmakta, verilen isimlerin Kuran-ı Kerim’de olmasına dikkat edilmektedir. Ayrıca yerli dizilerin popüler karakterlerinin adları ilçedeki isim tercihlerini etkilemektedir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de lohusa kadına eski sağlığını geri kazandırma amacı düşüncesi görülmektedir. Hem annenin kendini toparlaması hem de anne sütünün hemen gelmesi için özel yemekler yapılmakta ayrıca buna yönelik bazı önlemler alınmaktadır. Lohusa kadının sıcak tutulması ya da sıcak çorbalar, şekerli

yiyecekler ve içecekler yedirilmesi gibi uygulamalara günümüzde sütü çoğaltan bitki çayları ve vitamin ilaçları eklendiği tespit edilmiştir.

Yörede kısmen yaşayan kırk basması inancı ayrıntıları ile çalışılmıştır. Kırk basması, doğumdan sonraki kırk gün içinde annenin ve/veya çocuğun sebepsiz hastalanmasına, çocuğun akranlarına göre küçük kalmasına hatta ölmesine neden olan bir durum olarak ifade edilmektedir.

Safranbolu’da kırk basmaması için uygulanan yasaklar ve kırklama işlemi günümüzde aile büyükleri tarafından titizlikle uygulanmaktadır. Kırklama işleminde doğumdan sonra onuncu, yirminci ve kırkıncı gün ya da yedinci, yirminci, otuz yedinci veya otuz dokuzuncu gün anne, bebek ve bebeğin çamaşırları yıkanmaktadır. Yörede birbirinden farklı kırklama suyu hazırlama yöntemleri tespit edilmiştir. Ayrıca kırk sonrası, kırk uçurma/kırk gezmesi adı verilen anne ve bebeğin bir yakınının evine gitmesi günümüzde özel hazırlıkların yapıldığı bir kutlama töreni şeklinde uygulanmaktadır.

Alan çalışmamızda kırk mevlidi olarak adlandırılan toplu bebek görme merasimi ailenin maddi durumuna göre organize edilmektedir. Kimi zaman organizasyon şirketlerinden destek alınmaktadır.

Safranbolu’da konuşamayan, yürürken sık sık düşen hatta yürüyemeyen çocuklar önce hastanelere götürülürken aile büyükleri tarafından geleneksel uygulamalar bazen açıktan bazen ise genç anneden gizli yapılmaya devam edilmektedir. Ayrıca bebeğin ilk dişinin çıkması, ilk tırnağının ve saçının kesilmesi ile ilgili farklı uygulamalar günümüzde de yaşamaktadır.

Bunlara ek olarak yöre kültüründe olmamasına rağmen iletişim araçları, sosyal medya gibi faktörlerin etkisiyle altı ay kınası, diş hediği törenleri yapılmaktadır. Hatta diş partisi adı verilen bir tören yapılırken kız çocuğuna kına yakılması gibi birbiri içine girmiş uygulamalar tespit edilmiştir.

Gelişen iletişim ve teknoloji ağı, farklılaşan ekonomik yapı değişime zemin hazırlamaktadır. Kültürün doğası gereği olan bu değişim çalışma alanımızda da gözlemlenmiştir. Çalışmanın geneline bakıldığında Safranbolu’da doğum gelenekleri ve çocukluk çağı ile ilgili inanış ve uygulamaların bir kısmının geçmişle aynı ya da

benzer olduğu, büyük bir kısmının ise günümüzde değıştiği, kısmen de olsa unutulduğu tespit edilmiştir.

Dinsel ve büyüsel nitelikli inanç ve uygulamalar yani manevi değerklerin daha az ve yavaş değıştiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra maddi alandaki kültürel öğelerinin değışimine de ayak uydurulmuştur. Örneğin, “organik pamuktan cilt dostu bebek giyim ürünleri” “anne kucağı kadar güvenli olduğu söylenen ergonomik beşik”ler bunlardan sadece bir kaçıdır.

Çalışmada tespit edilen inanış ve uygulamaların Anadolu’da ve tüm Türk dünyasında aynı ya da benzer şekillerinin olacağı düşünülmektedir. Bu durum konuyla ilgili karşılaştırmalı olarak yapılan bir çalışmada daha net olarak ortaya çıkacaktır.

Bu çalışma ile unutulmaya yüz tutmuş adetlerin tespit edilmesi ve kayıt altında alınması sağlanmıştır. Bu anlamda bireyin yaşadığı toplumun geçmişine dair bilgiler edinmesi amacına katkı sağlanmıştır.

Çalışmadaki veriler ışığında yöre insanının geçmişini öğrenme çabası ve geleneği yaşatma arzusu; bireyin yaşadığı toplumu algılayış biçimi aynı ya da farklı alandaki bilimsel çalışmalara da ışık tutacaktır. İnsan hayatının en önemli eşıği olan doğum ve buna bağlı inanma ve uygulamalar özelde bireyin genelde toplumun yaşam yolculuğuna eşlik eden en temel geleneksel bilgi ve deneyimlerini içerdüğinden önemli kültürel veriler olarak görülmüş ve bu anlamda Safranbolu ilçesindeki durumu ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, A. (1987). “Kastamonu’da Dini Folklor veya Dini Manevi Halk İlaçları”, *3. Milletlerarası Kongresi Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, C.4, S.4, s. 1-18.
- Acar, M. (2011). *Karabük ve Safranbolu Folklor*, Karabük: Karabük Valiliği Yayınları.
- Acar, M. (2011). *Karabük Safranbolu El Sanatları*, Karabük: Karabük Valiliği Yayınları.
- Acıpayamlı, O. (1974). *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnançların Etnolojik Etüdü*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Ağaoğlu, S. vd. (2015). *81 İlde Kültür ve Şehir Karabük*. İstanbul: Karabük Valiliği Neşriyatı.
- Akbulut, S. (1999). “Karabük İli Safranbolu İlçesindeki Doğum Adet ve İnanmaları”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 1-16.
- Akçiçek, E. (1989). “Türk Halk Hekimliğinde Sarımsak”, *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri 1988*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 9-32.
- Akın, B. (2011). “Alevilikte, Yakadan Geçirme Ritüeli ve Aşık Niyazi Örneği”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 60, s. 335-346.
- Akman, E. (2000). *Safranbolu’daki Adak Yerleri ve Bu Yerlerle İlgili İnançlar*, Ankara: Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayınları.
- Arısoy, S. (1974). “Folklor ve Doğum”, *TFA*, C.15, s. 7134-7137.
- Artun, E. (2018). *Türk Halk Bilimi*, Adana: Karahan Kitabevi Yayınları.
- Ataman, A. (2009). *Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları*, Yay. Haz. S. Şenel, Safranbolu: Seçil Ofset Matbaacılık.
- Ataman, S. Y. (1994). *Eski Safranbolu Hayatı*, İstanbul: Canyigit Grafik.
- Balaman, A. R. (1982). *Evlilik ve Akrabalık Türleri*, Sosyal Antropolojik Yaklaşımla, İzmir: İleri Kitap Yayın ve Dağıtım.

- Balıkçı, G. (2009). “Gümüşhane’nin Bazı Yörelerinde Doğum ve Çocukluk Çağıyla İlgili Adet ve İnanmalar”, *Gümüşhane Halk Kültürü Araştırmaları*:53, s.8-53, İstanbul: Gümüşhane Valiliği Yayınları.
- Barlas, U. (1974). *Anadolu Düğünlerinde Büyüsel İnanmalar*, Karabük: Halk Eğitimi Yayınları.
- Barlas, U. (1990). “Safranbolu ve Karabük Yöresinde Hıdrellez Geleneği”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1990 Hıdrellez Özel Sayısı*, s.25-43, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları:143.
- Bayazıt, N. (2014). *Safranbolu Geleneksel Konutları ve Toplumsal Gelişme*, İstanbul: Safranbolu Belediyesi Safranbolu Araştırmaları Merkezi Kültür Yayınları.
- Başçetinçelik, A. (1998). *Adana Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri, Doğum-Evlenme-Ölüm*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Boratav, P. N. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Dülger C. (2019). “İzmir Ödemiş’te Kına Gecesi Adetleri”, *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, C. 2, S.1.
- Çalışkan, S. E. ve Oral, Ş. (2016). “Safranbolu’da Evlenme Adetleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, S. 43, s. 227-240.
- Çoşkun, Ç. N. (2013). Türk Ninnilerine İşlevsel Yaklaşım, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/4 Spring, p. 499-513.
- Dağı, S. (2008). *Safranbolu Masalları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Konya.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Emecen, F. (2008). “Safranbolu Maddesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, s.481-483, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Erdentuğ, N. (1969). “Türkiye’ nin Karadeniz Bölgesi’nde Evlenme Görenekleri ve Törenleri”, *Antropoloji Dergisi*, S. 4, s. 231-266.
- Ergun, P. ve Alptürker G.İ. (2017). “Çocuksuzluk Sağaltımında Satılma Ritüeli – Ritüelin Tarihsel Bağlamı ve Metaforik Dili”, *Milli Folklor Dergisi*, Yıl. 29, Sayı. 115, s.79-90.
- Gönen S. (2005). “Dede Korkut Hikayelerinden Günümüze Yansıyan Doğum Adetleri” *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 18, s. 103-112.
- Günay, R. (1998). *Türk Ev Gelenegi ve Safranbolu Evleri*, İstanbul: Yem Yayınları.
- Günay, U. (1995). “Ritüeller ve Hıdırellez”, *Milli Folklor Dergisi*, S. 26, s. 2-3.
- Gürbüz, A. (1982). *Şifalı Nebatlar*, İstanbul: Bayram Yayıncılık.
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kara, T. (2005). *Safranbolu Yörük Köyü Köyümüzde Geleneksel Yaşam Örf ve Adetlerimiz*, Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Karayaman, M. ve Akçiçek, E. (2012). “Anadolu Halk Ebeliği”. *Folklor Edebiyat*, S. 71, s. 83-95.
- Kalafat, Y. (1998). *Kuzey Azerbaycan-Doğu Anadolu ve Kuzey Irak’ta Eski Türk Dini İzleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kalyoncu, H.ve Tunçözgür, Ü. (2012). *Mübadele ve Safranbolu*, Ankara: Kültür Yayınları.
- Kapağan, E. (2019). “Karabük’te Hıdırellez Bayramı ile İlgili İnanış ve Kutlamalar”, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S. 13, s. 34-43.
- Korkmaz, Z. (2019). *Geleneksel Tedavi Yöntemlerinin Toplumsal Yansımaları: Karabük Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Köse, A. (2014). “Değişimin Gölgesindeki Geleneksel: Popüler Diziler ve Farklılaşan Ad Verme Kültürü”, *Milli Folklor Dergisi*, Yıl 26, S.101, s.291-306.

- Kuş, A. (2010). *Safranbolu Evleri ve Yaşam Biçimi*, Safranbolu: Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayınları.
- Mazıcı, B. (2012). *Safranbolu İlçesi Halk Edebiyatı ve Halkbilimi Ürünleri Üzerinde Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Nahya, Z. (1984). “Urfa’da Doğum Gelenek ve Görenekleri”, *T.F.A 1983*, s. 73-80, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Ocak, A, Y. (1990). *İslam- Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır- İlyas Kültü*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Oral, Ş. (2018). *Safranbolu Efsaneleri ve Memoratları Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.
- Örnek, S. V. (1966). *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtil İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Örnek, S. V. (1977). *Türk Halk Bilimi*, Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Savaş, H. (2007). *Safranbolu ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Saygı, E. (2017). “İnebolu Halk Kültüründe Doğum Adetleri”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C.10, S. 20, s. 263-276.
- Şar, S. (1992). “Afyon Yöresi Halk Hekimliğinde Görülen Uygulamalar”, 4. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Gelenek, Görenek ve İnançlar 1991*, s. 241-248, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şendil, G.N. (2017). *Kent Kimliği: Safranbolu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Tunçözgür, Ü. (2012). *Dünden Bugüne Safranbolu*, Safranbolu: Safranbolu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Türbedar, Ö. (2011). *Düzce Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Uğur, Z. B. (2018). “Çocuk Sahibi Olmak İnsanları Mutlu Ediyor mu? Türkiye’den Bulgular”, *Nüfus Bilim Dergisi*, s.83-105.
- Üçer, M. (2019). *A. Süheyl Ünver Yorumuyla Sanat Atölyesi Yorumuyla Türk Kültür ve Sanatında Hayat Ağacı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Ünal, A. (2015). “Geleneksel Türk Ailesinde Çocuk ve Çocukla İlgili İnanç Felsefesi: Kırgızistan Örneği”, *Sosyal Politika Çalışma Dergisi*, Yıl.15, S. 35, s. 9-36.
- Yalçın, H. ve Koçak, N. (2013). “Gebelikle İlgili Geleneksel İnanç ve Uygulamalar ve Karaman Örneği”, *Kent Akademisi- Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, C.6, S.1, s.18-34.
- Yazıcıoğlu, H. (2003). *Safranbolu Tarihine Ait Belgeler ve Kaynaklar*, İstanbul: Safranbolu Hizmet Birliği Yayınları.
- Yeşil, Y. (2014). “Türk Dünyası’nda Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 9.s.117-136
- Yurtbaşı, M. (2014). “Özbekistan’dan ve Anadolu’dan Çocuk Atasözleri”, *Motif Halkbilimi Dergisi*, S.2, s.85-146.
- Yücer, H. M. (2014). *Safranbolu’da Kültür ve Medeniyet İzleri Araştırması*, Karabük: Seçil Ofset.
- AEGM-Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi: YB2015.0208; CD2015.0117, CD2015.0118, CD2016.0803, CD2016.0805.
- URL-1 www.karabuk.ktb.gov.tr [Erişim Tarihi: 05.04.2021].
- URL-2 www.sozluk.gov.tr [Erişim Tarihi: 14.08.2021].
- URL-3 www.kulliye.karabuk.edu.tr [Erişim Tarihi: 14.08.2021].
- URL-4 www.karabukgundem.com/cinci-hoca-ve-safran [Erişim Tarihi: 14.08.2021].
- URL-5 www.karabukmeydanhaber.com/safranboludan-osmanli-sarayina-cinci-hoca [Erişim Tarihi: 14.08.2021].
- URL-6 www.nufusu.com/ilce/safranbolu-karabuk-nufusu [Erişim Tarihi: 14.08.2020].

Sözlü Kaynaklar

- KK1: Filiz EERDOĞAN, 1954 Yörük Köyü, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK2: Rahime TEZER, 1954 Yörük Köyü, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK3: Saliha KONAR, 1952 Safranbolu Merkez, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı
- KK4: Şahizer GÜLTEKİN, 1951 Safranbolu Merkez, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK5: İsmail ULUKAYA, 1943 Safranbolu Merkez, İlkokul Mezunu, Saya Ustası
- KK6: Nefise BETEN, 1943 Safranbolu Merkez, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK7: Zehra GÖKÇE, 1949 Yazı Köyü, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK8: Hatice BÜYÜKKARAGÖZ, 1945 Safranbolu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK9: Makbule ÇOŞKUN, 1940 Hacılarobası Köyü, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK10: Ayfer ÇANGA, 1957 Safranbolu Merkez, Lise Mezunu, Emekli
- KK11: Mukadder GÜL, 1942 Kadıbükü Köyü, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK12: Şerife BAŞKAYA, 1959 Çavuşlar Köyü, İlkokul Mezunu, , Ev Hanımı
- KK13: Fatma GÜRBÜZ, 1956 doğumlu, okuryazar,
- KK14: Cihan TARHAN, 1941 Safranbolu Merkez, Yüksekokul Mezunu, Emekli
- KK15: Mehmet ÇETİNKAYA, 1946 Safranbolu Merkez, İlkokul Mezunu, Emekli
- KK16: Aytekin KUŞ, 1947 Safranbolu Merkez, Yüksekokul Mezunu, Emekli
- KK17: Şebnem ERGÜLER, 1981 Safranbolu Merkez, Üniversite Mezunu, İşletmeci
- KK18: Sabiha İZBELİ, 1932 Kastamonu, Lise Mezunu, Emekli Ebe
- KK19: Emine TURAS, 1944 Yazıköy, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK20: Fatma ÖZYURT, 1954 Safranbolu, Lise mezunu, Ev hanımı
- KK21: Nesrin Duran, 1955 Safranbolu, Lise Mezunu, Tel Kırma/Tel Sarma Sanatçısı
- KK22: Hüsnü AVUÇ, 1949 Safranbolu, İlkokul Mezunu, Kalay Ustası
- KK23: Arife YILDIZ, 1934 Eskipazar, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK24: Melek ÖZEN, 1936 Konarı, Okuryazar, Ev hanımı
- KK25: Ahmet Üstündağ, 1939 Kirkille, İlkokul Mezunu, emekli

- KK26: Ayşe SAYIN, 1960 Yazıköy, İlkokul Mezunu, Terzi
- KK27: Müveddet AKDENİZ, 1947 Yazıköy, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK28: Müşerref KARAKAŞ, 1955 Yazıköy, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK29: Hafize AŞIKOSMANOĞLU, 1961 Yazıköy, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK30: Zehra BAŞOL, 1954 Yazıköy, İlkokul Mezunu, Emekli
- KK31: Halime AKAY, 1937 Yazıköy, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK32: Kamil ŞEN, 1967 Eskipazar, Üniversite, Memur.
- KK33: Ömür YILDIRIM, 1941 Bulak Köyü, İlkokul Mezunu, Ev hanımı
- KK34: Birsen MUTLU, 1963 Safranbolu, Lise, İşletmeci
- KK35: Nazan AYGÜR, 1947 Safranbolu, Lise, İşletmeci
- KK36: Celal GÜL, 1946 Gayza Köyü, İlkokul Mezunu, Emekli
- KK37: Fatma GÜL, 1950 Ağaçkesek Köyü, İlkokul Mezunu, Ev hanımı
- KK38: Hatice ÖZEN, 1972 Konarı Köyü, İlkokul mezunu, Ev hanımı
- KK39: Fatma ÖZEN 1967 Konarı, İlkokul Mezunu, Ev hanımı
- KK40: Nuriye YALÇIN, 1969 Konarı, İlkokul Mezunu, Ev hanımı
- KK41: Sabiha BÜYÜKBİYIKLI, 1957 Konarı, İlkokul Mezunu, Ev hanımı
- KK42: Nuran KAYIKÇI, 1972 Konarı, İlkokul Mezunu, Tekstil işçisi
- KK43: Nesrin YILMAZ, 1967 Konarı, İlkokul Mezunu, Ev hanımı
- KK44: Mükerrerem Başkaya, 1978 Gelinek/ Eflani, Lise Mezunu, İşçi
- KK45: Havva DEMİREL, 1951 Bostanbükü, İlkokul, Çiftçi
- KK46: Ayşe DENİZ, 1955 Yazıköy, İlkokul, Ev Hanımı
- KK47: Aysel TURAN, 1952 Yazıköy, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı.
- KK48: Şefika KAPTAN, 1956 Yazıköy, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı
- KK49: Cihat GÜRLEYİK, 1971 Kirkille, Üniversite, Arkeolog
- KK50: Ayşe YILDIRIM, 1971 Kirkille, İlkokul Mezunu, Ev hanımı
- KK51: Ünsal TUNÇÖZGÜR, 1938 Safranbolu, Üniversite Mezunu, Emekli

KK52: Hilal KORKMAZ,1985 Safranbolu, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı

KK53: Aliye ÇETİNKAYA, 1950 Safranbolu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı

KK54: Nevin ÇETİNKAYA, 1971 Safranbolu, Üniversite Mezunu, İşçi

EKLER

Ek 1: Ergüllü Baba Türbesi

Ek 2: Yıldız Baba Türbesi

Ek 3: Fadime Ana Otu

Ek 4: Doğumun Kolay Olması İçin Doğum Sırasında Suyu Konan Fadime Ana Otu

Ek 5: Eski Hamam/Mühürlü Kurna

EK 6: Eski Hamam/ Hızır'ın Mührü Olduğu Düşünülen İşaret

Ek 9: Kırk Uçurma İçin Gidilen Evde Yapılan Uygulamalar

Ek 10: Kırk Uçurma İçin Gidilen Evde Yapılan Hazırlıklar

Ek 11: Kırk Mevlidi Hazırlıkları

Ek 12: Kırk Mevlidinde Hoca, Bebek Ninnisi Okunurken

Ek 13: Kırk Mevlidinde Bebeğe ve Anneye Kına Yakıldıktan Sonra Yapılan Dua

Ek 14: Diş Buğdayı Töreni

Ek 15: Diş Buğdayı Sırasında Bebeğin Sembolik Mesleğini Seçme Uygulaması

Ek 16: Diş Hediği

Ek 17: Kız ve Erkek Kundak Bezi

Ek 18: Bebekleri Sarılıktan Korumak İçin Hazırlanan Yemeni

Ek 19: Tahta Beşik

Ek 20: Park Beşik

Ek 21: Omzunda Nazarlık Olan Kız Çocuğu

Ek 22: Omzunda Muska Olan Erkek Çocuğu

Ek 23: Doğum Günü

ÖZGEÇMİŞ

Yasemin GÜMÜŞ lise öğrenimi 1998 yılında Mimar Sinan Lisesi'nde tamamladı. 2002 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Halk Bilimi Bölümünden mezun oldu. Ardından 2005 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Dili ve Edebiyat Bölümü tezsiz yüksek lisanstan mezun oldu. 2020 yılında Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2010-2014 Malatya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Folklor Araştırmacısı olarak görev yaptı. 2014 yılında Karabük İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Folklor Araştırmacısı olarak göreve başladı ve halen bu ilde görevine devam etmektedir.

Bildiri İle Katıldığı Sempozyumlar

GÜMÜŞ, Yasemin (05-07 Nisan 2011) Malatya'da Yapma Bebekçilik: Ahşan Bacı Bebekleri. 5. Halk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu.

GÜMÜŞ, Yasemin (24 Nisan 2014) Malatya İline Bağlı Arguvan İlçesinde Evlenme Adetleri Üzerine Halkbilimsel Bir inceleme. Kültür Bakanlığı, Arguvan Kaymakamlığı ve İnönü Üniversitesi ile birlikte düzenlenen 4. Ulusal Arguvan Sempozyumu.

GÜMÜŞ, Yasemin (23-25 Mayıs 2017) Geçmişten Günümüze Ayakkabıcılık ve Safranbolu'da Yemenicilik. 6. Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu.

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

GÜMÜŞ, Yasemin (2021). Safranbolu Yöresinde Safran Bitkisi ve Safran Kültürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme. *Trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi*, 2 (1), s.1-23.

İSMAİLOVA, Cıldız ve GÜMÜŞ, Yasemin (2021). Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum Sırası ve Doğum Sonrası Gelenekler, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S. 18, s. 128-138.